ANDORRA
I EL SEU SISTEMA FINANCER 2015

A·B·A
ASSOCIACIÓ DE BANCS ANDORRANS

ANDORRA
I EL SEU SISTEMA FINANCER 2015

A · B · A

ASSOCIACIÓ DE BANCS ANDORRANS

*Publicat per l'**Associació de Bancs Andorrans** (ABA)*

© Fotografies: Susanna Ferran Vila

Dipòsit legal: AND. 318-2016

ISBN: 978-99920-3-096-7

Andorra i el seu sistema financer és una publicació anyal elaborada per l'Associació de Bancs Andorrans disponible en format digital a la pàgina web www.aba.ad.

Es permet la utilització de la informació continguda en aquest informe sempre i quan sigui per finalitats no lucratives esmentant com a font d'informació **Publicació de l'Associació de Bancs Andorrans "Andorra i el seu sistema financer"**.

No s'autoritza la transformació total o parcial de cap contingut.

ÍNDEX

PRESENTACIÓ **Pàg. 5**

I. EL PRINCIPAT D'ANDORRA **Pàg. 7**
I.1. Introducció a Andorra Pàg. 8
I.2. Història d'Andorra Pàg. 11
I.3. Institucions andorranes Pàg. 12

II. MARC LEGAL ANDORRÀ **Pàg. 17**
II.1. Marc mercantil Pàg. 18
II.2. Marc laboral Pàg. 19
II.3. Marc tributari Pàg. 20
II.4. Marc legislatiu del sistema financer Pàg. 28
II.5. Desenvolupaments en el marc regulatori del sistema financer Pàg. 36
II.6. Evolució del marc legal i regulatori del sistema financer andorrà en el context internacional Pàg. 38

III. ENTORN ECONÒMIC **Pàg. 43**
III.1. Introducció Pàg. 44
III.2. Principals variables econòmiques Pàg. 45
III.3. El sector públic Pàg. 49
III.4. Evolució de l'economia andorrana durant el 2015 Pàg. 51

IV. SECTOR BANCARI **Pàg. 63**
IV.1. Introducció Pàg. 64
IV.2. Associació de Bancs Andorrans Pàg. 66
IV.3. El sector bancari Pàg. 68

V. DADES D'INTERÈS **Pàg. 87**
V.1. Grups bancaris andorrans Pàg. 88
V.2. Altres dades d'interès Pàg. 97

Nota: La normativa recollida en aquesta publicació ha estat actualitzada fins al 31 de maig de 2016.

PRESENTACIÓ

ANDORRA I EL SEU SISTEMA FINANCER ha esdevingut una publicació pionera en el sector al ser de les poques associacions bancàries que publica les dades agregades del seu sistema bancari amb l'objectiu de convertir-se en una eina de referència i d'utilitat. L'Associació de Bancs Andorrans, que agrupa la totalitat de les entitats bancàries operatives de la plaça financera andorrana i representa els interessos dels seus membres, treballa activament per donar a conèixer el país i enfortir la imatge i presència del sector bancari fora de les nostres fronteres.

La banca andorrana ha continuat adaptant-se al nou entorn conjuntural i ha confirmat la seva solidesa donant continuades mostres de solvència en un context nacional i internacional particularment complex per al sector bancari.

L'inici del 2015 va estar marcat per la publicació per part de l'autoritat administrativa nord-americana Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) d'una nota que qualificava a Banca Privada d'Andorra, SA (BPA) com a "entitat financera de preocupació de primer ordre en matèria de blanqueig de capitals" en virtut de la secció 311 de la "USA PATRIOT Act".

El 21 d'abril de 2016 s'aprova la resolució de BPA que ha permès la posada en marxa de Vall Banc, al possibilitar la seva capitalització i el traspàs d'actius i passius lícits de BPA. En data 11 de maig de 2016 Vall Banc inicia la seva operativa.

La prioritat de la banca andorrana, i per tant, d'aquesta Associació, ha estat preservar la confiança i la reputació del sistema financer andorrà davant les institucions, mercats i clients, així com el normal funcionament de l'economia andorrana.

Els grups bancaris andorrans tanquen el 2015 amb un augment dels recursos gestionats del 2,84% fins arribar al màxim històric de 45.214 milions d'euros. Pel que fa als resultats, la banca andorrana tanca l'any amb un benefici net atribuït de 168 milions d'euros, xifra que suposa un descens del 8%. Resultats que es veuen influïts pels baixos tipus d'interès i els costos derivats de l'expansió internacional.

El tancament de l'exercici demostra la confiança dels clients en la fortalesa i reputació de la banca andorrana com la millor alternativa de diversificació per als seus estalvis.

Les entitats mantenen unes excellents ràtios de solvència i liquiditat estant entre les més elevades dels països europeus i avalen la bona evolució del sistema financer andorrà així com la seva consolidació en el mercat intern i forà amb una diversificació i creixement del seu negoci.

Tot i l'entorn complex, el sector bancari andorrà està preparat per fer front als diversos canvis que es presenten i especialment en l'adaptació dels nostres serveis i processos als estàndards internacionals per tal de competir en igualtat de condicions amb la resta de places financeres mundials.

Confiem que aquesta publicació contribueixi en un millor coneixement del Principat d'Andorra i més particularment del nostre sector bancari que compta amb més de 80 anys de tradició bancària.

ASSOCIACIÓ DE BANCS ANDORRANS
Juny 2016

PRINCIPAT D'ANDORRA
25 — D.
2009
2011

I
EL PRINCIPAT D'ANDORRA

I.1. INTRODUCCIÓ A ANDORRA

El **Principat d'Andorra** és un **microestat europeu** situat al Pirineu Central, entre Espanya i França, Estats membres de la Unió Europea amb els quals comparteix, respectivament, 64 km de frontera pel sud i l'oest i 57 km pel nord. La seva capital és Andorra la Vella.

La superfície d'Andorra és aproximadament de **468 km²**, superior a la d'altres petits Estats europeus com San Marino (61 km²), Liechtenstein (160 km²) o el Principat de Mònaco (2,02 km²).

La bandera i l'escut d'Andorra són els següents:

La llengua oficial d'Andorra és el **català**, si bé s'utilitzen també de manera habitual el castellà i el francès, gràcies als contactes econòmics i socials amb els Estats veïns. A l'ensems, l'anglès s'empra en l'àmbit comercial i financer.

El Principat d'Andorra abans de signar l'Acord Monetari no disposava de moneda oficial ni havia signat amb cap Estat un acord per adoptar la seva moneda, tot i així va adaptar-se a l'**euro** l'1 de gener de 2002 igual que els altres països membres de la Unió Europea. Fins aleshores, la pesseta i el franc circulaven de facto a Andorra i van ser substituïts per l'euro.

El 30 de juny de 2011, el Principat d'Andorra va signar l'Acord Monetari amb la Unió Europea i l'euro es convertí en la moneda oficial del Principat d'Andorra. Amb la ratificació d'aquest Acord, el Principat d'Andorra va obtenir el dret d'emetre monedes d'euro, destinades tant a la circulació com a la col·lecció, i l'obligació de donar curs legal als bitllets i les monedes d'euro emesos per l'Eurosistema i pels Estats membres que han adoptat l'euro. Els primers euros andorrans van entrar en circulació a finals de l'any 2014.

Andorra és un país muntanyós. El punt més baix és la confluència del riu Runer amb el Valira (838 m) i el més alt, el Pic de Coma Pedrosa (2.942 m). El clima d'Andorra es considera sec i mediterrani. Les temperatures varien sensiblement entre les zones altes i les baixes a causa sobretot de les grans diferències d'altitud. La temperatura mitjana mínima és de -2º C i la mitjana màxima de 24º C. Les precipitacions en forma de neu són freqüents entre octubre i abril i les pluges es concentren principalment a la primavera i a la tardor. L'aigua és un dels recursos naturals més importants i permet l'aprofitament hidroelèctric i termal.

La **població** registrada d'Andorra el 2015 ha estat de 78.014 habitants (76.949 habitants durant el 2014), amb un 45,83% d'habitants de nacionalitat andorrana (46,02% durant el 2014), un 26,38% de residents de nacionalitat espanyola (26,38% durant el 2014), un 13,71% de nacionalitat portuguesa (13,90% durant el 2014), un 4,99% de nacionalitat francesa (4,88% durant el 2014) i un 1,22% de nacionalitat britànica (1,25% durant el 2014). L'altre 7,87% de la població està distribuïda en més d'una vintena de nacionalitats diferents a les esmentades anteriorment. El **gràfic 1** representa la distribució de la població d'Andorra per nacionalitats.

Amb l'objectiu d'apropar-se a la realitat censal del país i en base a l'article 12 de la *Llei 9/2007 del cens, del 17 de maig*, els organismes oficials i comuns col·laboren des del 2009 per actualitzar les dades demogràfiques en els seus registres. Al **gràfic 2**, es presenta l'evolució de la població registrada (dada obtinguda a partir dels registres dels censos parroquials) i de la població estimada (dada calculada per al Departament d'Estadística amb l'encreuament de diferents fonts d'informació).

L'estructura de la població per edats durant el 2015, presentada en el **gràfic 3**, està caracteritzada per una distribució concentrada principalment en els trams d'edat d'entre 30 i 49 anys tant pel que fa els homes com pel que fa les dones. Analitzant aquestes dades juntament amb les d'exercicis anteriors, es pot observar que l'estructura de la població per edats segueix la mateixa tendència des de fa vàries dècades, presentant una distribució amb una elevada concentració en les franges d'edat que integren el cicle laboral de les persones. Això reflecteix la realitat del mercat laboral andorrà, caracteritzat pel fet que un elevat percentatge de població activa procedeix de l'exterior degut a l'escassetat de recursos humans disponibles en el mercat intern. En moltes ocasions, la població activa procedent de l'estranger no forma part d'una unitat familiar estable resident al país, fet que incentiva el seu retorn al país d'origen en l'edat de jubilació.

La **nacionalitat andorrana** per naturalització pot ser adquirida per diferents vies. En el cas de persones estrangeres que contreguin matrimoni amb andorrans, acreditant una residència ininterrompuda a Andorra de tres anys. Pel que fa a la resta d'estrangers, hom pot sol·licitar la nacionalitat andorrana

acreditant una residència efectiva d'almenys vint anys. La Constitució andorrana no permet tenir més d'una nacionalitat.

A Andorra es pot optar per diferents **tipus de residència** depenent principalment si es vol desenvolupar una activitat professional al Principat o no. La Llei 9/2012 de 31 de maig, qualificada d'immigració modificada per la Llei 16/2013, del 10 d'octubre, regula els aspectes derivats de l'entrada, el sojorn i l'establiment a Andorra d'una o vàries persones no andorranes. La llei preveu el règim de residència i treball i el règim de residència sense activitat lucrativa. Les tres tipologies de residència sense activitat lucrativa (fins ara anomenada residència passiva) són:

- Residència sense activitat lucrativa.
- Residència per a professionals amb projecció internacional.
- Residència per raons d'interès científic, cultural i esportiu.

Amb data 21 de juny de 2012 s'aprova la *Llei 10/2012 d'inversió estrangera al Principat d'Andorra* permetent la liberalització de les inversions estrangeres a tots els sectors de l'economia i s'estableix que els drets econòmics de les persones físiques s'adquireixin amb l'obtenció de la seva residència legal al Principat. En el cas de les persones físiques no residents majors d'edat que desitgin adquirir immobles a Andorra, sempre que no disposin de la nacionalitat

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ PER NACIONALITATS 2015

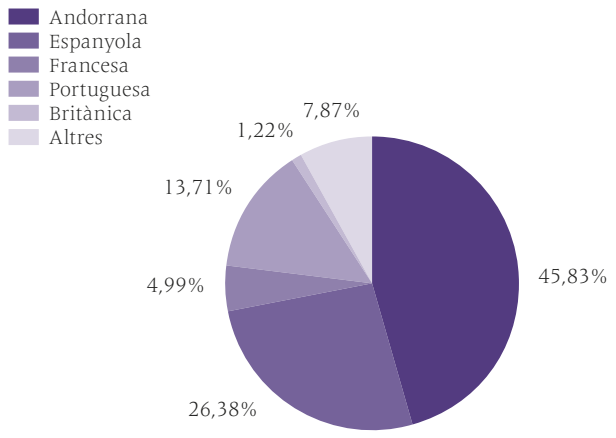

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 1]

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ 2015

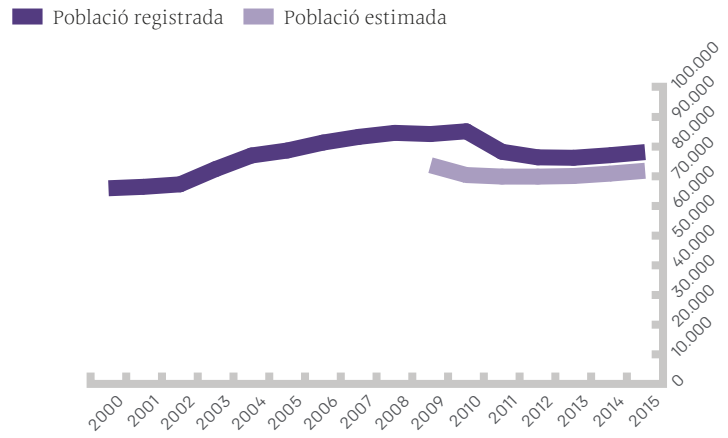

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 2]

ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ PER EDATS 2015

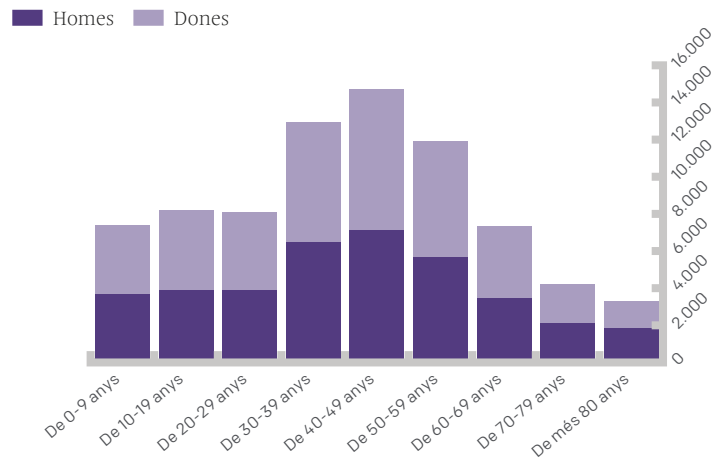

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 3]

[mapa 1]

andorrana, estaran subjectes a l'autorització prèvia del Ministeri competent.

L'**estructura educativa andorrana** és de caràcter multilingüe, plural i mixta ja que inclou educació pública en tres sistemes educatius: l'andorrà (fundat el 1982), el francès i l'espanyol, així com oferta educativa privada en un centre regit pel sistema espanyol. Els estudiants que desitgen continuar l'ensenyament superior tenen la possibilitat d'escollir entre continuar la seva formació a Andorra, ja sigui formació professional o universitària amb els cicles de formació superior oferts per la Universitat d'Andorra; o bé desenvolupar la seva formació superior a l'estranger. La majoria d'estudiants andorrans que trien aquesta darrera opció es traslladen als països veïns, Espanya o França. Pel que fa a la Universitat d'Andorra, creada el juliol de 1997, ofereix estudis presencials, virtuals i d'extensió universitària. El 28 de juny de 2012, la institució educativa "La Salle" va inaugurar un centre universitari a Andorra (*Universitat Oberta La Salle)*, on s'imparteixen estudis *on-line* i semi presencials de Tecnologia i Ciències Socials.

Andorra està dividida administrativament en set circumscripcions territorials anomenades **parròquies**, que es diferencien les unes de les altres quant a l'extensió i la població i que disposen cadascuna d'elles del seu propi Comú (Ajuntament). Com es pot veure al **mapa 1**, les set parròquies són: Canillo, Encamp, Ordino, La Massana, Andorra la Vella, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany.

La superfície i la densitat demogràfica per a cadascuna de les set parròquies el 2015 és com es mostra al **gràfic 4**.

Les **distàncies** per carretera fins al Principat des de les principals ciutats dels Estats veïns són les següents:

Des d'Espanya:
Madrid 612 km.
Barcelona 198 km.

Des de França:
París 861 km.
Marsella 534 km.
Tolosa 186 km.

Andorra disposa d'una xarxa pública i privada de transports amb les principals ciutats dels països veïns.

El Principat no disposa de xarxa ferroviària pròpia, si bé s'hi pot accedir des de Lleida o Puigcerdà, a Espanya, i des d'Ax-les-Thermes o l'Hospitalet, a França, en menys d'una hora fins a Andorra per carretera.

Els aeroports més propers es troben a Tolosa i Perpinyà, a França, i Barcelona, Lleida, Girona i Reus, a Espanya.

El Principat compta amb una xarxa de fibra òptica d'alta velocitat amb 100 Mbps simètrics i una xarxa mòbil 3G amb cobertura al 70% del territori i una velocitat de 21Mbps. Aquest any s'ha intensificat el desplegament de la nova tecnologia de serveis mòbils 4G –LTE- i el reforç i densificació de la xarxa 3G en els centres urbans i zones turístiques de referència millorant el rendiment global de la xarxa, fet que s'ha traduït amb un augment molt significatiu del tràfic de dades tant per part dels clients propis com dels visitants en roaming. A nivell de connexions de fibra internacionals, s'ha constituït un nou enllaç a través d'Ariège Télécom gràcies a un nou cable de 64 fibres que també ha facilitat l'accés directe a la duana del Baladrà mitjançant fibres d'Orange França.

El compromís d'Andorra Telecom amb el desenvolupament del país ha cristal·litzat amb la participació de la Fundació ActuaTech, que desenvolupa el projecte d'Smart Country, i els clústers de la iniciativa Actua de desenvolupament estratègic de l'economia andorrana. La companyia de telecomunicacions es troba a més immersa en un procés d'internacionalització i diversificació de l'activitat que ha obtingut els primers fruits amb l'obertura del Contact Center internacional ESPIC.

I.2. HISTÒRIA D'ANDORRA

La història d'Andorra es coneix a través dels primers testimonis escrits trobats que s'hi relacionen, datats del segle IX.

Un precepte carolingi datat de l'any 843 i signat pel rei Carles el Calb mencionava l'atribució de les Valls d'Andorra a Sunifred Comte d'Urgell. El 988, Borrell II, Comte de Barcelona i d'Urgell, va cedir Andorra a l'Església d'Urgell a canvi de possessions dins el Comtat de la Cerdanya. El Bisbe d'Urgell va esdevenir així sobirà temporal de les Valls.

No obstant, durant els segles següents, el Bisbat d'Urgell es va veure en conflicte amb el Comtat de Foix, el qual desitjava recuperar allò que en un passat li pertanyia. Aquesta situació va finalitzar el 1278 i el 1288 amb la signatura del primer i el segon Pariatge entre el Bisbe d'Urgell i el Comte de Foix, respectivament. Aquestes sentències arbitrals van establir un condomini indivís de les Valls amb igualtat de drets i atribucions entre els dos senyors (fixaven els tributs a pagar pels andorrans i disposaven l'exercici de la justícia conjunta mitjançant els batlles, les obligacions militars dels andorrans envers els dos senyors i el nomenament de notaris i veguers). En definitiva, els Pariatges, signats fa més de set-cents anys, van representar la independència d'Andorra.

Els drets de consenyoria de França sobre Andorra van passar després als reis de França, hereus dels comtes de Foix, i més tard al President de la República Francesa.

Va ser al principi dels anys 80 quan la necessitat de reformes de les institucions va esdevenir patent. Així, l'any 1981, amb la separació de poders, es va redactar un acord entre coprínceps, es va crear el Govern andorrà sota la denominació de Consell Executiu i la figura del cap de Govern. D'aquesta manera es van anar desenvolupant diferents reformes tals com el codi penal, el codi de l'administració, sempre sota l'acord dels coprínceps.

El gran canvi va arribar a Andorra el 14 de març de 1993, data en la qual es va aprovar per referèndum la Constitució del Principat d'Andorra, convertint-se així en un Estat independent, de dret, democràtic i social. Malgrat que aquesta darrera fita pot semblar recent, el Principat d'Andorra fa més de 700 anys que es regeix per un sistema institucional propi.

Així, el poble andorrà, va assumir la sobirania, però els coprínceps, indivisa i conjuntament, són el cap d'Estat. A títol personal i exclusiu, aquest càrrec recau en el Bisbe d'Urgell (actualment l'Excm. Sr. Enric Vives i Sicília) i el President de la República Francesa (actualment l'Excm. Sr. François Hollande). Cada copríncep nomena un representant personal al Principat d'Andorra.

SUPERFÍCIE PARROQUIAL I DENSITAT DEMOGRÀFICA 2015

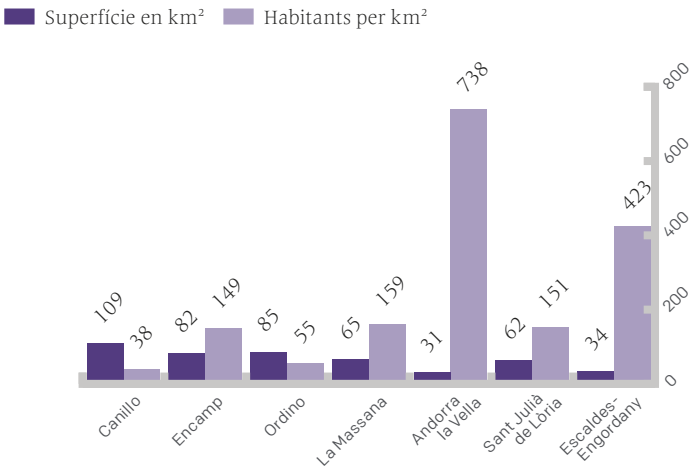

(KM²) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [gràfic 4]

I.3. INSTITUCIONS ANDORRANES

PRINCIPALS INSTITUCIONS I ORGANISMES POLÍTICS

L'esquema de les principals institucions a Andorra s'exposa en el **quadre 1**.

Tal com hem explicat anteriorment, l'any 1993, Andorra es va dotar d'una Constitució moderna i va esdevenir un coprincipat parlamentari.

Els **coprínceps** arbitren i moderen el funcionament dels poders públics i de les institucions. Les seves funcions són, entre d'altres, la sanció i la promulgació de lleis, la convocatòria d'eleccions generals, la convocatòria de referèndums a petició del cap de Govern i de la majoria del Consell General sobre una qüestió d'ordre polític. Dels seus actes se'n fan responsables qui els contrasignen.

El **Consell General** (Parlament Andorrà) és el màxim òrgan de representació popular. Exerceix el poder legislatiu, aprova els pressupostos de Govern, nomena el cap de Govern i promou i controla la seva acció política. El Consell General està format per 28 membres elegits per sufragi universal per un termini de 4 anys. La meitat d'aquests consellers s'elegeix per circumscripció parroquial i l'altra meitat per circumscripció nacional. L'òrgan que regeix el Consell General és la Sindicatura, encapçalada pel Síndic General i el Subsíndic, elegits pel ple del Consell General. Amb l'aprovació de la Constitució, les normes que emanen del Consell General reben la denominació unitària de lleis.

Font: Govern d'Andorra [quadre 1]

A Andorra hi ha els següents **partits polítics** amb representació parlamentària: Demòcrates per Andorra, Liberals d'Andorra, Socialdemocràcia i Progrés d'Andorra i el Partit Socialdemòcrata (afiliat a la Internacional Socialista).

El **Govern** té el poder executiu de l'Estat i està integrat pel cap de Govern i els ministres. El cap de Govern és elegit pel Consell General i dirigeix la política nacional i internacional d'Andorra, l'Administració de l'Estat i exerceix la potestat reglamentària (veure la composició del Govern actual en el capítol "V. Dades d'interès").

Andorra està dividida administrativament en set parròquies: Canillo, Encamp, Ordino, la Massana, Andorra la Vella, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany. L'òrgan de representació i administració de la parròquia és el **Comú**, que actua per mitjà del seu Consell. La Constitució defineix els comuns com a corporacions públiques amb personalitat jurídica i potestat normativa local, sotmeses a la llei, en forma d'ordenances, reglaments i decrets. Els electors de cada parròquia elegeixen deu consellers, dels quals en designen dos pels càrrecs de Cònsol major i Cònsol menor.

El **Tribunal de Comptes** és un òrgan tècnic, independent, vinculat orgànicament al Consell General, que fiscalitza la despesa pública. A més, s'encarrega de verificar la transparència de la gestió econòmica, financera i comptable de l'Administració Pública.

El **Raonador del Ciutadà** és la institució que defensa i vetlla pel compliment i l'aplicació dels drets i les llibertats recollits a la Constitució, actuant com a comissionat o delegat del Consell General. El Raonador del Ciutadà recull i tramita les queixes i reclamacions relatives a les relacions dels ciutadans amb totes les administracions i organismes públics del Principat, amb independència i objectivitat.

L'**Agència Andorrana de Protecció de Dades** (APDA) creada per la *Llei 15/2003, del 18 de desembre, qualificada de protecció de dades personals*, és una institució de dret públic amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat d'obrar per exercir la seva autoritat de control sobre els tractaments de dades personals duts a terme per les persones, entitats privades i l'administració pública andorrana. Es configura com una autoritat independent que actua amb objectivitat i plena independència de

les administracions públiques andorranes en l'exercici de les seves funcions. El seu objectiu és vetllar pel respecte dels drets fonamentals de les persones físiques, en tot allò que concerneix les operacions fetes mitjançant processos automatitzats o manuals de dades personals, amb especial protecció del dret a la intimitat.

L'**Agència Andorrana Fiscal i de Fronteres** (AAFF) és l'organisme encarregat de la gestió de totes les imposicions directes derivades del procés de reforma tributària que l'Estat andorrà ha iniciat després de la signatura de l'Acord Monetari perquè el seu sistema fiscal sigui modern i equiparable al dels països del seu entorn. L'AAFF és una institució de caràcter públic, amb la forma d'una entitat de dret públic amb personalitat jurídica pròpia i autònoma; i s'inspira de les recomanacions internacionals rebudes de l'Organització Mundial de Duanes i de l'FMI, entre d'altres. Neix de la fusió del Departament de Tributs i el Departament de Duana amb la finalitat d'agilitzar la gestió, la liquidació, la recaptació, el control i la inspecció que han implicat la creació o remodelació del conjunt de les figures impositives vigents al Principat. A l'ensems, garanteix la lluita contra les diverses formes de frau fiscal i altres activitats il·lícites, en coordinació i cooperació amb altres administracions tributàries així com amb altres corporacions de dret públic i associacions de l'àmbit tributari.

ALTRES INSTITUCIONS

Òrgans judicials andorrans: La missió dels òrgans judicials és sotmetre tots els poders públics al compliment de la llei, controlar la legalitat de l'actuació administrativa i oferir a tots els ciutadans una protecció efectiva en l'exercici dels seus drets i en la defensa dels seus interessos legítims.

Un organigrama representatiu del sistema judicial andorrà es presenta al **quadre 2**.

El **Tribunal Constitucional** és l'òrgan màxim d'interpretació de la Constitució i les seves sentències vinculen els poders públics i els particulars. Aprova el seu propi reglament i, en l'exercici de la seva funció, està sotmès únicament a la Constitució i a la *Llei qualificada del Tribunal Constitucional*. Es compon de quatre magistrats constitucionals, un per cadascun dels coprínceps i dos pel Consell General, amb un mandat d'una durada de vuit anys, no renovables per períodes consecutius.

El **Consell Superior de la Justícia** és l'òrgan de representació, govern i administració de l'organització judicial, que vetlla per la independència i el bon funcionament del poder judicial. Es compon de cinc membres designats, un per cada copríncep, un pel síndic general, un pel cap de Govern i un pels magistrats i batlles. Aquest consell és l'encarregat de nomenar els batlles, els magistrats, el fiscal general de l'Estat, els fiscals adjunts i secretaris judicials; exerceix també la funció disciplinària i promou les condicions perquè l'administració de Justícia disposi dels mitjans adients per al seu funcionament.

Tant el Tribunal Constitucional com el Tribunal Superior de Justícia compten entre els seus membres amb dos magistrats nomenats per cadascun dels coprínceps

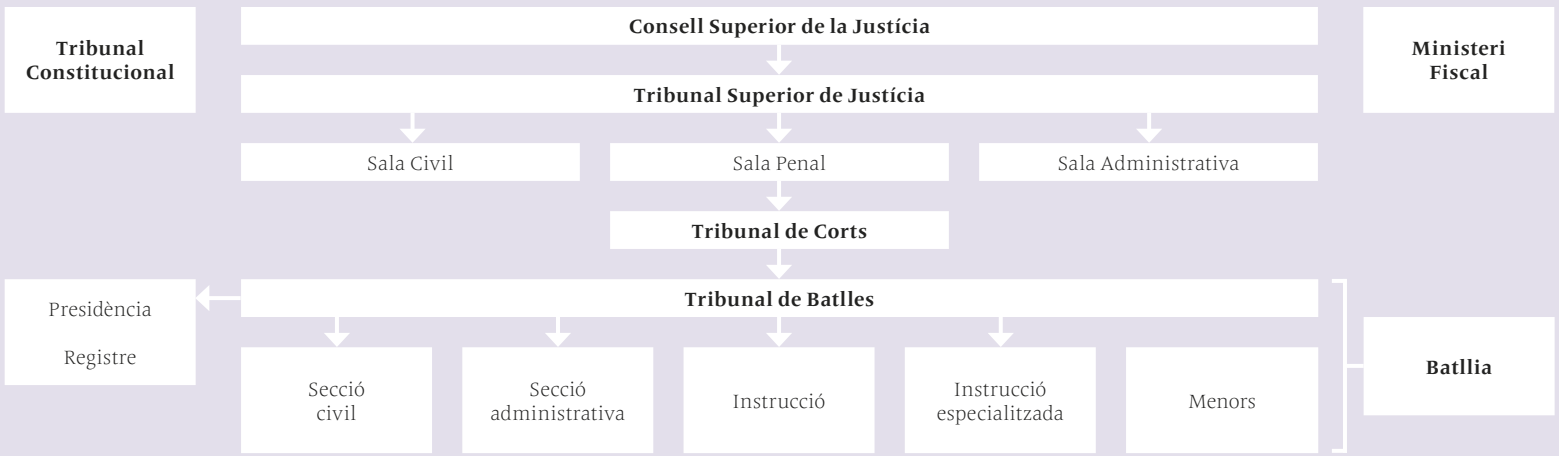

Font: Consell Superior de la Justícia

[quadre 2]

L'INAF és el supervisor prudencial de la plaça financera andorrana

El **Ministeri Fiscal** és l'òrgan que vetlla per la defensa i l'aplicació de l'ordre jurídic i per la independència dels tribunals i promou davant d'aquests l'aplicació de la llei per a la salvaguarda dels drets dels ciutadans i la defensa de l'interès general. Es compon de membres nomenats pel Consell Superior de la Justícia a proposta del Govern, amb mandats renovables de sis anys.

El **Tribunal Superior de Justícia** constitueix la més alta instància de l'organització judicial del Principat. Està constituït d'un president i vuit magistrats nomenats pel Consell Superior de la Justícia. Està integrat per la sala civil, la sala penal i la sala contenciós-administrativa i de seguretat social.

El **Tribunal de Corts** és competent per jutjar en primera instància els delictes majors i menors i les contravencions penals i també per dur a terme l'execució de les seves sentències i altres resolucions. Es compon d'un president i un conjunt de magistrats en un nombre no inferior a 4.

La **Batllia d'Andorra** està formada per batlles i secretaris judicials així com pel seu President. El President del Tribunal de Batlles serà alhora el President de la Batllia. La Batllia queda estructurada en les seccions Civil, Administrativa i de Menors, i en dues seccions d'Instrucció a una de les quals es confereix les competències per instruir els processos que dimanen de determinades inspeccions penals, com ara les comeses en forma de criminalitat organitzada.

ALTRES ORGANISMES

L'**Institut Nacional Andorrà de Finances** (INAF) és una entitat de dret públic amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat d'obrar pública i privadament, amb independència de l'administració general. L'INAF és l'autoritat del sistema financer andorrà que promou i vetlla pel bon funcionament i l'estabilitat del sistema financer. L'Institut té la potestat per realitzar totes aquelles actuacions que siguin necessàries per al correcte desenvolupament de les seves funcions de supervisió i control, poder disciplinari i sancionador, serveis de tresoreria i de gestió del deute públic, agent financer, relacions internacionals, assessorament i estudis.

La **Unitat d'Intel·ligència Financera d'Andorra** (UIFAND) és un òrgan independent que té per missió impulsar i coordinar les mesures de prevenció del blanqueig i finançament del terrorisme. Es crea l'any 2000 amb la *Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional*, que segueix les indicacions del Comitè MONEYVAL del Consell d'Europa així com les 40 Recomanacions del GAFI. Aquest organisme passa a denominar-se Unitat de Prevenció del Blanqueig i comença a funcionar el mes de juliol de 2001. La Comissió Permanent de Prevenció del Blanqueig treballa en diverses modificacions legislatives que tendeixen a adequar encara més els nostres procediments als estàndards internacionals exigits.

L'**Agència Estatal de Resolució d'Entitats Bancàries** (AREB) és una entitat de dret públic creada amb la *Llei 8/2015, del 2 d'abril, de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitats bancàries* aprovada en el marc del "Cas BPA". La principal facultat que li atribueix la llei és la de gestionar els processos de resolució de les entitats bancàries.

Amb la finalitat de finançar les mesures acordades en aplicació de la Llei 8/2015, es crea el **Fons Andorrà de Resolució d'Entitats Bancàries** (FAREB), entitat sense personalitat jurídica gestionada per l'AREB.

La **Unitat de Prevenció i Lluita contra la Corrupció** (UPLC), és un departament de l'Administració central que depèn directament del Ministeri de Finances del Govern d'Andorra. Es va crear amb el decret del 16 de gener del 2008 en el marc de la política anticorrupció que llavors s'emprenia; la intenció de centralitzar i coordinar actuacions que tant podien concernir les Administracions locals, els organismes nacionals com les entitats d'abast internacional va fer que el Govern determinés acordar els recursos oportuns per definir i implementar eficaçment les mesures i les iniciatives que es pretenien adoptar.

La **Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra** (CCIS) és una entitat de dret públic amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat d'obrar per al compliment dels seus fins. És un òrgan consultiu de les administracions públiques i té com a finalitat primordial la d'afavorir i potenciar l'activitat econòmica i empresarial del país, defensar els seus interessos i facilitar tota una sèrie de serveis d'orientació empresarial. La inscripció al cens de la Cambra és obligatòria per a tots els comerciants, industrials i titulars de serveis inscrits al Registre de Comerç i Indústria del Govern.

Andorra Desenvolupament i Inversió (ADI) és una societat pública anònima de dret privat que neix el mes de gener del 2009 amb l'objectiu de potenciar, diversificar i modernitzar l'economia andorrana i atraure tant la inversió com els promotors empresarials estrangers. Té, per tant, un doble objectiu: d'una banda, incentivar la creació i el desenvolupament de nous sectors o sectors incipients per enfortir i diversificar l'economia andorrana, i d'altra banda, posicionar estratègicament el Principat d'Andorra com una economia oberta, moderna i atractiva a escala internacional. Amb l'entrada en vigor de la *Llei 10/2012, del 21 de juny d'inversió estrangera al Principat d'Andorra*, es considera necessari elaborar un

pla d'implementació per l'obertura econòmica a través d'un projecte públic i privat que neix amb el nom d'iniciativa Actua. Aquest projecte de llarg termini, consisteix en posar a la disposició de la iniciativa els recursos necessaris per la promoció econòmica d'Andorra i per donar el millor servei possible als inversors, i al mateix temps fomentant la necessària transversalitat entre Ministeris i societats públiques i parapúbliques, en benefici del sector privat.

Andorra Turisme és una societat pública creada el 21 de setembre de 2007 que va iniciar la seva activitat l'1 de març de 2008. Depèn funcionalment del Ministeri de Turisme i Comerç. L'objectiu d'aquesta societat és millorar la posició competitiva del turisme al Principat, creant i promocionant el producte turístic amb qualitat, innovació i gestió del coneixement.

L'**Institut d'Estudis Andorrans** (IEA) entrà en funcionament amb personalitat jurídica pròpia, sent presidit pel ministre encarregat de la recerca. La llei de l'any 1996 defineix l'Institut com un centre de recerca al servei d'Andorra. En l'actualitat, s'estructura al voltant del Centre d'Estudis de la Neu i la Muntanya d'Andorra (CENMA) i el Centre de Recerca Sociològica (CRES). El primer incideix sobre els estudis del canvi climàtic i el segon estudia aspectes de la societat andorrana. El seu àmbit d'actuació el defineix el seu Comitè Directiu en un pla plurianual.

La **Universitat d'Andorra** (UdA) és una institució pública creada l'any 1997 que ofereix estudis presencials, virtuals i d'extensió universitària així com un programa de doctorat. Presencialment, oferta estudis universitaris en els camps de ciències de l'educació, administració d'empreses, infermeria (especialitat en obstetrico-ginecologia) i informàtica així com ensenyament professional superior en administració i finances i informàtica de gestió. També permet cursar estudis virtuals, podent realitzar-se carreres tant de primer com de segon cicle. A més, es dóna la possibilitat de completar els estudis d'extensió universitària amb postgraus o cursos d'actualització dirigits a professionals dels diversos camps per garantir una formació continuada i innovadora.

II

II
MARC LEGAL ANDORRÀ

L'obertura econòmica i la firma dels convenis de doble imposició és un camí per obtenir una nova fase de creixement i prosperitat en l'economia i societat andorrana

La inversió estrangera formalitzada durant l'any 2015 s'ha situat en els 41 milions d'euros

II.1. MARC MERCANTIL

- La ***Llei 20/2007 de 18 d'octubre de 2007 de societats anònimes i de responsabilitat limitada*** estableix el règim de les **societats mercantils** andorranes que han de tenir el seu domicili social a Andorra i haver-se constituït d'acord amb la *Llei 20/2007 de 18 d'octubre de 2007, de societats anònimes i de responsabilitat limitada*. Les formes jurídiques contemplades per aquesta llei són: societat anònima (SA) i societat de responsabilitat limitada (SL), i ambdues poden adquirir la condició de societat unipersonal.

  El 5 de març de 2014 es publica el text refós de l'articulat i de les disposicions complementàries de la *Llei 20/2007, del 18 d'octubre, de societats anònimes i de responsabilitat limitada*, modificada per la *Llei 4/2008*, del 15 de maig, per la *Llei 93/2010, del 16 de desembre, de mesures de promoció de l'activitat econòmica i social, i de racionalització i d'optimització dels recursos de l'Administració*, per la *Llei 10/2012, del 21 de juny, d'inversió estrangera al Principat d'Andorra*, i per la *Llei 28/2013*, del 19 de desembre.

  L'actuació del Registre de Societats Mercantils i la inscripció de diversos actes i contractes per a augmentar la seguretat del tràfic jurídic mercantil, queda regulada en el *Decret del 20 de febrer de 2008 d'aprovació del Reglament del Registre de Societats Mercantils*, modificat pel *Decret del 26 de març de 2008* així com pel *Decret del 9 de juny de 2010*.

  Les **entitats bancàries** de dret andorrà es regeixen d'acord amb la normativa específica del sector financer i especialment pel previst en la ***Llei 7/2013, del 9 de maig, sobre el règim jurídic de les entitats operatives del sistema financer andorrà i altres disposicions que regulen l'exercici de les activitats financeres al Principat d'Andorra***; en el text refós de la ***Llei 8/2013, del 9 de maig, sobre els requisits administratius i les condicions de funcionament de les entitats operatives del sistema financer, la protecció de l'inversor, l'abús de mercat i els acords de garantia financera***; i en el text refós de la ***Llei 35/2010, del 3 de juny, de règim d'autorització per a la creació de noves entitats operatives del sistema financer andorrà***.

  Les societats mercantils andorranes tenen l'obligació de portar i conservar la comptabilitat; formular i aprovar els seus comptes anuals i la proposta d'aplicació de resultat en el termini de 6 mesos des del tancament de l'exercici i de sotmetre els comptes anuals a auditoria en les circumstàncies que determina la llei.

  No obstant, l'obligació d'auditoria establerta en la *Llei 20/2007* no serà exigible fins a l'aprovació de la llei d'auditoria.

  En data 22 de febrer de 2012 es publica el text refós *Llei 30/2007 de comptabilitat dels empresaris*.

  Amb data 28 de desembre de 2010 es va aprovar el *Decret d'aprovació del Reglament de formulació dels comptes anuals consolidats* que desenvolupa el capítol referent al perímetre de consolidació de la *Llei 30/2007*, modificat pel Decret aprovat en data 15 de febrer de 2012.

  La **inversió estrangera privada** s'ha convertit en una eina estratègica de la política per fomentar el creixement econòmic, un instrument impulsat per estats que busquen la captació d'aquests recursos per atreure l'emprenedoria, el talent, la innovació i el coneixement. Així doncs, amb la liberalització de les inversions estrangeres mitjançant la ***Llei 10/2012 d'inversió estrangera al Principat d'Andorra***, que significa que la participació estrangera en les societats andorranes pot arribar fins el 100% del capital, conjuntament amb la signatura de convenis de doble imposició, després de la recent aplicació d'una fiscalitat directa sobre les societats i les activitats econòmiques, ha de contribuir al desenvolupament econòmic oferint una major diversificació de l'economia i aportant més valor afegit. En definitiva, l'obertura econòmica és un camí per obtenir una nova fase de creixement i prosperitat a l'economia i la societat andorranes.

  Cal tenir en compte que la liberalització de les inversions estrangeres a tots els sectors de l'economia s'acompanya també d'una reforma important respecte a l'obtenció dels drets econòmics de les persones físiques. S'estableix que els drets econòmics de les persones físiques s'adquireixen amb l'obtenció de la seva residència legal al Principat. En particular, es modifica la legislació vigent sobre l'exercici de les professions liberals suprimint el requisit dels vint anys de residència per als no nacionals per poder exercir l'activitat professional a Andorra.

  La *Llei 10/2012, del 21 de juny, d'inversió estrangera al Principat d'Andorra* derogà les Lleis anteriors *2/2008, del 8 d'abril de 2008* i *36/2008, del 18 de desembre de 2008*.

  Durant l'any 2015 la inversió estrangera formalitzada s'ha situat en els 41 milions d'euros.

- La *Llei de fundacions, del 12 de juny de 2008*, té per objectiu donar resposta a la demanda social de regular les fundacions privades d'interès públic o social, tenint en compte la tradició jurídica i l'experiència dels països de l'entorn.

II.2. MARC LABORAL

- L'any 1968 fou creat el règim andorrà de seguretat social que cobreix les branques de malaltia i vellesa i és administrat per la **Caixa Andorrana de Seguretat Social** (CASS). Amb data 3 d'octubre de 2008, el Consell General del Principat va aprovar la *Llei 17/2008 de la seguretat social* que va entrar en vigor l'1 de novembre de 2009. Una de les principals modificacions que incorpora aquesta llei és que l'afiliació a la CASS passa a ser obligatòria tant per als treballadors assalariats i les persones pensionades com per a les persones que realitzen una activitat per compte propi. Aquest nou sistema va comportar també millores rellevants en el sistema de prestacions socials i va establir nous paràmetres per als percentatges de cotització.

  En data 16 de setembre de 2015 s'aprova el text consolidat de la *Llei 17/2008, del 3 d'octubre de la seguretat social*.

  La Llei 2/2016, del 10 de març, del pressupost per a l'exercici del 2016 ha modificat determinats articles del Decret legislatiu del 16 de setembre del 2015 de publicació del text consolidat de la Llei 17/2008, del 3 d'octubre, de la seguretat social. En particular, es modifiquen els percentatges de cotització a la branca general de les persones assalariades, tant pel que fa a la part empresarial com a la part assalariada, augmentant en un percentatge d'un punt en els dos casos, així com la cotització a la branca general de les persones que realitzen una activitat econòmica per compte propi que també s'incrementa un 1%. Així, els percentatge de cotització per als assegurats assalariats passa a ser d'un 6,5% sobre el salari real d'aquests assalariats, i del 15,5% per a la cotització dels assalariats a càrrec de l'empresa. La cotització a càrrec de les persones que realitzen una activitat per compte propi, oscil·la entre el 11% i el 21% del salari global mensual mitjà cotitzat pel conjunt de persones assalariades afiliades a la CASS durant l'any natural immediatament anterior.

- La *Llei 34/2008 de la seguretat i la salut en el treball del 18 de desembre de 2008* estableix la regulació dels principis generals de protecció ja establerts en la majoria de països europeus amb l'objectiu de prevenir els riscos laborals i protegir la seguretat i la salut, eliminant o disminuint els factors de risc i millorant la informació, la consulta, la participació, la formació dels treballadors i dels seus delegats, així com les línies generals per aplicar els principis esmentats i les mesures per promoure la millora de la seguretat i la salut en el treball. Aquesta llei entrà en vigor el 18 de març de 2009.

- La *Llei 35/2008 del codi de relacions laborals del 18 de desembre de 2008* té per objecte integrar en un sol text legal els aspectes ja regulats en la *Llei 8/2003, del 12 de juny de 2003, sobre el contracte de treball*, afegint-hi qüestions no tractades amb anterioritat, com són la regulació dels drets de representació col·lectiva, el dret de reunió dels treballadors i la negociació col·lectiva de convenis i acords col·lectius de treball. Aquesta llei entrà en vigor el 18 de març de 2009.

- La *Llei 33/2008 qualificada de llibertat sindical del 18 de desembre de 2008*, té la finalitat de regular el dret sindical i el règim jurídic de les organitzacions sindicals i n'estableix els requisits per a la seva constitució, les responsabilitats de les organitzacions i la representativitat, així com l'acció sindical. Aquesta llei entrà en vigor el 18 de març de 2009.

- El *Reglament regulador de les prestacions econòmiques d'atenció social del 16 de febrer del 2011*, redueix els terminis de residència per a les prestacions econòmiques destinades a la cobertura de necessitats bàsiques i eleva el nivell de seguretat jurídica, establerts, fins a la data, pel *Reglament regulador de les prestacions econòmiques d'atenció social de 23 de juny de 2010*. Aquesta prestació econòmica és a favor dels treballadors que han quedat en situació de desocupació involuntària i que es comprometen a participar en accions de formació i capacitació laboral i a acceptar les propostes adequades de treball.

  Aquest Reglament del 2011 ha sigut modificat pel *Reglament regulador de les prestacions econòmiques d'atenció social del 21 de juny de 2013* reduint l'edat per a rebre una pròrroga de prestació per desocupació i introduint canvis que milloren les possibilitats d'accés a l'ocupació i afavoreixin la participació en programes d'inserció.

- La *Llei 6/2015, del 15 de gener, del Fons de reserva de jubilació* té com a finalitat establir el règim jurídic de Fons de reserva de jubilació amb la finalitat d'atendre les necessitats futures del sistema de seguretat social en matèria de prestacions contributives de la branca de jubilació. Aquesta llei ha sigut modificada per la Llei 9/2015, del 16 d'abril.

II.3. MARC TRIBUTARI

INTRODUCCIÓ

L'aprovació de l'Acord d'Unió Duanera entre el Principat d'Andorra i la Comunitat Econòmica Europea (1990) i, posteriorment la Constitució (1993), va marcar un nou entorn per al desenvolupament del sistema tributari andorrà.

El sistema fiscal andorrà, basat fins fa poc en la imposició indirecta, porta uns anys en procés de canvi per a situar Andorra en el context internacional com a país amb un ordenament tributari equiparable al dels països de la Unió Europea i l'OCDE.

L'Acord Monetari firmat l'any 2011 modernitza el mapa fiscal d'Andorra que esdevé homologable al dels països del seu entorn

En aquesta línia, al 2010 s'aproven la ***Llei 95/2010 de l'impost sobre societats*** i la *Llei 96/2010 sobre la renda de les activitats econòmiques* que van entrar en vigor l'1 de gener de 2012, així com la ***Llei 94/2010 de l'impost sobre la renda dels no-residents fiscals*** que va entrar en vigor l'1 d'abril de 2011.

L'any 2011 Andorra i la Unió Europea van firmar un Acord Monetari comportant la modernització del sistema fiscal per a ésser homologable al d'altres països i obtenir una tributació més equitable de les càrregues tributàries.

Una vegada implantats els impostos que graven les rendes empresarials, tant de les persones físiques com de les entitats, com també les rendes dels no-residents fiscals, en el sí del Consell General el 24 d'abril de 2014 es va aprovar la ***Llei de l'impost sobre la renda de les persones físiques***, que té com a objectiu completar la configuració del marc fiscal andorrà en matèria d'imposició sobre la renda. Aquesta Llei entrà en vigor el dia 1 de gener de 2015.

Amb data 21 de juny de 2012, el Consell General aprova la ***Llei 11/2012 de l'impost general indirecte*** (IGI), que té com a objectiu regular i implantar per primer cop en la història del Principat d'Andorra, un impost que ha de portar a un sistema fiscal andorrà modern i equiparable al dels països del nostre entorn. La seva introducció va permetre substituir tot un conjunt de figures tributàries que fins a la data havien estat els pilars de la imposició a Andorra com són l'impost sobre les mercaderies (IMI), l'impost indirecte sobre la producció interna (IPI), l'impost sobre les activitats comercials (IAC) i l'impost indirecte sobre els serveis (ISI). Aquesta llei va entrar en vigor el primer de gener de 2013.

L'1 de juliol de 2014 entrà en vigor la *Llei 10/2014 de 3 de juny*, de modificació de la Llei 11/2012, del 21 de juny, de l'impost general indirecte, modificada anteriorment per la Llei 29/2012, del 18 d'octubre i per la Llei 11/2013, del 23 de maig.

La creació o remodelació de les figures impositives ha d'implicar l'existència d'una organització sòlida i eficaç que dugui la gestió, la liquidació, la recaptació, el control i la inspecció d'aquests nous tributs. En aquesta línia, el Govern va constituir el 9 de febrer del 2011 una comissió per crear l'Agència Andorrana Fiscal i de Fronteres i fusionar així, els diversos organismes de l'Administració General, de manera que hi hagués una única organització fiscal que gestionés i controlés tots els tributs d'àmbit estatal. Dita agència és operativa des de l'1 de gener del 2013.

TRIBUTS DE L'ADMINISTRACIÓ CENTRAL

La ***Llei de bases de l'ordenament tributari, del 19 de desembre de 1996***, configura el marc bàsic de referència amb aplicació preeminent dins l'àmbit tributari del Principat i incorpora els principis de justícia, legalitat i reserva de llei, generalitat i distribució equitativa de la càrrega tributària, establerts en la Constitució. La llei esmentada estableix les normes generals per les quals, a manca de llei específica en contra, es regeixen els tributs.

En l'actualitat, i tal i com s'ha esmentat anteriorment, el sistema tributari andorrà està en un procés de reforma fiscal iniciat amb la introducció de nous impostos directes i indirectes, acompanyada d'una modificació del seu ordenament tributari que ha de portar a un sistema fiscal andorrà modern i equiparable al dels països del nostre entorn, tenint present les peculiaritats del nostre país i la seva estructura econòmica tal com es mostra al **quadre 1**.

És dins d'aquest marc de gran reforma fiscal que s'aprova la nova *Llei 21/2014, del 16 d'octubre de bases de l'ordenament tributari*, amb l'objectiu de consolidar les garanties dels administrats així com reforçar els mitjans i mecanismes que han de permetre a l'Administració tributària optimitzar l'eficàcia en la recaptació de tots els impostos.

Aquesta llei entrà en vigor el dia 1 de gener de 2015 llevat per als comuns pels quals es fixà l'1 de gener del 2016 com l'entrada en vigor de la Llei, prorrogant-se conseqüentment la vigència de la Llei del 1996 durant l'any 2015, únicament per a garantir la gestió tributària comunal durant aquest període.

La *Llei 36/2014*, d'11 de desembre del 2014 modificà la *Llei 21/2014*. **El dia 29 d'abril de 2015 s'aprova el text refós de la mateixa**. L'11 de febrer del 2015, s'aprova el Decret pel qual s'aprova el *Reglament d'aplicació dels tributs* que preveu el desplegament de totes les normes comunes a tots els procediments d'aplicació dels tributs i

regula de forma específica els procediments de gestió i d'inspecció tributària.

El 22 d'abril del 2015, s'aprova el *Decret pel qual s'aprova el Reglament de revisió en via administrativa dels actes d'aplicació dels tributs*.

En data 21 d'octubre del 2015, el Govern aprova el *Decret pel qual s'aprova el Reglament de recaptació dels tributs*. Aquest Reglament complementa alguns articles de la Llei 21/2014 en matèria de gestió recaptadora dels deutes i sancions tributaris i altres drets econòmics de les finances públiques. En particular s'ocupa d'aspectes relacionats amb l'extinció del deute i la gestió dels ajornaments i fraccionaments, detalla el procediment de recaptació en període executiu, tot referint-se a les normes sobre els embargaments, i també inclou el procediment davant responsables i successors.

La novetat més destacada de la *Llei 21/2014, del 16 d'octubre, de bases de l'ordenament tributari* consisteix a definir el procediment de constrenyiment com a administratiu, motiu pel qual es faculta l'Administració tributària per procedir a l'embargament de béns i drets que, en termes generals, han de poder ser subhastats a la fi del procediment, en cas de ser necessari, per a garantir el pagament dels deutes.

Aquestes atribucions novament conferides a les administracions (o al saig), feien imprescindible disposar d'un marc normatiu complet i adequat en aquest sentit. És per aquest motiu que es promou la ***Llei 44/2014, de 18 de desembre, de l'embargament*** que s'aprova de forma coetània amb la modificació del Codi de l'Administració, i de la *Llei de la jurisdicció administrativa i fiscal* i també amb l'aprovació de la ***Llei del saig***.

La conjunció d'aquestes iniciatives legislatives es produeix amb dos objectius, que l'Administració general i els comuns, i també els organismes autònoms i les entitats parapúbliques si els ho permet la seva llei de creació o regulació, puguin executar per la via forçosa, de forma autònoma i sense la intervenció, perceptiva fins ara, dels òrgans jurisdiccionals, els actes administratius que dictin i siguin executoris, excepte els que imposen una obligació personalíssima i la llei no autoritza les autoritats administratives a adoptar mesures de compulsió directa o no concorre una situació d'extrema urgència i necessitat, i que pugui delegar aquesta execució forçosa en el saig, el qual esdevé competent per executar les resolucions judicials que dictin les jurisdiccions civil i administratives.

En data 22 de juliol del 2015 es publica el *text refós de la Llei de la jurisdicció administrativa i fiscal*, del 15 de novembre de 1989.

ACORD D'UNIÓ DUANERA 1990

Modifica l'estructura de les taxes sobre el consum i estableix l'inici de la imposició indirecta generalitzada

ACORD MONETARI 2011

Modernització del sistema fiscal per a ésser homologable a d'altres països i obtenir una distribució més equitable de les càrregues tributàries

MARC FISCAL ESTATAL

Impostos directes	Impostos indirectes	Altres
- Impost sobre societats (IS) - Impost sobre la renda de no-residents (IRNR) - Impost sobre la renda de persones físiques (IRPF) - Impost sobre les plusvàlues - Directiva fiscalitat de l'estalvi	- Impost general indirecte (IGI) - Impost de serveis indirecte (ISI) - Impost sobre les transmissions patrimonials (ITP) - Impostos especials (tabac, alcohol i hidrocarburs) - Taxa sobre el consum - Impost sobre el joc del bingo	- Taxa judicial - Taxa sobre el registre de titulars d'activitats econòmiques - Taxa de l'Oficina de Marques - Taxa sobre la tinença de vehicles - Llicències, permisos i autoritzacions...

Tipus de gravamens:

- IS: General 10%.
  Instruments d'inversió col·lectiva 0%.
  Deduccions i règims especials i reduccions fins el 80% de la base de tributació.
- IRNR: General 10%.
- IRPF: General 10%.
  Mínim personal exempt 24.000€.

[quadre 1]

TAXES I IMPOSTOS INDIRECTES

IMPOST GENERAL INDIRECTE (IGI)

El 21 de juny del 2012 s'aprova la *Llei 11/2012 de l'impost general indirecte* amb la finalitat de regular i implantar, per primer cop en la història del Principat d'Andorra, aquesta figura tributària en concordança amb la Directiva 2006/112/CE.

La *Llei 11/2013, del 23 de maig, de modificació de la Llei 11/2012, del 21 de juny, de l'impost general indirecte* incorpora un règim especial de béns usats. El 3 de juny de 2014 s'aprova la *Llei 10/2014, de modificació de la Llei 11/2012 de l'impost general indirecte* on s'ajusten i s'adapten una sèrie d'aspectes del seu funcionament.

El tipus general de l'impost general indirecte és del 4,5%

En data 13 de març del 2016 s'aprova el *Decret legislatiu de publicació del text refós de la Llei 11/2012, del 21 de juny, de l'impost general indirecte.*

L'impost general indirecte grava la capacitat econòmica que es posa de manifest sempre que es produeix el consum final d'un bé o servei i, per tant, com a impost general sobre el consum esdevé un pilar fonamental, en el cap de la imposició indirecta. La seva introducció permet substituir la gran majoria de les figures tributàries indirectes fins ara vigents, que, de forma imperfecta durant els darrers anys, han intentat gravar el consum produït en el nostre territori. D'aquesta manera el marc de la imposició directa passa a ser més neutre i eficient per a les empreses i més just per als ciutadans.

L'impost s'aplica en totes les fases de producció i distribució dels béns i serveis, així com en les importacions de béns, on totes les operacions estan sotmeses a un tipus de gravamen que oscil·la entre el 0% i el 9,5%. Un detall dels mateixos és com segueix:

- Tipus de gravamen general: 4,5% i s'exigeix sempre que no es prevegi expressament l'aplicació d'un altre tipus de gravamen.
- Tipus de gravamen reduït: 1% s'aplica només a les operacions definides en l'article 58 de la llei.
- Tipus de gravamen súper reduït: 0% s'aplica als productes i serveis de primera necessitat definits en l'article 59 de la llei.
- Tipus de gravamen incrementat: 9,5% aplicable als serveis bancaris i financers.

Aquesta llei va entrar en vigor el dia 1 de gener de 2013.

IMPOST INDIRECTE SOBRE LA PRESTACIÓ DE SERVEIS D'ASSEGURANÇA (ISI)

El 14 de maig de 2002, es va aprovar la *Llei de l'impost indirecte sobre la prestació de serveis d'assegurança*, que va ser d'aplicació a partir del 13 de juny de 2002. D'acord amb aquesta llei, es grava amb un 4% la prestació de serveis d'assegurança. La quota de liquidació de l'impost es calcula segons un sistema que estima, a partir de les magnituds econòmiques i financeres, el valor de les prestacions de serveis realitzades que comporten la cobertura d'un risc.

IMPOSTOS ESPECIALS

La *Llei 27/2008 d'impostos especials del 20 de novembre de 2008* va ser creada per harmonitzar la imposició fiscal indirecta en la importació amb els països de l'entorn del Principat. Aquesta llei estableix un impost que grava determinats productes especials com ara l'alcohol, el tabac i els hidrocarburs, que generen uns costos socials assumits en bona part per l'Estat i en últim terme per la societat.

El 22 d'abril de 2010, es va aprovar la *Llei 11/2010 de modificació de la Llei 27/2008, de 20 de novembre de 2008 d'impostos especials*; amb aquesta llei de modificació s'introduïren certs matisos sobre la *Llei 27/2008* per tal de millorar la gestió d'aquests impostos, per no incrementar la pressió fiscal als operadors que utilitzen hidrocarburs i per lluitar contra tràfics il·lícits que poden estar incentivats per diferències de preus.

Amb data 15 de febrer de 2011, es va aprovar la *Llei 3/2011 de modificació de la tarifa general de taxes sobre el consum*; aquesta llei, modifica l'article 9 de la *Llei 11/2010* per tal de regular el diferencial de preus del tabac amb els països veïns originat per les alces dels impostos en aquests països.

Amb data 1 de març de 2012, 18 d'abril de 2013, 19 de setembre de 2013 i 26 de juny de 2014 s'aproven les *Lleis 1/2012, 1/2013, 14/2013 i 11/2014 de modificació de la tarifa general de taxes sobre el consum*, respectivament; per tal de revisar i ajustar internament els tipus de gravamen aplicats sobre el tabac i en especial revisar els tipus de gravamen de les taxes sobre el consum que s'apliquen als productes de tabac.

TRIBUTS DE LES ADMINISTRACIONS COMUNALS

El 27 de juny de 2003, el Consell General va aprovar la ***Llei 10/2003 de les finances comunals***, que desenvolupa, entre d'altres, l'autogovern comunal en matèria tributària i de gestió financera, estableix un marc suficient que permet als comuns desenvolupar les seves competències tributàries i financeres i homogeneïtzar el marc tributari comunal. A més, es regulen les modalitats d'endeutament dels comuns i es fixen uns límits màxims i uns mecanismes de control que contribueixin a un sector públic andorrà més sòlid i financerament equilibrat.

La *Llei de finances comunals* determina la potestat tributària dels

comuns en relació als següents tributs:

- Tributs tradicionals del foc i lloc.
- Taxes per a la prestació de serveis comunals.
- Taxes i drets per a la realització d'actes administratius d'intervenció i el lliurament d'autoritzacions.
- Tribut de radicació d'activitats comercials, industrials i professionals no comercials.
- Tributs immobiliaris sobre la propietat immobiliària edificada, la propietat immobiliària no edificada, els seus rendiments arrendataris i les transaccions immobiliàries que s'han d'inscriure en el cadastre comunal.
- Participació dels comuns en la taxa per tinença de vehicles, que és de recaptació governamental, en funció del nombre de vehicles que estiguin donats d'alta en el registre del Govern.

Aquesta llei fou modificada per la *Llei 32/2012, del 22 de novembre*, introduint canvis puntuals per adaptar-la a les necessitats i exigències actuals dels comuns.

IMPOSTOS SOBRE BÉNS IMMOBLES

IMPOST SOBRE TRANSMISSIONS PATRIMONIALS IMMOBILIÀRIES (ITP)

La *Llei de l'impost sobre transmissions patrimonials immobiliàries de 15 de desembre de 2000*, va ser modificada per la *Llei 7/2006, de 21 de juny de 2006*. Aquest impost grava les transmissions patrimonials, a títol onerós o lucratiu *inter vivos*, de tota classe de béns immobles així com la constitució i la cessió de drets reals sobre els béns immobles. També queden subjectes a aquest impost la transmissió d'accions o de participacions de societats mercantils, així com la constitució o cessió de drets sobre aquestes accions o participacions, quan almenys el 50% de l'actiu de la societat estigui integrat per béns immobles i que, com a resultat de la transmissió d'accions o participacions, o de la constitució o cessió de drets reals sobre les mateixes, l'adquirent tingui més d'una cinquena part del capital de la societat.

Aquest impost s'aplica a totes les transmissions de béns immobles i a les constitucions i cessions de drets reals sobre aquests béns immobles quan estiguin situats en territori del Principat d'Andorra. El tipus de gravamen és del 4%.

No obstant, la llei preveu, en el seu article 4, una sèrie d'exempcions a l'impost, sempre que concorrin les condicions en ell exigides. En aquest sentit, la principal novetat de la *Llei 7/2006* és la introducció de l'exempció de l'impost per adquisició del primer habitatge quan concorrin determinades circumstàncies personals i econòmiques.

IMPOST SOBRE PLUSVÀLUES EN LES TRANSMISSIONS PATRIMONIALS IMMOBILIÀRIES

El dia 14 de desembre de 2006, es va aprovar la *Llei 21/2006 de l'impost sobre les plusvàlues en les transmissions patrimonials immobiliàries*. Tribut de naturalesa directa que grava l'increment del valor dels béns immobles que es posi de manifest per a les transmissions, oneroses o lucratives, *inter vivos* de béns immobles, així com per a les constitucions o cessions de drets reals sobre aquests mateixos béns. Aquesta llei fou modificada amb data 3 d'octubre de 2008, amb l'aprovació de la *Llei 19/2008*, que va entrar en vigor el 28 d'octubre del mateix any.

Aquest impost s'aplica a totes les transmissions de béns immobles situats al territori del Principat d'Andorra i a les constitucions o cessions de drets reals sobre aquests béns immobles, que es puguin exercir en el mateix territori. També queden subjectes a aquest impost la transmissió d'accions o de participacions de societats mercantils, així com la constitució o cessió de drets sobre aquestes accions o participacions, quan almenys el 50% de l'actiu de la societat estigui integrat per béns immobles i que com a resultat de la transmissió d'accions o participacions, o de la constitució o cessió de drets reals sobre les mateixes, l'adquirent tingui més d'una cinquena part del capital de la societat. S'estableix el tipus de gravamen del 0% al 15% en funció dels anys en què el bé immoble hagi estat en propietat de l'obligat tributari.

En data 6 de maig es publica el text refós de la *Llei 21/2006, del 14 de desembre, de l'impost sobre les plusvàlues en les transmissions patrimonials immobiliàries*.

FISCALITAT DELS RENDIMENTS DE L'ESTALVI

El Consell General del Principat d'Andorra, en la seva sessió del 21 de febrer de 2005, va ratificar **l'Acord entre el Principat d'Andorra i la Comunitat Europea relatiu a l'establiment de mesures equivalents a les previstes a la Directiva 2003/48/CE del Consell en matèria de fiscalitat dels rendiments de l'estalvi en forma de pagament d'interessos**. Així mateix, en la seva sessió del 13 de juny de 2005, va aprovar la *Llei 11/2005* d'aplicació de l'esmentat acord. Amb data 20 de juny de 2007, es publicà el Decret de modificació del model 420: "Declaració de les retencions sobre els rendiments de l'estalvi" de l'annex de la *Llei 11/2005* esmentada sobre aquestes línies.

Aquesta llei estableix l'obligació de practicar una retenció en origen sobre els pagaments d'interessos efectuats per agents pagadors establerts al Principat d'Andorra a beneficiaris efectius, persones físiques residents en un dels Estats membres de la Unió Europea.

L'1 de gener del 2015 entra en vigor l'impost sobre la renda de les persones físiques

L'any 2016 és el primer any d'aplicació de l'IRPF

Aquesta retenció va ser del 15% durant els tres primers anys, del 20% de l'1 de juliol de 2008 a l'1 de juliol de 2011 i del 35% des de l'1 de juliol de 2011. L'import recaptat pel Govern d'Andorra derivat de l'obligació de retenció per part dels agents pagadors es transfereix en un 75% als països de la Unió Europea on resideixin els beneficiaris efectius. Queden fora de l'àmbit d'aplicació de l'Acord els rendiments derivats dels contractes de pensions i d'assegurances.

Aquest acord és modificat per l'acord firmat el proppassat 12 de febrer de 2016 entre la Unió Europea i Andorra en matèria d'intercanvi automàtic d'informació.

IMPOSTOS DIRECTES

IMPOST SOBRE LA RENDA DE LES PERSONES FÍSIQUES (IRPF)

Amb l'aprovació de la ***Llei 5/2014, del 24 d'abril de 2014, de l'impost sobre la renda de les persones físiques*** es completa la configuració del marc fiscal andorrà en matèria d'imposició sobre la renda. L'estructuració de l'impost es basa en la separació de la renda en dos grans apartats: d'una banda, la renda general, que comprèn les rendes del treball, les rendes derivades de la realització d'activitats econòmiques i les rendes del capital immobiliari; i, de l'altra, les rendes de l'estalvi, concepte que inclou les rendes del capital mobiliari i els guanys i les pèrdues de capital. Aquest impost és d'aplicació a les rendes generades per persones físiques a partir de l'1 de gener del 2015.

La *Llei 42/2014, de l'11 de desembre* introduí certs ajustos a la Llei 5/2014, corregint o aclarint aspectes tècnics de la norma, o bé atorgant a certes situacions un tractament més just i coherent amb la finalitat de l'impost.

En data 6 de maig de 2015, es publica el text refós de *la Llei 5/2014, del 24 d'abril, de l'impost sobre la renda de les persones físiques*.

La Llei de l'IRPF deroga, amb efectes des de l'1 de gener del 2015, l'impost sobre la renda de les activitats econòmiques que fins aquell moment s'havia regulat sota la *Llei 96/2010 del 29 de desembre de 2010*.

En data 23 de juliol de 2015 s'aprova el Reglament d'aplicació de la Llei 5/2014 de l'IRPF.

IMPOST SOBRE LA RENDA DELS NO-RESIDENTS FISCALS (IRNR)

Amb la *Llei 94/2010, del 29 de desembre de 2010, de l'impost sobre la renda dels no-residents fiscals modificada per la Llei 18/2011, de l'1 de desembre*, es grava la renda d'activitats econòmiques desenvolupades a Andorra per persones físiques o jurídiques no-residents fiscals i les rendes del treball percebudes per persones físiques no-residents fiscals sempre que, aquestes últimes, no estiguin subjectes al règim de seguretat social del Principat, ni tampoc estiguin compreses en l'àmbit subjectiu d'aplicació dels impostos sobre societats o sobre activitats econòmiques de persones físiques. Aquest impost és d'aplicació a les rendes generades per persones físiques o jurídiques no-residents fiscals a partir de l'1 d'abril de 2011.

La *Llei 5/2014, del 24 d'abril de 2014, de l'impost sobre la renda de les persones físiques* introdueix un nou capítol a la llei de l'impost de la renda dels no-residents regulant un règim especial per als treballadors fronterers i temporers. Aquells que reuneixin els requisits legals exigits podran optar per tributar d'acord amb les normes generals de la Llei de l'impost sobre la renda de les persones físiques.

En data 29 d'abril del 2015 s'aprova el decret legislatiu de publicació del text refós de la ***Llei 94/2010, del 29 de desembre de 2010, de l'impost sobre la renda dels no-residents fiscals***.

En data 25 de gener de 2012 s'aprovà el Reglament d'aplicació de l'impost IRNR, reglament que fou modificat parcialment en data 23 de juliol de 2014 com a conseqüència de l'aprovació de la Llei de l'IRPF.

Com a conseqüència de l'aprovació del Reglament de l'IRPF i modificació del Reglament de l'IRNR així com de l'aprovació de la *Llei 21/20104, del 16 d'octubre, de bases de l'ordenament tributari*, es fa necessari introduir diversos canvis i procedir així a la modificació del Reglament de l'IRNR. El nou reglament s'aprova en data 23 de setembre del 2015.

IMPOST SOBRE SOCIETATS (IS)

Amb l'entrada en vigor de la ***Llei 95/2010 de l'impost sobre societats del 29 de desembre de 2010 modificada per la Llei 17/2011, de l'1 de desembre***, queda derogada la *Llei de la Taxa sobre el Registre de Titulars d'Activitats econòmiques del 20 de desembre de 1995*. Aquesta llei, sotmet a gravamen de forma unitària tota renda obtinguda per les persones jurídiques residents fiscals en territori andorrà que duen a terme una activitat econòmica. El tipus de gravamen per als obligats tributaris d'aquest impost és del 10% i del 0% per a les institucions regulades per la *Llei 10/2008 de regulació d'organismes d'inversió col·lectiva*.

Aquesta llei i l'impost que regulen és aplicable als períodes impositius que s'inicien a partir de l'1 de gener del 2012.

Atesa la derogació de l'impost sobre la renda de les activitats econòmiques i atès que el Reglament de l'impost sobre la renda de les persones físiques integra la regu-

lació de les rendes obtingudes per persones físiques en les seves activitats econòmiques, és necessari adaptar el Reglament d'aplicació de la Llei 95/201 de l'impost sobre societats, i la Llei 96/2010, de l'impost sobre la renda de les activitats econòmiques, per tal que tinguin efectes únicament per a l'impost sobre societats. Per tal de garantir la seguretat jurídica, en data 23 de setembre de 2015, s'aprova el Decret pel qual s'aprova novament el Reglament de l'Impost sobre Societats.

TRANSPARÈNCIA FISCAL

El procés d'adopció dels estàndards internacionals de l'OCDE, que ha portat el Principat a la signatura dels diferents Acords d'intercanvi d'informació en matèria fiscal amb sol·licitud prèvia, té el seu origen en la Declaració de París, signada el 10 de març de 2009. El document recollia la voluntat del Principat de començar un procés de reforma legislativa amb l'objectiu de modificar el secret bancari en l'àmbit de l'intercanvi d'informació per fer-lo compatible amb l'article 26 del Conveni de l'OCDE. A partir d'aquell moment s'inicia un procés d'estandardització per homologar Andorra als països cooperants amb l'OCDE.

El 5 de novembre del 2013, en continuïtat a la política endegada el 2009 amb la signatura de la Declaració de París, el Govern d'Andorra signa el Conveni relatiu a l'assistència administrativa mútua en matèria fiscal amb l'OCDE. Es tracta d'un pas més en l'aplicació dels mecanismes i instruments per assentar unes bases i uns procediments d'assistència mútua en matèria fiscal comuns. Aquest acord multilateral garanteix la confidencialitat i representa un pas endavant en la mateixa línia que la resta de països de l'OCDE amb l'objectiu de vetllar per la reputació d'Andorra com a plaça financera internacional. A més de mostrar la predisposició del país a adaptar-se als estàndards internacionals, els bancs andorrans reforcen així la seguretat per la que són reconeguts pels seus clients. Aquest Conveni manté el mateix nivell de cooperació fiscal establert amb els acords bilaterals subscrits per Andorra, és a dir, preveu l'intercanvi d'informació a la demanda a la vegada que garanteix els drets dels inversors.

LLEI 3/2009 D'INTERCANVI D'INFORMACIÓ EN MATÈRIA FISCAL AMB SOL·LICITUD PRÈVIA DE 7 DE SETEMBRE DE 2009

Tal com es va anunciar a la Declaració de París, el Consell General d'Andorra va aprovar la ***Llei d'intercanvi d'informació en matèria fiscal amb sol·licitud prèvia*** el 7 de setembre de 2009.

La norma, que va permetre la signatura dels posteriors acords d'intercanvi d'informació, recull els criteris demanats per l'OCDE en relació a l'intercanvi d'informació fiscal, concretament pel que fa a l'article 26 del Model de Conveni Estàndard d'aquest organisme. Aquest article, que ha sigut objecte de modificacions amb el temps, estableix que l'intercanvi d'informació sigui rellevant per a la correcta aplicació de la convenció fiscal, així com per als propòsits de l'administració i l'aplicació de les lleis fiscals dels països contractants.

Aquest text legal estableix un nou marc de seguretat jurídica en les relacions del Principat amb tercers països en matèria d'intercanvi d'informacions, però contempla, sobretot, qüestions claus en relació als mecanismes de respecte a la confidencialitat dels clients de la plaça, com les següents:

- La petició d'informació s'ha de fer sota demanda justificada i fonamentada i per tant preveu garanties a tal efecte, per exemple, estableix una limitació per obtenir o proporcionar informació que l'Estat requeridor no pogués obtenir en virtut de la seva pròpia legislació.
- Es fixa un procediment de notificació i la possibilitat d'oposar-se a la demanda de sol·licitud d'informació formulant un recurs d'oposició degudament motivat davant de l'autoritat competent.
- S'estableix la no retroactivitat, és a dir, s'assenta el principi de no donar informació dels clients que faci referència a situacions anteriors a l'entrada en vigor de cada Acord.
- Queden prohibides les *fishing expeditions*, és a dir, les sol·licituds col·lectives i generalitzades d'informació.
- Es garanteix la confidencialitat i es recull el principi del *level playing field* –mateixes regles de joc– en relació a altres acords que s'hagin signat prèviament.

A més, l'intercanvi d'informació a la demanda, responent a demandes justificades i fonamentades, es farà efectiu per als exercicis fiscals que comencin amb posterioritat a l'entrada en vigor de cada Acord bilateral, és a dir, després de la darrera notificació de ratificació pels respectius Parlaments, més un període addicional, generalment de tres mesos, en els casos en què s'hagi establert aquest període. Per exemple: si un acord és ratificat pels respectius parlaments dels països signants el 2 de juny de 2011 i hi ha un període addicional de tres mesos, l'acord entrarà en vigor el 2 de setembre de 2011 i serà efectiu durant l'exercici fiscal 2012, és a dir, a partir de l'1 de gener de 2012.

La posada en pràctica durant aquests set anys de la *Llei 3/2009 d'intercanvi d'informació en matèria fiscal amb sol·licitud prèvia*, ha posat en relleu certes mancances que cal esmenar i completar per complir amb les obligacions internacionals contretes al seu dia, seguint el compromís de cooperació internacional en matèria d'intercanvi d'informació en matèria fiscal, i per respectar els criteris i la inter-

A partir de l'any 2009 el marc jurídic i les institucions encarregades d'implementar-lo han estat sotmesos a un procés de profunda transformació

L'any 2009 Andorra aprova la llei d'intercanvi d'informació fiscal amb sol·licitud prèvia

En l'actualitat Andorra té firmats 24 acords d'intercanvi d'informació fiscal prèvia sol·licitud

Andorra ha firmat 6 convenis per a evitar la doble imposició: Luxemburg, França, Espanya, Portugal, Liechtenstein i Emirats Àrabs

El 12 de febrer de 2016 Andorra firma l'acord d'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal amb la Unió Europea

pretació en constant evolució que els dits compromisos en fa l'OCDE.

El 26 de juny del 2014, s'aprova la *Llei 12/2014, del 26 de juny, de modificació de la Llei 3/2009, d'intercanvi d'informació en matèria fiscal amb sol·licitud prèvia.*

REGLAMENT DE DESENVOLUPAMENT DE LA LLEI 3/2009 D'INTERCANVI D'INFORMACIÓ EN MATÈRIA FISCAL AMB SOL·LICITUD PRÈVIA

Amb data 23 de febrer de 2011, es va aprovar el reglament que desenvolupa la *Llei 3/2009 d'intercanvi d'informació en matèria fiscal amb sol·licitud prèvia*, en què es determinen i precisen els requisits a complir, tant per les autoritats estrangeres com per les autoritats públiques andorranes, en el marc d'una petició d'informació, fonamentada en la *Llei 3/2009* i en els convenis bilaterals d'aplicació. Les sol·licituds prèvies d'intercanvi d'informació s'han de formular per escrit amb la indicació del seu objecte, quedant ben entès que les sol·licituds genèriques d'informació no podran ser ateses. Així, el reglament estableix els criteris per a la tramitació de les sol·licituds d'intercanvi d'informació formulades i dirigides al Ministeri de Finances encarregat.

El Reglament ha estat modificat en data 29 de febrer del 2011 i 19 de desembre del 2014 per adaptar-lo a la llei i facilitar-ne l'aplicació.

SIGNATURA DELS ACORDS D'INTERCANVI D'INFORMACIÓ EN MATÈRIA FISCAL AMB SOL·LICITUD PRÈVIA

Després de l'aprovació de la llei, entre setembre de 2009 i setembre de 2015, el Govern andorrà **ha signat convenis bilaterals d'intercanvi d'informació en matèria fiscal amb sol·licitud prèvia (AII) amb 24 països** (22 ja han entrat en vigor): Àustria (17/09/09), Liechtenstein (18/09/09), Mònaco (18/09/09), San Marino (21/09/09), França (22/09/09), Bèlgica (23/10/09), Argentina (26/10/09), Països Baixos (06/11/09), Portugal (30/11/09), Espanya (14/01/10), Suècia, Finlàndia, Noruega, Dinamarca, Islàndia, Groenlàndia i les Illes Fèroe (24/02/10), Alemanya (25/11/10), Austràlia (15/03/2012), Polònia (15/06/12), República Txeca (11/06/13), Suïssa (17/03/14), República de Corea (23/10/14) i Itàlia (22/09/2015).

Aquests acords signats, que superen àmpliament el mínim de 12 exigits per l'OCDE, van comportar que el febrer de 2010 l'organisme internacional inclogués Andorra dins del grup de 'jurisdiccions que han implementat substancialment els estàndards fiscals internacionals'. En aquest sentit, des de l'OCDE, així com des dels òrgans executius claus en les relacions internacionals del Principat, com ara França i Espanya, s'ha destacat l'esforç i el compromís de les institucions andorranes amb l'objectiu d'adequar-se al nou ordre econòmic.

Fins a la data, han entrat en vigor tots els acords signats amb l'excepció de República de Corea i Itàlia.

L'entrada en vigor del conveni en matèria fiscal entre Andorra i Espanya, va permetre que Andorra sortís de la llista espanyola de paradisos fiscals.

CONVENIS DE DOBLE IMPOSICIÓ

Els convenis de doble imposició (CDI) són tractats internacionals que tenen com a finalitat evitar els casos de doble imposició fiscal internacional mitjançant una sèrie de mesures que impliquin als dos estats contractants. Els convenis de doble imposició faciliten la promoció de les inversions estrangeres i afavoreixen la competitivitat de les empreses nacionals a l'exterior. Aquests convenis apliquen tant a les persones físiques com jurídiques residents de qualsevol estat signatari i afecten als impostos sobre la renda i el patrimoni. En ells s'estableix quin dels dos estats contractants té competència per a gravar les rendes.

El Principat d'Andorra, en seguiment de la seva obertura econòmica i procés d'homogeneïtzació amb els estàndards internacionals, **ha firmat convenis de doble imposició amb França (02/04/2013), Luxemburg (02/06/2014), Espanya (08/01/2015), Emirats Àrabs (28/07/2015), Portugal (27/09/2015), Liechtenstein (30/09/2015)**.

El CDI amb França va entrar en vigor el dia 1 de juliol de 2015, el CDI amb Espanya va entrar en vigor el passat 26 de febrer de 2016 i el CDI firmat amb Luxemburg entrà en vigor el 7 de març de 2016.

ACORD D'INTERCANVI AUTOMÀTIC D'INFORMACIÓ EN MATÈRIA FISCAL FIRMAT AMB LA UNIÓ EUROPEA

El dia 12 de febrer de 2016 es va signar ***l'Acord entre la Unió Europea i Andorra en matèria d'intercanvi automàtic d'informació*** sobre els comptes financers del seus residents respectius. Es preveu que entri en vigor l'1 de gener del 2017.

Aquest acord modifica l'acord signat el 2005 en matèria de fiscalitat de l'estalvi introduint l'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal.

Aquest acord té en compte els avanços fets en el marc de la UE i de l'OCDE en relació amb l'assistència administrativa mútua en matèria fiscal. L'intercanvi automàtic s'aplicarà entre tots els Estat membres.

A partir d'aquest acord, i un cop l'hagin ratificat totes les parts, els Estats membres de la UE i Andorra intercanviaran la informació sobre els actius financers i el saldo dels comptes a partir del 2018 en base a les dades del 2017.

La profunda transformació legislativa d'Andorra va començar l'any 2009 amb la firma de la Declaració de París. No obstant, aquests esforços s'havien anat alimentant sobre la base d'una sèrie de mesures preses entre els anys 2000 i 2008:

2000	Aprovació de la primera **Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional**.
2001	Firma de l'Acord de col.laboració amb l'organisme **Internal Revenue Service dels Estats Units** (IRS).
2005	Modificació del **Codi Penal** per adaptar-lo als estàndards internacionals.
2005	Firma amb la CE de l'Acord en matèria de **fiscalitat dels rendiments de l'estalvi**.

En base a aquests fonaments, les principals fites en la transformació d'Andorra des del 2009 són:

2009	Firma de la **Declaració de París**.
2011	**Memorandum of Understanding (MoU)** firmat entre l'INAF i el Banc d'Espanya establint un protocol de col.laboració entre les dues autoritats. Firma de l'**Acord Monetari**.
2012	Aprovació de la **Llei d'Inversió Estrangera** liberalitzant-la 100%.
2013	L'INAF entra a formar part de **l'Organització Internacional de Comissions de Valors**.
2013	Firma del **Conveni Multilateral en Assistència Administrativa Mútua.**
2014	Inici de les negociacions per a un **Acord d'Associació** entre la UE i el Principat d'Andorra.
2014	Adopció de la declaració de **l'OCDE** relativa a **l'intercanvi automàtic d'informació**.
2015	Firma del Multilateral Competent Authority Agreement **(MCAA)** d'implementació de l'estàndard comú internacional d'intercanvi automàtic d'informació.
2016	Firma de **l'Acord entre la UE i Andorra en matèria d'intercanvi automàtic d'informació**.

El compromís del Principat front a la comunitat internacional és la base de la visió de país, clau per a activar la transformació del Principat i el desenvolupament econòmic

II.4. MARC LEGISLATIU DEL SISTEMA FINANCER

El marc regulatori andorrà està alineat amb el dels països del seu entorn i cobreix aspectes com l'operatiu, la solvència, el blanqueig de diners o valors producte del crim i finançament del terrorisme i d'altres temes que es detallen tot seguit.

El marc jurídic andorrà està plenament compromès amb els estàndards internacionals

SECTOR FINANCER

RÈGIM DE LES ENTITATS BANCÀRIES

- La ***Llei 35/2010 de règim d'autorització per a la creació de noves entitats operatives del sistema financer andorrà*** *del 3 de juny de 2010*. Aquesta llei té per objecte establir el règim d'autorització per a la creació de noves entitats operatives i d'aquesta forma superar la situació actual de *status quo* en el sistema financer andorrà, complint els mandats continguts en la legislació vigent. El 19 de febrer del 2014 es publica *el text refós de la Llei 35/2010, de 3 de juny, de règim d'autorització per a la creació de noves entitats operatives del sistema financer andorrà*, incloent-hi les modificacions realitzades per la *Llei 10/2013, del 23 de maig, de l'Institut Nacional Andorrà de Finances*.

- La ***Llei 7/2013 sobre el règim jurídic de les entitats operatives del sistema financer andorrà i altres disposicions que regulen l'exercici de les activitats financeres al Principat d'Andorra*** de 9 de maig del 2013, que deroga la *Llei de regulació de les facultats operatives dels diversos components del sistema financer de 19 de desembre de 1996, així com la Llei 24/2008, sobre el règim jurídic de les entitats financeres – no bancàries- de crèdit especialitzat*, estableix el règim jurídic de les entitats operatives del sistema financer així com la regulació de l'exercici de les activitats financeres al Principat d'Andorra; com accedir a l'activitat i com exercir-la.

- La ***Llei 8/2013 sobre els requisits organitzatius i les condicions de funcionament de les entitats operatives del sistema financer, la protecció de l'inversor, l'abús de mercat i els acords de garantia financera***, de 9 de maig del 2013, que deroga la *Llei d'ordenació del sistema financer de 27 de novembre de 1993*, estableix els requisits organitzatius i condicions de funcionament per a l'exercici de l'activitat de les entitats operatives del sistema financer; els requeriments mínims a seguir per part de les entitats operatives del sistema financer per tal de vetllar per la protecció de l'inversor; les obligacions, les prohibicions i el règim sancionador relacionats amb l'abús de mercat per part de qualsevol persona física o jurídica, entès com les operacions basades en l'ús d'informació privilegiada i la manipulació de mercat, per tal de contribuir a la integritat dels mercats financers i d'augmentar la confiança dels inversors en dits mercats; i el marc normatiu dels acords de compensació contractual i els acords de garantia financera.

  El 19 de febrer de 2014 es publica el text refós de la *Llei 8/2013 sobre els requisits organitzatius i les condicions de funcionament de les entitats operatives del sistema financer, la protecció de l'inversor, l'abús de mercat i els acords de garantia financera*, incloent-hi totes les modificacions realitzades fins avui.

  Amb l'aprovació de les lleis esmentades queden derogades la *Llei 13/2010 sobre el règim jurídic de les entitats financeres d'inversió i de les societats gestores d'organismes d'inversió col·lectiva* i la *Llei 14/2010 de règim jurídic de les entitats bancàries i de règim administratiu bàsic de les entitats operatives del sistema financer*.

  La composició del sistema financer, d'acord amb la legislació vigent, és com segueix:

  - a) les activitats financeres regulades i exercides per les entitats operatives del sistema financer andorrà:
    i) entitats bancàries;
    ii) entitats financeres d'inversió:
    – societats financeres d'inversió;
    – agències financeres d'inversió;
    – societats gestores de patrimonis;
    – assessors financers.
    iii) societats gestores d'organismes d'inversió col·lectiva; i
    iv) entitats financeres -no bancàries- de crèdit especialitzat.
  - b) els mercats financers andorrans;
  - c) altres activitats en relació amb les entitats operatives del sistema financer i els mercats financers andorrans, incloses les associacions professionals del sector financer.

  Finalment, també forma part del sistema financer andorrà qualsevol agent financer que actuï en nom o per compte d'alguna de les entitats operatives del sistema financer d'acord amb l'establert a l'article 27 de la *Llei 7/2013*.

- Molt abans de ser promoguda la *Llei d'ordenació del sistema financer, de 27 de novembre de 1993*, el sistema financer andorrà, amb la inquietud de transmetre serietat i confiança a tercers, ja havia fomentat la seva pròpia autoregulació mitjançant l'Associació de Bancs Andorrans (ABA).

SUPERVISIÓ

- El 20 de juny del 2013 entra en vigor la nova ***Llei 10/2013, del 23 de maig, de l'Institut Nacional Andorrà de Finances*** (INAF), que deroga la *Llei 14/2003, del 23 d'octubre*.

  Passats deu anys de l'adopció de l'esmentada norma, s'ha fet necessària una revisió de la *Llei 14/2003* per dotar l'INAF dels mitjans necessaris per a la consecució dels seus objectius i ampliar-los tenint en compte la necessària globalitat de l'àmbit d'actuació de l'INAF en el context actual. Aquest es caracteritza pels canvis i l'expansió internacional del sistema financer andorrà, així com per l'evolució dels mercats financers a nivell internacional i els compromisos contrets per part d'Andorra amb la Unió Europea amb la firma de l'Acord Monetari que va entrar en vigor el passat 1 d'abril del 2012.

- El 17 de setembre de 2013, l'INAF és acceptat com a nou membre ordinari de l'**Organització Internacional de Comissions de Valors** (IOSCO). Andorra dóna compliment així a un dels compromisos adquirits amb la signatura de l'Acord monetari amb la Unió Europea, el qual requeria la firma del protocol en un termini màxim de 18 mesos a partir de la seva entrada en vigor, l'1 d'abril del 2012. Es formalitza la recíproca cooperació, assistència i intercanvi d'informació a efectes de regulació i supervisió de mercats de valors a nivell internacional, amb autoritats de regulació i supervisió de mercats d'arreu del món.

- El 4 d'abril de 2011 es va signar el ***Memorandum of Understanding*** *(MoU)* entre Andorra i Espanya; es tracta d'un conveni de cooperació en matèria de supervisió en base consolidada signat entre l'autoritat supervisora del sistema financer andorrà (INAF) i l'espanyol (Banc d'Espanya) on s'estableixen els termes d'un protocol de relació i col·laboració entre aquestes dues autoritats. Aquest protocol permet que l'autoritat supervisora del país d'origen pugui sol·licitar informació corporativa i qualsevol informació que sigui requerida a efectes de supervisió i control de riscos dels grups bancaris en base consolidada a l'autoritat competent del país on les entitats bancàries tinguin filials.

GENERAL

- En data 2 d'abril del 2015 s'aprova la ***Llei 8/2015 de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitats bancàries***. Aquesta llei s'inspira en el què disposa la Directiva 2014/59/UE del Parlament Europeu i del Consell, del 15 de maig del 2014, per la qual s'estableix un marc per a la reestructuració i la resolució d'entitats de crèdit i empreses de serveis d'inversió. La llei dissenya els processos de reestructuració i resolució, processos de caràcter administratiu i singulars, que permeten a les autoritats administratives dotar-se de potestats necessàries per assegurar l'estabilitat financera. Gran part de l'administració del sistema dissenyat per la Llei s'atribueix a una Agència Estatal de Resolució d'Entitats Bancàries (AREB) com a autoritat competent en matèria de resolució. També, amb la finalitat de finançar les mesures acordades en aplicació de la Llei, es crea el Fons Andorrà de Resolució d'Entitats Bancàries (FAREB).

- La ***Llei 11/2012 de l'impost general indirecte*** *del 21 de juny de 2012* on s'estableix un tipus de gravamen incrementat del 9,5% aplicables als serveis bancaris i financers. El 13 de març de 2016 s'aprova el text refós d'aquesta llei.

- La ***Llei 1/2011 de creació d'un sistema de garantia de dipòsits per a les entitats bancàries*** *del 2 de febrer de 2011*. Fins a la data, la *Llei de regulació de les reserves en garantia de dipòsits i altres obligacions operacionals de l'11 de maig de 1995*, establia els mecanismes per garantir la solvència i l'estabilitat del sistema bancari andorrà però sense constituir una garantia directa per al reemborsament dels dipòsits als seus titulars en cas que esdevinguessin indisponibles. Amb l'entrada en vigor d'aquesta llei, la legislació andorrana s'adequa als requeriments de la Unió Europea en aquesta matèria i es configura un règim més idoni per protegir la solidesa i la solvència del sistema financer andorrà envers dels seus dipositaris. El sistema de garantia és *ex post* i els imports màxims de cobertura són de 100.000 euros per dipositant i 100.000 euros per inversor, per a cada entitat. La *Llei 8/2015, del 2 d'abril, de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitat bancàries* modifica la Llei 1/2011 en el seu apartat de supòsits de cobertura incloent, entre d'altres, la cobertura en cas de que algun dels membres del sistema sigui objecte d'un procés de resolució.

- El 9 de maig de 2012, s'aprova el ***Reglament d'organització i funcionament de la Comissió Gestora del Sistema de garantia de dipòsits i inversions de les entitats bancàries andorranes***, que té per determinar, dins el marc de la legislació que hi sigui aplicable, els principis d'actuació de la Comissió Gestora del Sistema de garantia de dipòsits i inversions per a les entitats bancàries, les regles bàsiques de la seva organització i el seu funcionament, i les normes de conducta dels seus membre.

- La ***Llei 10/2008 de regulació d'organismes d'inversió col·lectiva de dret andorrà*** *del 12 de juny de 2008*, inclou una definició genèrica del que s'entén per organismes d'inversió al Principat, en regula el seu funcionament i la

L'any 2013 l'INAF entra a formar part de l'Organització Internacional de Comissions de Valors

A l'abril del 2015 Andorra adapta la seva legislació interna aprovant la Llei 8/2015 de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitats bancàries

distribució d'aquests a l'estranger així com la distribució d'organismes d'inversió estrangers a Andorra. Aquesta llei entrà en vigor el 17 de juliol de 2008.

El 19 de febrer de 2014 es publica el text refós de la *Llei 10/2008, del 12 de juny, de regulació dels organismes d'inversió col·lectiva de dret andorrà*, incloent-hi les modificacions realitzades per la disposició addicional quarta de la *Llei 8/2013, del 9 de maig, sobre els requisits organitzatius i les condicions de funcionament de les entitats operatives del sistema financer, la protecció de l'inversor, l'abús de mercat i els acords de garantia financera*; la disposició final tercera de la *Llei 10/2013, del 23 de maig, de l'Institut Nacional Andorrà de Finances*; i la disposició final primera de la *Llei 28/2013, del 19 de desembre, de modificació de la Llei 20/2007, del 18 d'octubre, de societats anònimes i de responsabilitat limitada*, modificada per la *Llei 4/2008*, del 15 de maig, i per la *Llei 93/2010*, del 16 de desembre.

- El ***Decret d'aprovació del pla comptable del sistema financer*** *de 19 de gener de 2000* estableix els principis, els criteris i les normes comptables bàsiques per a les entitats financeres de dret andorrà, fet que ha de permetre a l'INAF realitzar una supervisió efectiva del sistema financer. Aquest pla comptable és vigent des de l'1 de gener de 2000 i és d'aplicació a tots els components operatius del sistema financer andorrà.

  Els Comunicats Tècnics emesos per l'INAF complementen i actualitzen la normativa del pla comptable del sistema financer, a fi que aquest no esdevingui caduc. Són d'obligat compliment per a les entitats del sector financer.

  Alguns d'aquests Comunicats obliguen a reportar a l'INAF, amb periodicitat mensual o trimestral, informació addicional de control que complementa els estats financers a fi de detectar i poder prendre mesures correctores sobre l'exposició de les esmentades entitats als riscos de mercat, liquiditat, concentració de riscos i insolvències.

- La ***Llei de regulació del règim disciplinari del sistema financer*** *de 27 de novembre de 1997* té com a objectius estimular la correcció i el rigor en l'exercici professional de l'activitat financera i garantir l'estabilitat i solvència del sistema financer andorrà. Aquesta llei ha estat parcialment modificada per la *Llei 35/2010, del 3 de juny, de règim d'autorització per a la creació de noves entitats operatives del sistema financer andorrà.*

  El 19 de febrer de 2014 també es publica el *Decret legislatiu pel que s'aprova el text refós de la Llei de regulació del règim disciplinari del sistema financer*, que inclou les modificacions realitzades per la disposició addicional quarta de la *Llei 14/2003, del 23 d'octubre, de l'Institut Nacional Andorrà de Finances*, la disposició addicional primera de la *Llei 35/2010, del 3 de juny, de règim d'autorització per a la creació de noves entitats operatives del sistema financer andorrà*, la disposició final primera de la *Llei 1/2011, del 2 de febrer, de creació d'un sistema de garantia de dipòsits per a les entitats bancàries*, les disposicions final tercera, quarta i cinquena de la *Llei 7/2013, del 9 de maig, sobre el règim jurídic de les entitats operatives del sistema financer andorrà i altres disposicions que regulen l'exercici de les activitats financeres al Principat d'Andorra*, i la disposició final segona de la *Llei 10/2013, del 23 de maig, de l'Institut Nacional Andorrà de Finances*.

  La ***Llei de regulació dels criteris de solvència i liquiditat de les entitats financeres*** *de 29 de febrer de 1996*, posteriorment modificada el 12 de desembre de 1996, estableix un mínim del 10% per a la ràtio de solvència i un mínim del 40% per a la ràtio de liquiditat.

  El 19 de febrer del 2014 es publica el *text refós de la Llei de regulació dels criteris de solvència i de liquiditat de les entitats financeres*, incloent-hi les modificacions realitzades per la *Llei de modificació, de 12 de desembre del 1996, de la Llei de regulació dels criteris de solvència i de liquiditat de les entitats financeres, de 29 de febrer del 1996*, la disposició addicional tercera de la *Llei 14/2003, del 23 d'octubre, de l'Institut Nacional Andorrà de Finances*, la disposició addicional primera de la *Llei 24/2008, del 30 d'octubre, sobre el règim jurídic de les entitats financeres -no bancàries- de crèdit especialitzat*, la disposició final sisena de la *Llei 7/2013, del 9 de maig, sobre el règim jurídic de les entitats operatives del sistema financer andorrà i altres disposicions que regulen l'exercici de les activitats financeres al Principat d'Andorra*, i la disposició final primera i derogatòria de la *Llei 10/2013, del 23 de maig, de l'Institut Nacional Andorrà de Finances*.

- La ***Llei de regulació del coeficient d'inversions obligatòries de 30 de juny de 1994*** estableix un coeficient obligatori que s'ha de cobrir amb fons públics i que, d'acord amb l'esmentada llei, només és aplicable, actualment, a les entitats bancàries. Aquesta llei es desenvolupa en el *Decret del 9 de desembre de 2009 d'aprovació del Decret de modificació del Decret de reglamentació de la Llei de regulació del coeficient d'inversions obligatòries de 22 d'agost de 1994*, el qual estableix l'obligatorietat de mantenir un 2% dels seus actius en fons públics. Les emissions de deute de l'Estat queden definides com a fons públics a efectes del còmput del coeficient d'inversions obligatòries. Així, l'última emissió de deute públic de 260 milions d'euros subscrita per les entitats bancàries andorranes del 15 d'abril del 2016, regulada en el *Decret del 23 de març del 2016* d'aprovació d'un tercer suplement del fullet base i d'una nova emissió de deute públic del Principat d'Andorra en

la modalitat de bons, a l'empara del programa d'emissió de deute públic del Principat d'Andorra del 4 de desembre del 2013, actualitzat i complementat, i totalment subscrita per entitats bancàries andorranes, és computable a efectes del compliment d'aquest coeficient.

SECTOR D'ASSEGURANCES

- La ***Llei reguladora*** de l'actuació de les ***companyies d'assegurances*** al Principat d'Andorra de *l'11 de maig de 1989* inclou els aspectes fonamentals per poder operar a Andorra.

  La *Llei 12/2015, del 16 de juliol*, de modificació de la Llei reguladora de l'actuació de les companyies d'assegurances, de l'11 de maig del 1989, modifica la llei anterior com a conseqüència de l'evolució natural del sector que requereix, entre d'altres, que s'incorporin els requisits que estableixen les recomanacions GAFI (Grup d'Acció Financera Internacional) en relació amb la lluita contra el blanqueig de fons producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme.

  A finals del 2015 el Govern d'Andorra inicia els treballs per a dur a terme una reforma integral del sector de les assegurances amb la finalitat d'homologar-lo als estàndards internacionals. Dita reforma comportarà modificar la Llei reguladora de l'actuació de les companyies d'assegurances de l'any 1989.

- La ***Llei sobre l'impost indirecte sobre la prestació de serveis d'assegurança*** *del 14 de maig de 2002* en el marc de la *Llei de l'impost indirecte sobre la prestació de serveis*, determina un sistema de càlcul de la base de tributació, alhora que determina un tipus de gravamen del 4%, aplicable a les entitats asseguradores, restant fora del marc d'aquesta llei:
  - El règim de la seguretat social.
  - Els productes de capitalització, com ara fons de pensions, plans de jubilació o altres productes de la mateixa naturalesa.

ALTRA NORMATIVA RELATIVA AL SECTOR FINANCER

COOPERACIÓ PENAL INTERNACIONAL I DE LLUITA CONTRA EL BLANQUEIG DE DINERS I CONTRA EL FINANÇAMENT DEL TERRORISME

La lluita per prevenir el blanqueig de diner procedent d'activitats il·lícites ha estat una prioritat del país i molt especialment de la banca andorrana des de fa anys. Ja l'any 1990, la pròpia banca es va autoregular voluntàriament amb el codi deontològic i Andorra va modificar el seu Codi Penal introduint els supòsits de blanqueig de diners d'origen criminal.

L'11 de maig de 1995 s'aprovava la primera llei contra la delinqüència internacional d'origen criminal, i el marc normatiu es completava l'any 2000 amb la ***Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional***, aprovada pel Consell General el 29 de desembre de 2000, creant la Unitat de Prevenció del Blanqueig (UPB). La UPB, que a partir de l'entrada en vigor de la nova *Llei 28/2008* de l'11 de desembre va passar a anomenar-se Unitat d'Intel·ligència Financera (UIF, actualment UIFAND), és un òrgan independent que té per missió impulsar i coordinar les mesures de prevenció del blanqueig i finançament del terrorisme. Així mateix, aquesta regulació implica, per a totes les entitats financeres:

- La definició de procediments estrictes d'identificació dels clients.
- L'establiment de procediments i controls adequats per detectar operacions sospitoses de pertànyer al crim organitzat.
- La formació del personal en programes específics de prevenció de blanqueig de diners.
- La submissió a una auditoria externa que revisi el grau de compliment dels punts anteriors.

Amb data 13 de febrer de 2008, el Govern d'Andorra va aprovar el Decret de creació i funcionament de la Comissió Permanent de Prevenció del Blanqueig i el Finançament del Terrorisme, amb la finalitat de millorar la coordinació de tots els organismes i ministeris implicats en la prevenció i lluita contra el blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme, i obtenir una visió multidisciplinària i global que facilita més efectivitat i agilitat en l'adopció de mesures. Aquesta comissió és presidida pel cap de la UIFAND i està formada per representants dels ministeris titulars de Presidència, Finances, Justícia, Interior, Economia, Afers Exteriors, de l'INAF, quan es tractin temes que afectin al sistema financer, i de la UIFAND. Aquesta comissió es reuneix com a mínim una vegada cada trimestre.

L'11 de desembre de 2008 s'aprovà la *Llei 28/2008* de ***modificació de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional del 29 de desembre de 2000***. Aquesta llei entrà en vigor el 21 d'abril de 2009, harmonitzant la legislació andorrana vigent fins aleshores a la legislació i regulació internacional i, en especial, a la tercera directiva europea en aquesta matèria. Amb aquesta modificació legislativa, és quan la UPB passa a denominar-se Unitat d'Intel·ligència Financera d'Andorra (UIFAND). Les modificacions més significatives introduïdes amb aquesta modificació legislativa varen ser l'ampliació de l'abast dels subjectes obligats, la definició de les persones políticament

Andorra ha anat adaptant la seva llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme en línia a l'evolució dels estàndards i recomanacions fixats internacionalment. L'última modificació de la llei es va aprovar al juliol del 2015

exposades, la definició del veritable drethavent, la major precisió a l'hora de detallar les obligacions dels subjectes obligats, la introducció de criteris de risc, el caràcter obligatori dels comunicats tècnics de la UIFAND i la prohibició explícita de les relacions amb bancs pantalla i dels comptes anònims.

El 16 de setembre de 2009, es va publicar el ***text refós de l'articulat de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme***.

Com a conseqüència de l'entrada en vigor de la *Llei 28/2008*, es va modificar el Reglament que desenvolupava aquesta legislació. El 20 de maig de 2009, es va publicar el ***Reglament*** *de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme*, quedant derogat el *Reglament de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners del 31 de juliol de 2002*. Aquest nou reglament recull i desenvolupa la legislació vigent en aquesta matèria, conformant aspectes organitzatius i de funcionament de la UIFAND; així com la forma en què els subjectes obligats han de complir les obligacions establertes en la llei, els procediments que han de seguir en cas de detectar una operació que pugui estar relacionada amb el blanqueig de capitals procedents d'activitats delictives, la formació que han de tenir les persones que formin part dels òrgans de control intern i de comunicació, el seu personal, el deure de secret professional, la cooperació internacional i l'intercanvi d'informació, així com el procediment sancionador.

El dia 18 de maig de 2011, el Govern d'Andorra va aprovar el ***Decret de modificació del Reglament aprovat per Decret el 13 de maig del 2009*** als efectes de regular amb major detall les mesures de prevenció del blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme que, d'acord amb els estàndards internacionals, requereixen una previsió normativa explícita. Aquest decret es va publicar al BOPA el dia 25 de maig del 2011 i va entrar en vigor el dia següent a la seva publicació. Entre altres qüestions, es regulen amb més detall les obligacions relatives a la identificació i verificació de clients i veritables drethavents ja aplicades en la seva majoria pels subjectes obligats, s'intensifica el règim de les mesures de diligència simplificada i es contemplen possibles contra mesures concretes relatives a territoris d'alt risc a requeriment de la UIFAND.

El 25 de maig de 2011 s'aprovà, amb caràcter d'urgència i amb un procediment extraordinari, la *Llei 4/2011, de* ***modificació de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme, del 29 de desembre del 2000***. Aquesta llei que va entrar en vigor el dia 23 de juny de 2011, consta de set articles que, majoritàriament, converteixen en dret positiu mesures preventives ja aplicades pels subjectes obligats i que, d'acord amb els estàndards internacionals, requereixen una previsió normativa explícita. Entre altres qüestions, s'amplia el concepte de beneficiari efectiu, es redueix l'import de les vendes en efectiu d'articles de gran valor que generen les obligacions que estableix la llei, s'intensifica el règim de les mesures de diligència simplificada i s'estableixen mesures addicionals de protecció dels subjectes obligats quan efectuen declaracions de sospita.

Altrament, el mateix dia 25 de maig de 2011, el Consell General va aprovar, amb caràcter d'urgència i amb un procediment extraordinari, la ratificació del **Conveni de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional, fet a Nova York el 15 de novembre del 2000**. Aquest Conveni va entrar en vigor el dia 22 d'octubre del 2011.

El 10 d'octubre de 2013 s'aprova la ***Llei 20/2013 de modificació de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme, del 29 de desembre del 2000***. Aquesta llei entra en vigor el 31 d'octubre del 2013 per tal d'implementar en l'ordenament jurídic andorrà els actes jurídics i les disposicions normatives de la Unió Europea establertes en l'annex de l'Acord monetari signat entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea.

El 20 de novembre del 2013 s'aprova el ***Decret de modificació del Reglament de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme***, aprovat pel Decret del 13 de maig del 2009 i modificat el 25 de maig de 2011. Aquest Reglament entra en vigor el dia 5 de desembre de 2013 complint així la implementació íntegra de la normativa europea en matèria de prevenció del blanqueig de diners o valors i del finançament del terrorisme requerida per l'Acord monetari entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea.

La normativa andorrana en matèria de prevenció del blanqueig de diners o valors i del finançament del terrorisme obliga als subjectes obligats a determinar l'origen dels fons dels seus clients i veritables drethavents. La modificació de la Llei de cooperació penal internacional i contra el finançament del terrorisme, del 29 de desembre del 2000 duta a terme a través de la Llei 20/2013, del 10 d'octubre, estableix que tota persona física que entri o surti del Principat d'Andorra i sigui portadora d'una suma de

diners en efectiu igual o superior a 10.000 euros o el seu contravalor en moneda estrangera ho ha de declarar a la duana mitjançant el formulari de declaració que figura com a annex al Reglament regulador de la declaració de transport transfronterer. En aquest context el propassat dia 3 de desembre de 2015 la UIFAND va aprovar un ***Comunicat Tècnic*** disposant l'obligació de determinar i verificar l'origen dels fons i cooperar amb els obligats a declarar.

El 27 de març del 2014 s'aprova la ***Llei 4/2014 de modificació de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme, del 29 de desembre de 2000***. Aquesta llei s'adapta als estàndards essencials fixats a les noves Recomanacions 6 i 7 del Grup d'Acció Financera (GAFI) aprovades el febrer del 2012.

El 15 de gener de 2015 s'aprova la ***Llei 2/2015 de modificació de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme, del 29 de desembre***. Aquesta llei regula, principalment, les competències i funcions de la UIFAND, la seva composició i estableix normes específiques i particulars de nomenament i destitució del cap de la UIFAND, regulant-se igualment el règim d'incompatibilitats.

Així mateix, es canvia l'acrònim pel qual es fa referència a la unitat d'intel·ligència financera del Principat d'Andorra, passant a denominar-se UIFAND.

En data 16 de juliol del 2015 el Consell General va aprovar la ***Llei 11/2015, del 16 de juliol, de modificació de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme***, del 29 de desembre del 2000.

Aquesta última modificació de la llei, de la mateixa manera que les dutes a terme des de l'any 2008, respon a la necessitat d'adaptar-se als estàndards internacionals fixats per les recomanacions del Grup d'Acció Financera (GAFI).

EN L'ÀMBIT INTERNACIONAL

- Cal destacar que gràcies a les regulacions establertes dins la legislació andorrana en matèria de blanqueig de diner, l'1 de gener de 2001, el Principat d'Andorra va entrar en un acord de col·laboració amb l'organisme ***Internal Revenue Service dels Estats Units*** *(IRS)*.

  Així mateix, les entitats bancàries del Principat i altres entitats financeres també van arribar a l'esmentat acord amb l'IRS individualment, obtenint així l'estatus de ***Qualified Intermediary*** *(QI)*.

  Durant l'any 2006, tant Andorra com a país com les entitats que integren el sistema financer andorrà van renovar el seu estatus de *Qualified Intermediary* el qual és vigent per a 6 anys (establint-se que durant aquest període les entitats estaran subjectes a les auditories establertes per l'IRS).

  Així mateix, l'1 de gener de 2011, va entrar en vigor la llei "Emergency Economic Stabilization Act of 2008", que incorpora noves obligacions de *reporting* exigibles als *brokers* que, en essència, queden obligats a informar als seus clients *US Persons* i a l'*IRS* sobre la renda fiscal obtinguda per dits clients en les operacions sobre instruments financers, mitjançant la presentació del model 1099-B. Des de l'1 de gener, la declaració és relativa als guanys generats per les operacions sobre renda variable, accions, independentment de l'origen de l'emissor. A partir dels anys 2012 i 2013 l'obligació d'informació i declaració es farà extensible a operacions sobre participacions de fons d'inversió i instruments de deute, respectivament.

  Abans del 25 d'abril del 2014, les entitats bancàries i els fons d'inversió es van adherir a la regulació FATCA mitjançant el registre al IRS (*Internal Revenue Service*). El règim FATCA (*Foreign Account Tax Compliance Act*) es va aprovar per llei el 10 de març de 2010 (*Hiring Act*). L'objectiu d'aquesta llei és la prevenció de l'evasió fiscal per part de nord-americans. Les Institucions Financeres Estrangeres (FFI's) estan obligades a firmar un acord amb l'IRS per mitjà del qual s'obliguen a comunicar determinada informació relativa als seus clients. Si una FFI no firma l'esmentat acord, la institució (i els seus clients) estaria sotmesa a una retenció del 30% sobre tots els interessos, dividends i ventes procedents de valors i altres ingressos procedents d'Estats Units, ja siguin pagats a un resident nord-americà o bé a un no nord-americà.

- Avaluacions del ***Moneyval***: El Moneyval és el comitè d'experts del Consell d'Europea que avalua les mesures contra el blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme preses per les jurisdiccions. A dia d'avui, Andorra ha aprovat les 4 avaluacions dutes a terme, la primera entre l'any 1999 i el 2001.

  El 14 de setembre del 2015 Moneyval va fer públic l'informe sobre les accions preses per Andorra els darrers tres anys i que li han valgut la superació de la quarta ronda d'avaluacions de l'ens europeu. Aquest informe destaca com a principals progressos l'Acord Monetari amb la Unió Europea firmat el 2011, la ratificació del conveni de Palerm sobre el crim organitzat transnacional i l'aplicació del Conveni de

Al setembre de l'any 2015 Andorra aprova la 4ª avaluació del Moneyval passant així a preparar la 5ª avaluació, en línia amb la majoria de països de la UE i OCDE

La 5ª avaluació del Moneyval tindrà lloc a Andorra el primer trimestre de l'any 2017

Viena contra el tràfic il·legal de drogues i substàncies psicotròpiques, i l'aplicació de dues resolucions de l'ONU contra el finançament del terrorisme i el seguiment per assegurar el compliment d'aquestes obligacions.

Superada la quarta avaluació, Andorra ja ha **començat a treballar en la cinquena avaluació que tindrà lloc el primer trimestre de l'any 2017.**

LLEI QUALIFICADA DE LA JUSTÍCIA

- La ***Llei Qualificada de la Justícia, de 3 de setembre de 1993***, s'aprovà amb la finalitat de traduir a la pràctica judicial els principis inspiradors de l'Estat de Dret recollits en la Constitució del Principat aprovada l'any anterior. Dita llei regula l'estructura, composició i funcionament de l'organització judicial garantint l'existència d'uns òrgans judicials independents i imparcials en l'aplicació de les lleis així com l'estatut jurídic dels seus membres i la protecció efectiva dels ciutadans en l'exercici dels seus drets i la defensa dels seus interessos legítims. Aquesta llei només havia estat modificada puntualment dues vegades, però la modificació duta a terme mitjançant la *Llei 24/2014, del 24 de juliol, qualificada de modificació de la Llei qualificada de la Justícia, del 3 de setembre de 1993* és una modificació profunda de diverses disposicions normatives per adequar-les a la realitat actual.

Una de les modificacions més destacables és la reforma de les competències atribuïdes als tribunals en l'àmbit de la jurisdicció penal. La supressió de la Secció Penal de la Batllia ha permès la creació de dues seccions d'instrucció, una de les quals és competent per a conèixer les qüestions lligades amb el blanqueig de diners, els delictes socioeconòmics i la criminalitat organitzada.

En data 15 de gener de 2015, i arran d'un requeriment de dictamen previ d'adequació a la Constitució, s'aprova la *Llei 3/2015, qualificada de modificació de la Llei qualificada de la Justícia, del 3 de setembre de 1993, i de la Llei 28/2014, del 24 de juliol, qualificada de modificació de la Llei qualificada de la Justícia, del 3 de setembre de 1993* donant així compliment a determinades exigències constitucionals establertes.

En data 17 de juny del 2015 es publica el text refós de la *Llei qualificada de la Justícia, del 3 de setembre de 1993.*

CODI PENAL

- El febrer de l'any 2005, es va aprovar el nou **Codi Penal** andorrà introduint un canvi significatiu en la definició del delicte de blanqueig de diners, de forma que s'ampliava el ventall de possibles activitats delictives que poden ser l'origen dels diners potencialment subjectes a delictes de blanqueig de diners. En conseqüència, aquesta modificació del Codi Penal també ha afectat certs articles de la *Llei de cooperació internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme* esmentada amb anterioritat.

Amb posterioritat, s'han efectuat diverses modificacions de la *Llei 9/2005* del Codi Penal andorrà per adequar-lo a la regulació europea i internacional en matèria de prevenció de blanqueig i finançament del terrorisme. Alguns dels canvis més rellevants s'enumeren a continuació:

- El 18 d'octubre de 2007 es va aprovar la *Llei 17/2007, qualificada de modificació de la Llei 9/2005, del Codi Penal*, que inclou una sèrie de reformes per adequar el Codi Penal andorrà a la totalitat de les disposicions recollides per la Convenció Penal sobre la corrupció, adoptada pel Consell d'Europa el 27 de gener de 1999 i ratificat pel Principat d'Andorra el 8 de novembre de 2001.
- El 20 de desembre de 2007 es va aprovar la *Llei 29/2007, qualificada de modificació de l'article 409 de la Llei 9/2005 del 21 de febrer, qualificada del Codi Penal andorrà relatiu a prevenció de blanqueig de diners o valors*.
- Amb data 3 d'octubre de 2008, el Consell General va aprovar la *Llei 15/2008, qualificada de modificació de la Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi Penal*. El motiu principal d'aquesta modificació, fou introduir certes modificacions de caràcter tècnic per tal que resulti més operatiu, així com per incloure l'entrada en vigor de certs tractats internacionals que Andorra havia signat. D'aquesta recent modificació, cal destacar l'article 366 bis que recull el delicte autònom de "finançament del terrorisme". Com a conseqüència, s'ha permès ratificar el 12 de juny del 2008 el Conveni de les Nacions Unides per a la repressió del finançament del terrorisme, signat pel Govern d'Andorra el 10 de novembre del 2001.
- Amb data 11 d'octubre del 2012, el Consell General va aprovar la *Llei 18/2012*, qualificada de modificació de la *Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal*. L'adequació de les normes penals als tractats internacionals signats o ratificats per Andorra així com a les recomanacions del Grup d'Estats contra la Corrupció (GRECO) van ésser el motiu principal d'aquesta modificació en certs articles per adaptar la normativa esmentada a les necessitats d'homologació internacional del nostre Estat, en

especial en matèria de corrupció i finançament del terrorisme.

- Amb data 10 d'octubre del 2013, el Consell General aprova la *Llei 18/2013, qualificada de modificació del Codi penal*. La llei que va entrar en vigor el 31 d'octubre del 2013 modifica i crea altres articles de més importància seguint certes recomanacions del Moneyval en el seu quart informe d'avaluació, del 8 de març del 2012, i que afecten principalment el tractament de la figura del blanqueig de diners o valors, la manipulació de mercats i l'ús d'informació privilegiada.
- Amb data 11 de desembre del 2014, s'aprova la *Llei 40/2014, qualificada de modificació del Codi Penal* que entra en vigor el 15 de gener de 2015. Aquesta llei prossegueix la tasca d'adequació normativa derivada dels compromisos internacionals adquirits per Andorra.

En data 29 d'abril del 2015 s'aprova el text refós de la *Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi Penal*.

En data 16 de juliol del 2015, s'aprova la *Llei 10/2015, del 16 de juliol, qualificada de modificació de la Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal*. Aquesta última reforma, de la mateixa manera que les altres dutes a terme en els últims anys, respon a l'adaptació progressiva del Principat als estàndards internacionals en matèria de prevenció i lluita contra el blanqueig de diners o valors i el finançament del terrorisme. Aquesta tasca es du a terme mitjançant la consideració de les recomanacions del GAFI, de les recomanacions específiques del Moneyval i de la transposició de la normativa comunitària requerida pels compromisos assumits en virtut de l'Acord Monetari signat amb la Unió Europea.

Igualment, s'han evidenciat com a necessàries certes modificacions del Codi de procediment penal per adequar-lo als tractats i les recomanacions esmentats, fet que s'aprova amb la *Llei 19/2012 qualificada de modificació de la Llei 16/2008, del 3 d'octubre, qualificada de modificació del Codi de procediment penal, del 10 de desembre del 1998*.

Addicionalment, el 10 d'octubre del 2013 s'aprova la *Llei 19/2013, qualificada de modificació del Codi de procediment penal* per tal de donar compliment a la Decisió 2007/845/JAI establerta en l'annex de l'Acord Monetari i que estableix que cada Estat membre crearà o designarà un organisme nacional de recuperació d'actius a fi de facilitar el seguiment i la identificació dels productes relacionats amb el delicte que puguin ser objecte d'un embargament o d'un comís.

En data 22 d'abril del 2015 s'aprova el text refós de la ***Llei qualificada de modificació del Codi de procediment penal, del 10 de desembre del 1998***.

Pel que fa als comptes referenciats no són un obstacle per a les autoritats atès que els bancs compleixen amb els requeriments de coneixement dels clients. Se sol·licita als auditors externs que siguin particularment diligents amb aquest tipus de comptes alhora que també en altres àrees amb exposició al risc de blanqueig de diners.

El conjunt de les disposicions esmentades i la seva rigorosa aplicació per part de tots els agents implicats, destacant l'esforç fet pel sector financer, entre altres, per mantenir adequadament formats a tots els seus treballadors, han fet possible que els informes dels diferents organismes internacionals hagin estat favorables, entre d'altres, els diferents informes de progrés en les avaluacions de Moneyval.

Així mateix, el Principat ha transposat al seu ordenament jurídic la normativa comunitària en matèria de prevenció del blanqueig de capitals i de lluita contra el finançament del terrorisme en compliment de l'Acord Monetari signat amb la Unió Europea i aprovat pel Consell General d'Andorra el 24 de novembre de 2011. El procés de transposició és validat per la Comissió Europea.

El 24 de juliol de 2014 s'aprova la *Llei 17/2015 qualificada de modificació de la Llei qualificada del Codi de procediment penal, del 10 de desembre de 1998* i entra en vigor el 4 de setembre del 2014 a excepció de determinats articles que entren en vigor al cap de sis mesos de la publicació, és a dir, el dia 3 de març de 2015. Aquesta llei s'aprova a efectes d'adequar la norma processal penal a la nova distribució competencial dels tribunals en l'àmbit jurisdiccional penal.

Andorra ha anat adaptant el seu codi penal en línia a l'evolució dels estàndards i recomanacions internacionals. L'última modificació es va aprovar al juliol del 2015

II.5. DESENVOLUPAMENTS EN EL MARC REGULATORI DEL SISTEMA FINANCER

Andorra és un país en evolució i amb una clara projecció cap a l'exterior. Això fa que es creïn una sèrie de necessitats i s'estigui desenvolupant un nou marc econòmic que ajusti l'economia andorrana al seu entorn. Com a resultat, el marc legislatiu s'ha estat adaptant contínua i ràpidament als estàndards internacionals i així ho seguirà fent durant els propers mesos. El marc legal i regulatori del sistema financer andorrà també ha anat evolucionant cap els estàndards internacionals.

En aquest context la banca andorrana està fent un seguiment continuat dels temes més actuals, com són: la normativa i regulació internacionals, els riscos estratègics del sector, els sistemes de supervisió, els requeriments i bones pràctiques definides pel Comitè de Basilea, els reptes de l'estabilitat financera, la confidencialitat i la transparència, els nous productes financers i d'assegurances, l'ètica, deontologia i govern corporatiu del sistema financer, així com altres temes d'interès per al sector.

El 30 de juny del 2011, el Principat d'Andorra va signar l'Acord Monetari amb la Unió Europea i aquest fou dipositat a la Comissió Europea a Brussel·les el 23 de febrer del 2012, entrant en vigor l'1 d'abril del 2012.

Amb l'Acord Monetari entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea, es reconeix l'euro com a moneda oficial de curs legal al Principat i atorga el dret d'encunyació (senyoratge). El 10 d'octubre de 2013 s'aprova la **Llei 17/2013, sobre la introducció de l'euro en el marc de l'Acord Monetari signat entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea**. Tanmateix, l'acord és més global i comporta:

- L'aplicació de la normativa europea en matèria de protecció de l'euro contra el frau i la falsificació, de regles sobre bitllets i monedes en euros, de prevenció de blanqueig de diners i de certa normativa europea en matèria bancària i financera; mitjançant transposició directa o mesures equivalents, d'acord amb un calendari d'aplicació.
- La signatura del protocol d'acord multilateral de l'IOSCO, relatiu a la consulta, cooperació i intercanvi d'informacions en el mercat de valors que es va signar el 17 de setembre del 2013.

Des de l'1 d'abril de 2012, entrada en vigor de l'Acord Monetari, s'ha modificat l'ordenament jurídic andorrà per adaptar-se als actes jurídics i a les disposicions normatives de la Unió Europea establertes en l'annex de l'Acord en matèria de protecció de l'euro contra el frau i la falsificació, de regles sobre bitllets i monedes en euros, i en matèria de prevenció de blanqueig de diners.

L'article 8 de l'Acord Monetari preveu que la comissió modifiqui l'annex al menys un cop a l'any a fi de tenir en compte els nous actes jurídics i normes de la Unió Europea pertinents. **El Govern d'Andorra va aprovar l'última modificació de l'Annex el 20 d'abril de 2016**.

El dia 17 de desembre del 2014, s'aprova el *Reglament que desenvolupa la* ***Llei 17/2013, del 10 d'octubre, sobre la introducció de l'euro en el marc de l'Acord monetari signat entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea***, i entra en vigor el dia 28 de gener de 2015. L'objectiu d'aquest reglament és desenvolupar la llei i acabar d'incorporar al marc jurídic andorrà els actes jurídics i les normes de la Unió Europea mencionats a l'annex de l'Acord Monetari relatius als bitllets i les monedes d'euro i a la prevenció del frau i de la falsificació de bitllets i monedes d'euro.

El Principat està fent esforços significatius per l'homologació del seu marc legislatiu al cabal comunitari, i particularment, en matèries de legislació bancària i financera. **En aquesta línia, en els propers anys Andorra haurà de legislar en matèries com solvència per adaptar-se als requeriments de Basilea III; mitjans de pagament per incorporar-se a SEPA, comptabilitat del sistema financer andorrà que haurà d'adaptar-se a les Normes Internacionals d'Informació Financera i blanqueig de capitals i finançament del terrorisme**. Totes aquestes són àrees en què ja s'ha estat treballant en el passat des de l'Associació de Bancs Andorrans i les entitats operatives del sistema financer; si bé la seva aplicació implica una revisió en profunditat de l'ordenament jurídic financer andorrà, un increment dels recursos tècnics de control, tant en les entitats bancàries i financeres com en el sector públic i l'INAF.

En aquest context d'homologació i aposta per l'adopció d'un marc legal transparent, modern i homologable a la resta de països i places financeres cal destacar les següents fites:

- En data 12 de febrer del 2016, firma de **l'Acord d'intercanvi automàtic d'informació entre la Unió Europea** i Andorra com a conseqüència natural de l'adhesió del Principat als estàndards internacionals de transparència fixats tant per la UE com per l'OCDE i que es preveu que entri en vigor al gener del 2017.
- En data 3 de desembre del 2015, firma de l'acord multi-

lateral d'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal entre autoritats competents (***Multilateral Competent Authority Agreement***) en l'àmbit de l'OCDE.

En virtut d'aquesta signatura, l'intercanvi d'informació no s'activa directament doncs requereix, entre d'altres, de la ratificació del **Conveni Multilateral en Assistència Administrativa Mútua** que Andorra va firmar el mes de novembre de l'any 2013 i de la notificació bilateral amb els estats amb qui s'intercanviarà dades.

Alhora, el Principat d'Andorra ha iniciat les negociacions per concloure un **Acord d'Associació** amb la Unió Europea, juntament amb Mònaco i San Marino amb la finalitat d'adherir-se al mercat únic.

II.6. EVOLUCIÓ DEL MARC LEGAL I REGULATORI DEL SISTEMA FINANCER ANDORRÀ EN EL CONTEXT INTERNACIONAL

A continuació, es presenten de manera gràfica les principals disposicions i iniciatives normatives que regulen l'activitat financera al Principat d'Andorra, identificant alhora el marc regulador i les recomanacions d'organismes internacionals com el Fons Monetari Internacional (FMI), MONEYVAL o l'OCDE, que han estat considerades en la seva redacció, als efectes d'assolir el compliment de les millors pràctiques i estàndards internacionals que garanteixin l'estabilitat del sistema financer i la lluita contra les activitats delictives, així com la transposició de disposicions legals relatives al sector bancari i financer per a complir amb l'Acord Monetari entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea.

EVOLUCIÓ DE LA NORMATIVA ANDORRANA: ÀMBIT SOCIETARI I COMPTABLE

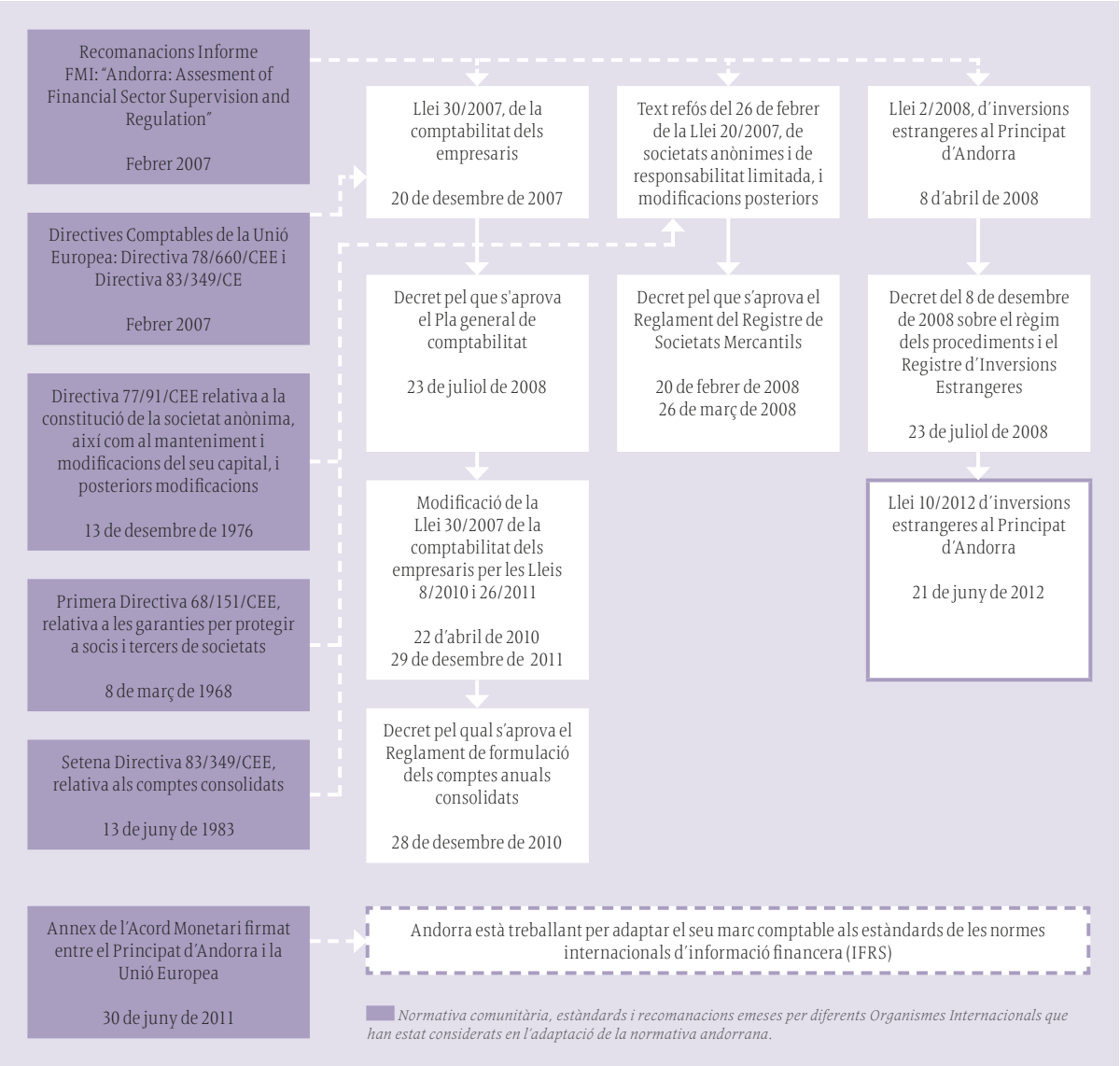

EVOLUCIÓ DE LA NORMATIVA ANDORRANA: ÀMBIT TRIBUTARI

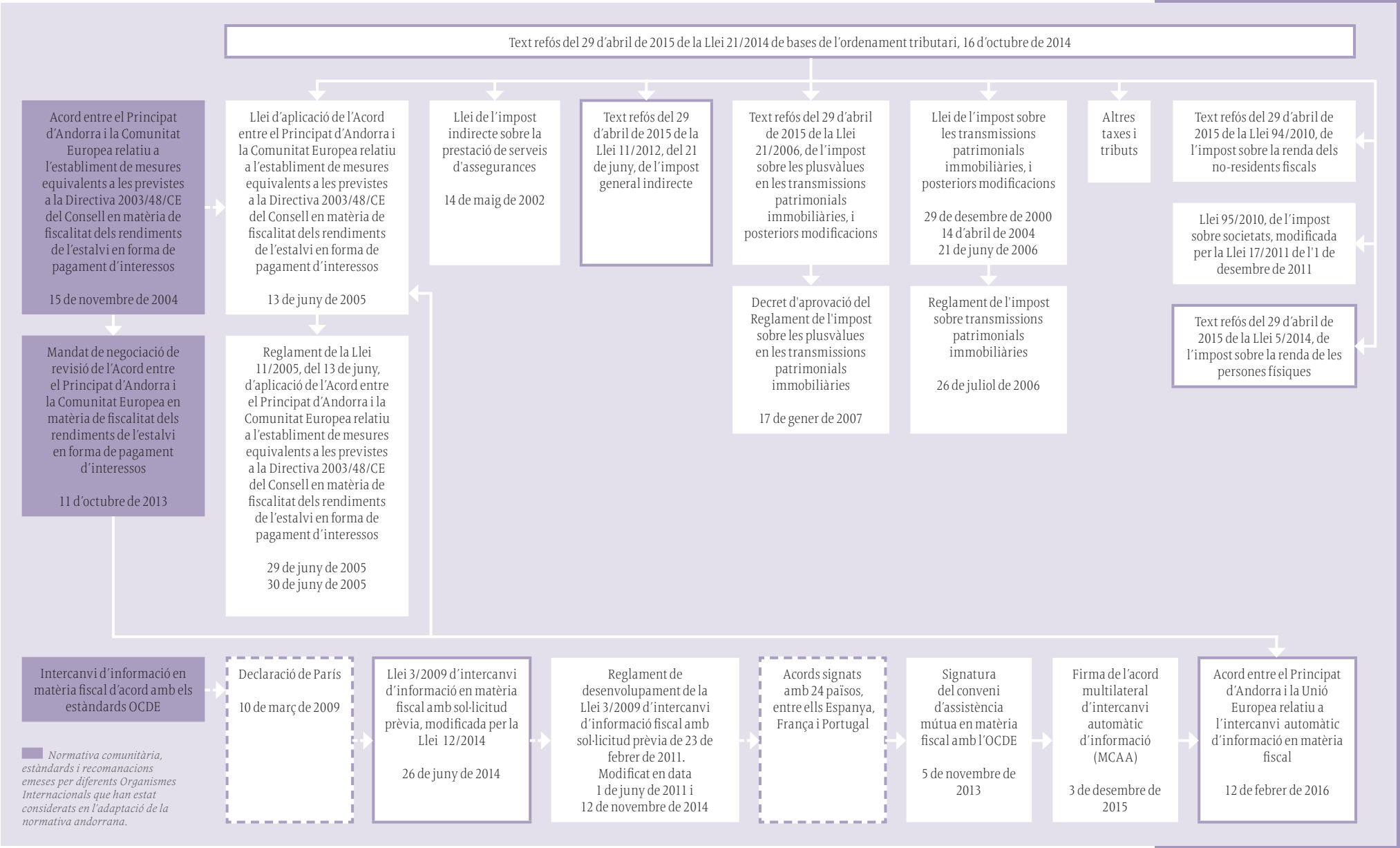

EVOLUCIÓ DE LA NORMATIVA ANDORRANA: ÀMBIT TRIBUTARI. CRONOLOGIA D'ESDEVENIMENTS EN RELACIÓ AL PROCÉS VISCUT AL PRINCIPAT D'ANDORRA

1998		S'inicien els informes de l'OCDE sobre paradisos fiscals.
2000	Juny	L'OCDE fa una relació dels països no col·laboradors que contempla prop de 40 jurisdiccions, entre les quals hi figura Andorra.
2000-2003		31 d'aquests països signen cartes de compromís de compliment dels estàndards de l'OCDE i passen a formar part d'una nova "llista grisa". Andorra continua a la llista de països no col·laboradors.
2004	15 de novembre	Andorra signa amb la UE l'acord sobre la fiscalitat dels rendiments de l'estalvi com a mesura equivalent a l'intercanvi d'informació fiscal.
2009	13 de febrer	Visita de Christian Frémont, representant del coprínceр francès Nicolas Sarkozy, per demanar al Govern andorrà l'adopció de mesures per facilitar l'intercanvi d'informació fiscal.
	10 de març	Andorra signa la Declaració de París que fixa un calendari de reformes legislatives per facilitar els requeriments de l'OCDE.
	2 d'abril	L'OCDE anuncia que Andorra passa a formar part de la seva "llista grisa" (Andorra supera àmpliament els 12 acords d'intercanvi d'informació en matèria fiscal exigits per l'OCDE).
	Setembre	Andorra aprova la Llei 3/2009 d'intercanvi d'informació en matèria fiscal amb sol·licitud prèvia (07/09/09). Es signen AII amb Àustria (17/09/09), Liechtenstein (18/09/09), Mònaco (18/09/09), San Marino (21/09/09) i França (22/09/09).
	Octubre	Andorra signa un AII amb Bèlgica (23/10/09) i Argentina (26/10/09).
	Novembre	Andorra signa un AII amb Països Baixos (06/11/09) i Portugal (30/11/09).
2010	14 de gener	Andorra signa un AII amb Espanya.
	24 de febrer	Andorra signa un AII amb Suècia, Finlàndia, Noruega, Dinamarca, Islàndia, Groenlàndia i les Illes Feroès.
		L'OCDE inclou Andorra dins del grup de 'jurisdiccions que han implementat substancialment els estàndards fiscals internacionals'.
	25 de novembre	Andorra signa un AII amb Alemanya.
	23 de novembre	Andorra surt de la llista de paradisos fiscals d'Espanya com a conseqüència de la firma de l'AII firmat amb Espanya al gener del mateix any.
	Desembre	Aprovació d'un impost sobre les societats (IS), sobre la renda de les activitats econòmiques (IAE) i sobre la renda dels no-residents fiscals (IRNR).
2011	Juny	Andorra signa l'Acord Monetari amb la Unió Europea per convertir l'euro en moneda oficial del Principat d'Andorra.
	Agost	1a Fase Avaluació del Peer Review (Global Forum).
2012	Març	Inici de la 4a Fase Avaluació del Moneyval.
	15 de març	Andorra signa un AII amb Austràlia.
	4 d'abril	Rúbrica del CDI entre el Principat d'Andorra i la República Francesa.
	15 de juny	Andorra signa un AII amb Polònia.
2013	1 de gener	Entra en vigor la Llei de l'Impost General Indirecte (IGI).
	2 d'abril	Andorra signa amb França el CDI.
	11 de juny	Andorra signa un AII amb la República Txeca.
	17 de setembre	L'INAF és acceptat a la IOSCO com a membre de ple dret.
	11 d'octubre	Andorra acorda el mandat de negociació per a l'Acord amb la Unió Europea relatiu a l'establiment de mesures equivalents a les previstes per la Directiva 2003/48/CE.
	Octubre	2a Fase Avaluació del Peer Review (Global Forum).
	5 de novembre	Signatura del Conveni relatiu a l'assistència mútua en matèria fiscal amb l'OCDE.
2014	17 de març	Andorra signa un AII amb la Confederació Suïssa.
	2 de juny	Andorra signa amb Luxemburg el CDI, essent el segon signat per Andorra.
	24 d'abril	S'aprova la Llei de l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques (IRPF).
	Juny	Peer Reviews Fase 1 + 2 (Global Forum).
	23 d'octubre	Andorra signa un AII amb la República de Corea.
2015	8 de gener	Andorra signa amb Espanya el CDI.
	5 de març	L'Assemblea de França aprova el CDI signat amb Andorra.
	9 de juny	Rúbrica del CDI entre el Principat d'Andorra i Liechtenstein.
	1 de juliol	Entra en vigor el CDI entre el Principat d'Andorra i França.
	28 de juliol	Andorra rubrica el CDI amb els Emirats Àrabs.
	Setembre	Andorra passa a la 5 avaluació de Moneyval. On-site visit març 2017.
	22 de setembre	Andorra signa un AII amb Itàlia i arriba als 24 acords signats.
	4 de novembre	Andorra rubrica amb la UE l'acord d'IAI.
	3 de desembre	Andorra signa amb l'OCDE l'MCAA.
2016	12 de febrer	Andorra firma amb la UE l'IAI que previsiblement entrarà en vigor l'1 de gener del 2017.
	26 de febrer	Entra en vigor el CDI entre el Principat d'Andorra i Espanya.

Abreviacions:
AII: Acord d'intercanvi d'informació en matèria fiscal.
CDI: Conveni de doble imposició.
MCAA: Multilateral Competent Authority Agreement.
IAI: Intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal.

EVOLUCIÓ DE LA NORMATIVA ANDORRANA: ÀMBIT DE PREVENCIÓ DEL BLANQUEIG DE DINERS

NORMATIVA INTERNACIONAL, ESTÀNDARDS I RECOMANACIONS

- Conveni relatiu al blanqueig, al descobriment, a l'embargament i a la confiscació dels productes del crim, ratificat el 8 de novembre de 1999
- Conveni penal sobre la corrupció, fet a Estrasburg el 27 de gener de 1999, ratificat el 18 d'octubre de 2007
- Conveni internacional per a la repressió de la falsificació de moneda i Protocol, fet a Ginebra el 20 d'abril de 1929, ratificat el 22 de març de 2007
- Conveni del Consell d'Europa per a la prevenció del terrorisme, fet a Varsòvia el 16 de maig del 2005; ratificat el 6 de maig de 2008
- Conveni internacional per a la repressió del finançament del terrorisme, fet a Nova York el 9 de desembre de 1999; ratificat el 12 de juny de 2008
- Moneyval's Evaluation Reports
  1999-2002
  2002-2003
  2005-2008
  2011-2015
- Directiva 2005/60/CE, relativa a la prevenció de la utilització del sistema financer per al blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme, de 26 d'octubre de 2005
- Directiva 2006/70/CE, relativa a la definició de persones políticament exposades i als criteris tècnics aplicables als procediments de diligència, d'1 d'agost de 2006
- Reglament 1781/2006, relatiu a la informació sobre els ordenants que acompanya a les transferències de fons, de 15 de novembre de 2006
- Recomanacions del Grup d'Estats contra la Corrupció (GRECO)
- Recomanacions del Grup d'Acció Financera (GAFI)

HOMOLOGACIÓ

NORMATIVA ANDORRANA

- Text refós del 29 d'abril de 2015 de la Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal
  11 de desembre de 2014
- Llei 10/2015, del 16 de juliol, qualificada de modificació de la Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal
  16 de juliol de 2015
- Llei 17/2014, qualificada de modificació del Codi del procediment penal, del 10 de desembre de 1998
  24 de juliol de 2014
- Decret legislatiu de publicació del text refós de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme, del 29 de desembre del 2000. El text refós de la llei inclou les modificacions de la llei de l'any 2008 (11 de desembre de 2008)
  16 de setembre de 2009
- Llei 4/2011 de modificació de la Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme, del 29 de desembre del 2000
  Llei 4/2011, del 25 de maig de 2011
  Llei 20/2013, del 10 d'octubre de 2013
  Llei 4/2014, del 27 de març de 2014
  Llei 2/2015, del 15 de gener de 2015
  Llei 11/2015, del 16 de juliol de 2015
- Reglaments de la Llei 28/2008, de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional i contra el finançament del terrorisme
  13 de maig de 2009
  18 de maig de 2011
  20 de novembre de 2013
- Decret de creació i funcionament de la Comissió Permanent de Prevenció del Blanqueig i el Finançament del Terrorisme
  13 de febrer de 2008

Normativa comunitària, estàndards i recomanacions emeses per diferents Organismes Internacionals que han estat considerats en l'adaptació de la normativa. andorrana.

EVOLUCIÓ DE LA NORMATIVA ANDORRANA: ÀMBIT REGULATORI FINANCER

Recomanacions Informe FMI: "Andorra: Assessment of the Supervision and Regulation of the Financial Sector" Agost 2002

Recomanacions Informe FMI: "Andorra: Assesment of Financial Sector Supervision and Regulation" Febrer 2007

Directiva 85/611/CEE sobre determinats organismes d'inversió col·lectiva en valors mobiliaris (OICVM), i posteriors modificacions 20 de desembre de 1985

Directives 2006/48/CE, relatives a l'accés a les activitats de les entitats de crèdit i al seu exercici 14 de juny de 2006

Directives 2004/39/CE, 2006/73/CE i 2006/49/CE ("Directives MIFID")

Directiva 94/19/CE, relativa als sistemes de garantia de dipòsits, i posteriors modificacions 30 de maig de 1994

Directiva 97/9/CE relativa als sistemes d'indemnització als inversors, i posteriors modificacions 3 de març de 1997

IOSCO Directiva 2002/47/CE, sobre serveis acords de garantia financera 6 de juny de 2002

Directiva 2007/64/CE, sobre serveis de pagaments en el mercat interior 13 de novembre de 2007

Annex Acord Monetari 30 de juny de 2011

Directiva 2014/49/UE on s'estableix les mesures per a la reestructuració i resolució d'entitats de crèdit i empreses de servei d'inversió 15 de maig de 2014

Llei d'ordenació del sistema financer 27 de novembre de 1993 derogada per la **Llei 8/2013 el 9 de maig de 2013** (text refós del 12 de febrer de 2014)

Llei de regulació de les facultats operatives dels diversos components del sistema financer 19 de desembre de 1996 derogada per la **Llei 7/2013 el 9 de maig 2013**

Llei reguladora de l'actuació de les companyies d'assegurances al Principat

11 de maig de 1989

El Govern d'Andorra està treballant en una reforma integral del marc jurídic del sector de les assegurances

Text refós de del 12 de febrer de 2014 de la Llei 10/2008, de regulació dels organismes d'inversió col·lectiva de dret andorrà

Llei de l'Institut Nacional Andorrà de Finances 23 d'octubre de 2003 derogada per la Llei 10/2013 de l'Institut Nacional Andorrà de Finances, 23 de maig de 2013

Decret pel qual s'aprova el Pla comptable normalitzat que han d'implantar tots els components del sistema financer

19 de gener de 2000

Text refós del 12 de febrer de 2014 de la Llei de regulació dels criteris de solvència i liquiditat de les entitats financeres, de 29 de febrer de 1996 i posterior modificació del 12 de desembre de 1996

Text refós de la Llei 35/2010, de 3 de juny, del règim d'autorització per a la creació de noves entitats operatives del sistema financer andorrà, 12 de febrer de 2014

Comunicat Tècnic de l'INAF núm. 163/05, sobre normes ètiques i de conducta de les entitats financeres

23 de febrer de 2006

Comunicat Tècnic de l'INAF núm. 186/08, sobre comptes globals o òmnibus

12 de novembre de 2008

Llei 1/2011, de creació d'un sistema de garantia de dipòsits per a les entitats bancàries

2 de febrer de 2011

Comunicat Tècnic de l'INAF núm, 223/12, sobre criteris comptables i metodologia a seguir per a la dotació de la reserva en garantia

9 de maig de 2012

Signatura del Protocol d'Entesa multilateral de l'Organització Internacional de Comissionsde Valors Immobiliaris (IOSCO)

17 de setembre de 2013

Grup de treball ABA relatiu a la incorporació d'Andorra al marc SEPA

Llei 8/2015, de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitats bancàries

26 d'abril de 2015

Normativa comunitària, estàndards i recomanacions emeses per diferents Organismes Internacionals que han estat considerats en l'adaptació de la normativa andorrana.

III

III
ENTORN ECONÒMIC

Andorra compta amb una economia pròspera caracteritzada per un elevat creixement del PIB i de la renda per càpita combinat amb un baix nivell de deute públic i desocupació

Els principals indicadors macroeconòmics mostren un canvi de tendència cap a la recuperació

El sector financer ha demostrat ser resistent, particularment per la seva internacionalització i diversificació en l'última dècada

III.1. INTRODUCCIÓ

Després de l'emergència del sector turístic, a la dècada dels anys 60, en els darrers cinquanta anys Andorra ha experimentat un creixement excepcional de la seva economia, població i renda per càpita, consolidant una economia moderna i pròspera. Tanmateix, la desacceleració que està patint l'economia andorrana en els darrers anys, ha posat de manifest l'esgotament del model econòmic que fins a la data ha permès el creixement sostingut de l'economia del Principat.

La situació econòmica actual, posa de manifest que és imprescindible un nou model econòmic, sustentat en el capital humà, la competitivitat i el coneixement sense que això impliqui la desaparició dels sectors més tradicionals de l'economia andorrana.

A Andorra, els principals indicadors macroeconòmics que analitzarem al llarg d'aquest capítol mostren una situació similar a la d'anys anteriors tot i que hi ha un canvi de tendència. Cal tenir en compte que el 2015 ha experimentat una lleu recuperació de les principals economies occidentals. A més, a Europa el comportament asimètric de certes economies dificulta les mesures a adoptar per reactivar l'economia malgrat l'impuls moderat de països com Alemanya o França. Espanya ha experimentat una lleu ralentització degut en part a la situació política que viu el país.

Amb l'objectiu de modernitzar el marc jurídic andorrà i afavorir l'atracció de l'activitat econòmica, al 2007 es va aprovar la nova *Llei de societats del Principat* i, al 2008, la *Llei d'inversions estrangeres*, que permetia una obertura esglaonada de l'economia andorrana al capital forà que va ser derogada durant el 2012 mitjançant la *Llei 10/2012 d'inversió estrangera al Principat d'Andorra* permetent el 100% de la liberalització de les inversions estrangeres, oferint així una major diversificació de l'economia i l'aportació de més valor afegit. Així mateix, al gener de 2009, va entrar en vigor la *Llei de comptabilitat dels empresaris*, que fou desenvolupada amb l'aprovació del Pla General de Comptabilitat.

Al març d'aquell mateix any, es va produir la signatura de la Declaració de París, i la subseqüent aprovació de la *Llei d'intercanvi d'informació en matèria fiscal amb sol·licitud prèvia* i la posterior signatura d'Acords bilaterals d'Intercanvi d'Informació d'Andorra amb 24 països, entre els quals s'hi troben Espanya, França, Portugal i Suïssa, i l'aprovació del seu reglament, tal com s'explica detalladament en el capítol "II. Marc legal andorrà" d'aquesta publicació.

El Consell General, amb l'objectiu d'homologar el marc tributari andorrà als països del nostre entorn i obrir cap a l'exterior l'economia andorrana, va aprovar en el decurs del 2010 les lleis de l'*impost sobre societats* i de l'*impost sobre la renda de les activitats econòmiques* així com l'*impost sobre la renda dels no-residents fiscals*. Tal com s'ha explicat en l'apartat "Marc tributari" del capítol "II. Marc legal andorrà", els dos primers impostos són aplicables als períodes impositius que s'inicien a partir de l'1 de gener de 2012; l'impost sobre la renda dels no-residents fiscals va entrar en vigor l'1 d'abril de 2011. Així mateix, durant el 2012, el Consell General va aprovar la *Llei de l'impost general indirecte*, que va entrar en vigor el primer de gener de 2013 i que va significar una harmonització amb la Directiva comunitària en matèria d'impostos indirectes. Per a completar la configuració del marc fiscal en matèria d'imposició sobre la renda, el 24 d'abril de 2014 es va aprovar la *Llei de l'impost sobre la renda de les persones físiques* que entrà en vigor l'1 de gener del 2015.

Una de les principals estratègies del Govern d'Andorra, des de finals de 2011 fins l'actualitat, ha estat la d'impulsar la inversió estrangera privada per tal d'obtenir una diversificació de l'economia, creació de nous sectors econòmics i l'augment de la competitivitat dels sectors ja existents. Així, la liberalització de les inversions estrangeres, juntament amb la signatura de convenis de no doble imposició, després de la recent aplicació d'una fiscalitat directa sobre les societats, les activitats econòmiques i la renda de les persones físiques, ha de posicionar l'economia andorrana en situació de competir en igualtat de condicions amb les economies veïnes i, alhora, ha de fer que Andorra constitueixi un destí atractiu per a nous sectors i empreses.

A tal efecte, el Govern d'Andorra ha impulsat la iniciativa ACTUA: un ens de caràcter públic privat, que aglutina diversos ministeris, agències governamentals, associacions i/o entitats del sector privat, i que té com a missió liderar l'obertura econòmica a empreses foranes i facilitar la inversió i la diversificació econòmica a Andorra.

Tanmateix, des del Govern d'Andorra, se segueix potenciant el turisme de qualitat i l'atractiu del comerç, motiu principal de visita dels turistes.

III.2. PRINCIPALS VARIABLES ECONÒMIQUES

RENDA NACIONAL I RENDA PER CÀPITA

A tancament de l'edició d'aquesta publicació, no es disposa de la renda nacional i renda per càpita de l'exercici 2015, pel que la dada que es presenta per l'any 2015 és l'estimació duta a terme per Standard & Poor's.

El producte interior brut (PIB) és un dels agregats macroeconòmics essencials per l'avaluació de la producció de les unitats residents de qualsevol economia. D'ençà l'any 2002 el departament d'estadística del Govern d'Andorra efectua la seva estimació a partir de mètodes anomenats indirectes, a partir de variables correlacionades a l'evolució del mateix.

Com es mostra en el **gràfic 1**, la renda nacional enregistra un retrocés iniciat en el 2008 amb l'arribada de la crisi econòmica, situant-se en 2.525 milions d'euros al 2014. Aquesta tendència negativa sembla que es suavitza en els últims anys. Per primer cop des de l'inici de la crisi, el valor afegit brut (VAB) de l'economia creix, passant de 2.220 milions d'euros en el 2012 a 2.271 milions d'euros el 2014. Així mateix, el gràfic mostra el creixement del PIB des del 2000, que ha estat de 62,17%.

En la **taula 1** podem veure l'evolució de la renda per càpita (nominal) des del 2009. En el 2010, tot i la recessió econòmica, es produeix un increment de la renda per càpita que s'explica per la pèrdua de població a Andorra que és superior a la disminució del PIB en aquest període. En línia amb l'evolució del PIB i mantenint el nivell de població durant el 2012 i 2013, es produeix un alentiment en la disminució de la renda per càpita.

ÍNDEX DE PREUS AL CONSUM

La variació anual de l'índex de preus al consum (IPC) andorrà per al 2015 se situa al -0,90%. Així ha passat del 0,00% al 2009 a l'1,60% al 2010, del 2,50% al 2011 a l'1,10% al 2012, del 0,00% al 2013 al -0,1% al 2014.

Aquesta davallada de l'IPC ha estat influenciada per la caiguda dels preus en el sector transport, sobretot pel preu dels carburants que ha davallat un 16,5% (-16,5%). La inflació subjacent, calculada recollint tots els preus de l'IPC amb excepció dels productes amb preus més volàtils i no estacionals (productes frescos i energètics), s'ha situat en el 0,6%, una taxa que queda per sobre de l'índex general (-0,90%) i que és inferior a la inflació subjacent registrada a Espanya (+0,9%), d'on provenen la major part dels béns de consum.

El **gràfic 2** mostra l'evolució de l'IPC interanual en els darrers tres exercicis a Andorra, França i Espanya.

Analitzant el gràfic podem observar la disminució important de l'IPC interanual, en línia amb l'observat també en la resta de països de la Zona Euro.

RENDA NACIONAL I RENDA PER CÀPITA (NOMINAL)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	(E) 2015
Renda nacional (milions d'euros)	2.635	2.534	2.476	2.463	2.472	2.525	2.543
Renda per càpita (euros)	35.800	36.044	35.490	35.308	35.327	35.786	35.451
Població estimada	73.600	70.290	69.772	69.758	69.966	70.750	71.732
Variació de la renda per càpita	-	0,68%	(1,54%)	(0,51%)	0,05%	1,30%	(0,94%)

(E) Estimació segons informe Standard & Poor's, setembre 2015.

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [taula 1]

EVOLUCIÓ DEL PIB NOMINAL I DEL VAB 2000-2015

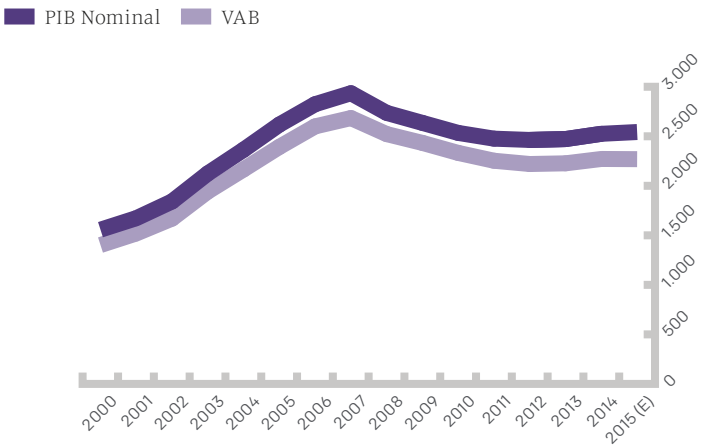

(E) Estimació segons informe Standard & Poor's, setembre 2015.

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 1]

EVOLUCIÓ DE LA INFLACIÓ INTERANUAL A ANDORRA, ESPANYA I FRANÇA

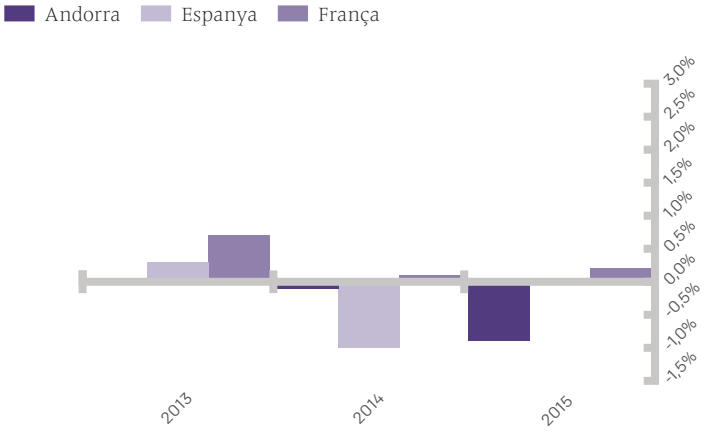

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 2]

EVOLUCIÓ ASSALARIATS 2005-2015

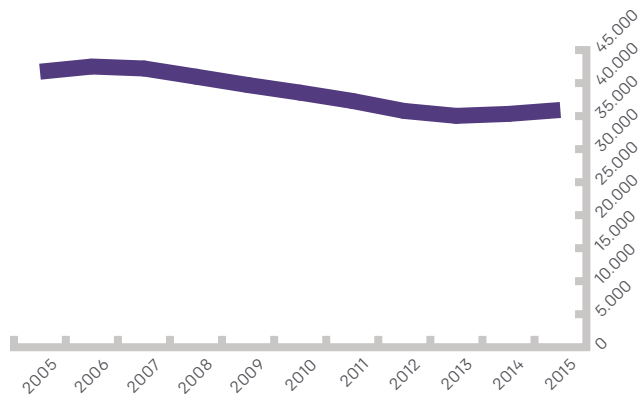

(NBRE. D'ASSALARIATS) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [gràfic 3]

DISTRIBUCIÓ ASSALARIATS PER SECTORS 2015

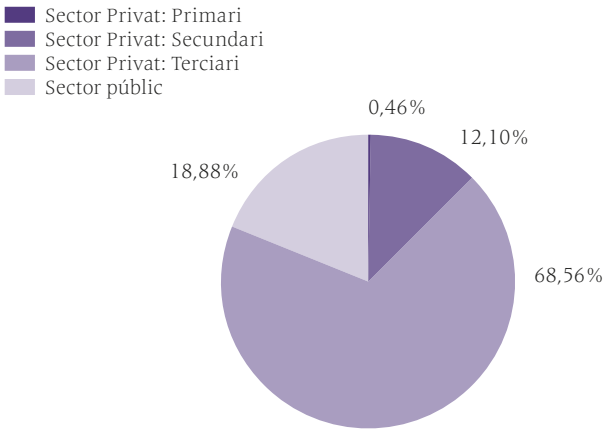

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 4]

MERCAT DE TREBALL

La mitjana anual de llocs de treball, durant l'any 2015, ha crescut un 2,39% respecte l'any anterior, fins a situar-se als 43.268 llocs de treball, 1.008 més que en el 2014. En la última dècada s'han perdut 5.129 llocs de treball en els sectors amb una major contracció de la seva activitat com és el cas de la construcció, la indústria i els serveis.

La mitjana de llocs de treball ha crescut un 2,39% al 2015

En l'última dècada, per l'efecte de la crisi econòmica del 2007, s'han perdut 5.799 assalariats que representa una disminució del 13,9%. No obstant, tal com es mostra al gràfic 3, cal destacar que en un període de crisi financera internacional i de recessió econòmica generalitzada, la reducció tant del nombre de llocs de treball com d'assalariats a Andorra ha estat molt per sota de l'enregistrada en la majoria d'economies del nostre entorn. El nombre d'assalariats ha crescut un 1,69%, és a dir en 596 assalariats.

El lleuger augment d'assalariats ha estat en gairebé tots els sectors principals. La construcció ha experimentat enguany un petit canvi de tendència d'assalariats a l'alça amb 24 nous empleats que representa el 0,88% (-2,70% al 2014). Però els augments més significatius han estat enregistrats pel sector d'activitats immobiliàries amb 212 assalariats (un 12,13% més que al 2014), seguit del sector financer amb 130 assalariats i el sector d'activitats sanitàries i veterinari amb 86 assalariats durant el 2015. Els sectors d'activitats que han reduït el seu nombre d'assalariats han estat els sectors de les llars que ocupen personal (-17 assalariats respecte al 2014) i l'Administració pública que n'ha perdut 15.

Segons es mostra en el gràfic 4 d'afiliats a la Caixa Andorrana de Seguretat Social (en endavant, la CASS) per sectors, el pes del sector terciari en l'economia andorrana és molt significatiu, un 68,56% del total d'assalariats al 2015, seguit pel sector públic, amb un 18,88%, el sector secundari (indústria i construcció) amb un 12,10% i, finalment, el sector primari amb un 0,46%.

TAXA D'OCUPACIÓ

	ANDORRA		UE-28	
	2014	2015	2014	2015
Taxa d'ocupació (*)	64,11	64,38	64,80	65,60

(*) Població assalariada sobre la població de 15 a 64 anys

(PERCENTATGE) *Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social i Eurostat* [taula 2]

El sector terciari és el més significatiu en l'economia andorrana, representant un 68,56% del total d'assalariats

Per altra banda, la comparativa de taxes d'ocupació presentada en la taula 2, mostra que la taxa d'ocupació a Andorra està alineada amb la de l'Europa dels 28.

La variació de la taxa d'ocupació a Andorra respecte el 2014 ha estat positiva, amb un augment del 0,43% (al 2014 havia disminuït en un 0,31%) donat que la població activa s'ha vist incrementada en un 1,25% i la població assalariada en l'1,69%. A l'Europa dels 28, hi ha hagut una petita variació passant de 64,80% al 65,60%.

Tant la població activa com l'assalariada han incrementat

EVOLUCIÓ DELS SALARIS

En el cas de l'economia andorrana, a diferència del que succeeix en altres països del nostre entorn, no existeix un procés de negociació col·lectiva que estableixi anualment els nivells salarials. Tot i això, és el Govern d'Andorra qui estableix el salari mínim per hora a escala nacional.

A l'exercici 2015, segons la taula 3 el salari mitjà ha disminuït un 2,88%.

El gràfic 5 ens mostra una comparativa dels salaris mínims entre alguns dels països de la Unió Europea i Andorra. Observem que el salari mínim andorrà està situat entre el d'Espanya i el del Regne Unit i per sota del de Mònaco i Luxemburg.

Durant l'any 2015, el sistema financer i el sector de la producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua, són els subsectors que enregistren la major mitjana salarial, considerablement superior a la mitjana de salaris declarats a la CASS, sent de 4.218 euros (-23,60%) i de 3.198 euros (-1,24%), respectivament. Cal destacar que les indústries extractives han tingut un augment del 58,08%.

L'evolució dels salaris mitjans representada al gràfic 6 ha estat positiva pels sectors secundari i públic. Pel que fa als sectors primari i terciari han tingut una evolució negativa.

Canvi de tendència amb increment del consum d'energia d'un 1,73%

CONSUM D'ENERGIA ELÈCTRICA

El consum d'energia elèctrica és un indicador que permet estimar l'evolució de l'activitat de l'economia d'un país. A continuació es mostra l'evolució d'aquest consum en els darrers exercicis, utilitzant com a base per a la comparació les dades de l'exercici 1999.

En el gràfic 7, podem observar que el consum d'energia ha augmentat un 1,73% respecte el nivell assolit al 2014, que havia disminuït un 1,98%.

Els sectors més demandants de consum d'energia són per ordre les altres distribuïdores, els usos domèstics, la distribució, altres serveis i hoteleria i restauració que representen el 74% del consum d'energia del Principat i són els que han incrementat més el seu consum (2,26%).

TELECOMUNICACIONS

El sector de les telecomunicacions es caracteritza per una evolució i una innovació molt accelerades en els darrers anys, fet que genera un efecte de substitució molt àgil entre productes. Avui la telefonia mòbil ja concentra el major nombre d'abonats al nostre país amb un total de 71.720, en front als 44.787 abonats a telefonia fixa.

Andorra és líder europeu en el desplegament de fibra òptica. Així ho posa de manifest el FTTH Council Europe, que remarca la totalitat del desplegament de la xarxa.

El projecte de l'apagada del coure està previst per al 30 de juny del 2016 a les parròquies d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany i pel 31 de desembre del 2016 per la resta del país.

EVOLUCIÓ SALARIS MITJOS I SALARIS MÍNIMS D'ANDORRA

	1995	2010	2011	2012	2013	2014	2015	VAR. (%) 14-15
Salaris mitjos	1.021	1.995	2.015	2.008	1.995	2.047	1.988	(2,88%)
Salaris mínims	616	915	929	952	962	962	962	0,00%

(EUROS MENSUALS) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [taula 3]

SALARIS MÍNIMS 2015

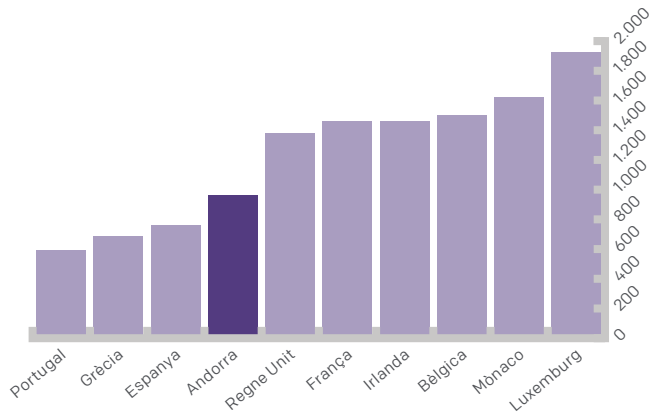

(EUROS) *Font: Eurostat i Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [gràfic 5]

EVOLUCIÓ DELS SALARIS MITJANS PER SECTORS

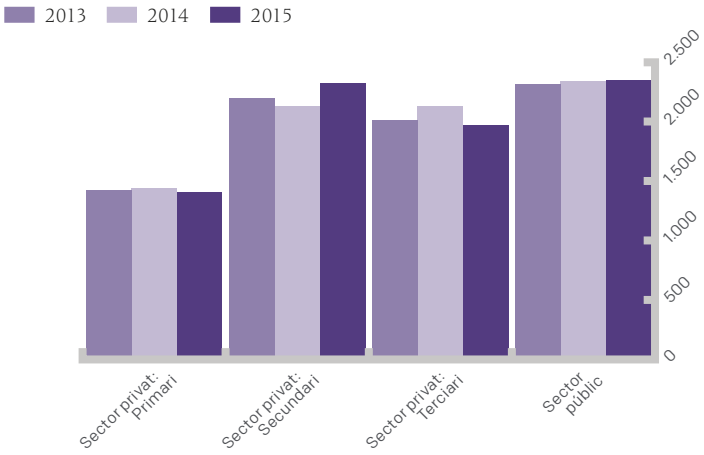

(EUROS) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [gràfic 6]

VARIACIÓ CONSUM ENERGIA (BASE 100=1999)

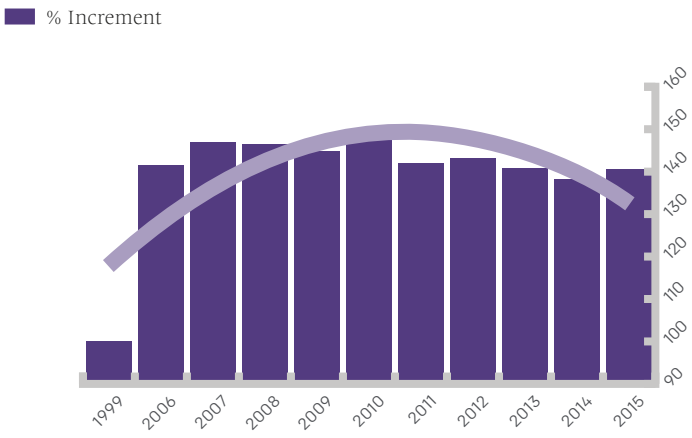

(MW/HORA) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [gràfic 7]

EVOLUCIÓ DELS VEHICLES MATRICULATS ENTRE 2005-2015

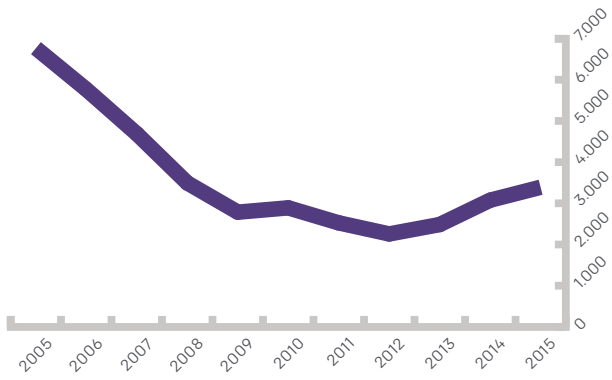

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 8]

MATRICULACIÓ DE VEHICLES I CARBURANTS

Un dels indicadors de la demanda interior de l'economia andorrana és el nombre de matriculacions de vehicles. El sector de l'automòbil és un dels sectors més afectats per la crisi tot i experimentar un increment des del 2013, enguany les matriculacions de vehicles han augmentat un 10,20%. En total, les matriculacions de 3.393 vehicles el 2015 van escurçant la diferència de les matriculacions de fa vuit anys, com es pot veure a la taula 4 i al gràfic 8.

Enguany les matriculacions de vehicles han augmentat un 10,20%, fet que mostra la lleugera recuperació del sector de l'automòbil

Dins de la totalitat de vehicles matriculats, els turismes representen un 71,65% i les motos un 16,92%. Aquests dos grups van assolir el seu rècord històric el 2005 amb un total de 4.491 vehicles matriculats i 1.266 motos. Addicionalment, ha experimentat un lleuger increment altres tipus de vehicles com ara les camionetes així com altres vehicles. Els camions i vehicles especials que han sofert disminucions en les seves matriculacions, representen un pes sobre la totalitat dels vehicles matriculats molt inferior que el dels turismes, generant un efecte poc significatiu en la variació de la demanda total de vehicles. Tot i la tendència negativa dels darrers anys, des del 2014 l'evolució mostra una lleugera recuperació.

A banda d'analitzar les matriculacions de vehicles totals, també hem de tenir en compte tant l'exportació com la importació de vehicles al Principat. Les importacions netes durant el 2015 han estat de 117.390.898 euros, un 11,83% superior a les realitzades durant el 2014.

Un altre dels indicadors de consum a avaluar són les importacions de carburants, que aquest any 2015 ha tingut un lleuger augment respecte el 2014. Es tracta d'un sector molt vinculat al consum turístic i sensible al diferencial de preus entre Andorra i els països veïns. Pel que fa al gas-oil de locomoció experimenta un lleuger augment així com les importacions de fuel domèstic. El querosè i carbureactors augmenten considerablement amb un 99,79%, tal com es mostra a la taula 5.

VEHICLES MATRICULATS

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	VAR. (%) 14-15
Vehicles totals	2.788	2.893	2.528	2.259	2.487	3.079	3.393	10,20%

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [taula 4]

IMPORTACIÓ DE CARBURANTS

	2011	2012	2013	2014	2015	VAR. (%) 14-15
Gasolina sense plom	28.080.840	27.191.927	25.478.296	25.113.814	25.036.349	(0,31%)
Gas-oil locomoció	102.216.532	101.249.226	97.007.606	97.849.613	97.898.126	0,05%
Fuel domèstic	54.298.678	55.834.708	57.507.520	51.516.641	52.442.080	1,80%
Querosè i carbureactors	131.958	93.560	143.075	131.983	263.695	99,79%
TOTAL	**184.728.008**	**184.369.421**	**180.136.497**	**174.612.051**	**175.640.250**	**0,59%**

(LITRES) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [taula 5]

III.3. EL SECTOR PÚBLIC

A Andorra, el sector públic està constituït per l'Administració Central, set administracions comunals (una per a cadascuna de les set parròquies en què es divideix el territori andorrà, equivalents als ajuntaments) i les entitats parapúbliques, que són un grup d'entitats que gestionen serveis públics i altres matèries que són propietat íntegrament pública. Entre elles, podem trobar entitats destinades a serveis sanitaris i socials, com són el Centre Hospitalari Andorrà, el Servei Andorrà d'Atenció Sanitària (SAAS), residències de la tercera edat i la Caixa Andorrana de la Seguretat Social (CASS), entitats de subministrament d'energia i de servei de telecomunicacions, com són Forces Elèctriques d'Andorra (FEDA) i Andorra Telecom; i altres organismes com l'Institut Nacional Andorrà de Finances (INAF), el Centre Nacional d'Informàtica d'Andorra i Ràdio i Televisió d'Andorra (RTVA).

El sector públic està constituït per l'Administració Central, set administracions comunals i les entitats parapúbliques

ADMINISTRACIÓ CENTRAL

El pressupost nacional d'un govern és un dels principals aspectes a tenir en compte a l'hora d'analitzar l'economia d'un país, ja que pot influir en el nivell i la direcció d'aquesta. Per tant, és important veure la distribució, l'import total d'aquest i quins objectius es volen assolir. En la taula 6, es detalla el pressupost i la liquidació de l'Administració Central per al 2015.

Un altre aspecte important és l'estat de la tresoreria del Govern, ja que aquesta condiciona bona part de l'estructura del pressupost. La balança del Govern andorrà va estar des de 2001 en superàvit, però a partir de 2006 experimenta un dèficit com a resultat, entre altres factors, de la despesa en inversió de capital.

L'any 2015, el Govern tanca amb un dèficit de caixa de 13,2 milions d'euros i un superàvit de gestió que ha assolit 4,2 milions d'euros.

El superàvit de gestió assolit pel Govern durant el 2015 ha estat de 4,2 milions d'euros

Amb data 24 de novembre de 2010, es realitza la primera emissió de deute públic del Principat d'An-

PRESSUPOST I LIQUIDACIÓ DE L'ADMINISTRACIÓ CENTRAL

	PRESSUPOST 2015	% S/TOTAL PRESSUPOST	LIQUIDACIÓ PRESSUPOST 2015	% S/TOTAL LIQUIDACIÓ	VAR. (%) LIQ./PRESSUP.
TOTAL INGRESSOS	**789.870.000**	**100,00%**	**777.065.000**	**100,00%**	**(1,62%)**
Transferències	-	-	1.055.000	0,14%	-
Impostos directes	68.883.000	8,72%	68.252.000	8,78%	(0,92%)
Impostos indirectes	294.796.000	37,33%	269.069.000	34,63%	(8,73%)
Altres ingressos	35.337.000	4,47%	52.383.000	6,74%	48,24%
Variació actius financers, nets	1.514.000	0,19%	1.935.000	0,25%	27,81%
Variació passius financers, nets	389.340.000	49,29%	384.371.000	49,46%	(1,28%)
TOTAL DESPESES I INVERSIONS	**789.870.000**	**100,00%**	**793.694.000**	**100,00%**	**0,48%**
Inversions	50.262.000	6,36%	45.963.000	5,79%	(8,55%)
Transferències	203.086.000	25,71%	195.024.000	24,57%	(3,97%)
Despeses de funcionament	152.345.000	19,29%	145.540.000	18,34%	(4,47%)
Despeses financeres	19.397.000	2,46%	17.488.000	2,20%	(9,84%)
Actius financers	1.479.000	0,18%	9.640.000	1,22%	-
Passius financers	363.301.000	46,00%	380.039.000	47,88%	4,61%

(EUROS) *Font: Ministeri de Finances - Govern d'Andorra* [taula 6]

dorra en la modalitat de Lletres del Tresor, oberta als inversors privats. Des d'aleshores, s'han realitzat quatre emissions de deute en la modalitat de lletres del tresor amb venciments entre 12 i 18 mesos. El 18 de desembre del 2013, es realitza per primer cop una emissió de deute a llarg termini en la modalitat de bons d'Estat. L'emissió incorpora els estàndards internacionals en la matèria amb l'objectiu que els títols valor emesos a Andorra puguin ser admesos a cotització en mercats internacionals.

Aquestes operacions responen a la voluntat de diversificar l'endeutament que fins a la data, havia estat suportat exclusivament pels bancs andorrans. Així doncs, l'endeutament de Govern amb el conjunt de les entitats bancàries nacionals representa el 2015 un 52,8% (el 2014 representava un 53,08%).

ADMINISTRACIONS COMUNALS

Els comuns del Principat d'Andorra obtenen els seus ingressos anuals de les transferències que reben del Govern d'Andorra i dels recursos per recaptació pròpia i altres ingressos.

En el quadre següent, es mostra el total d'ingressos i despeses per cadascun dels comuns per al pressupost de l'any 2015. La major font de recaptació d'ingressos en tots els casos és l'epígraf de "Recaptació pròpia i altres", composta pels impostos i taxes comunals en un 54,42% (55,64% el 2014). El 42,65% correspon a les transferències rebudes del Govern (41,35% el 2014) on es destaca la dependència dels comuns envers les transferències rebudes de Govern. Pel que fa les despeses comunals, el 63,54% correspon a "Despeses de funcionament", enteses com despeses de personal i de béns i serveis, el 14,50% correspon a inversions i el 21,96% restant es distribueix entre transferències, despeses financeres, actius i passius financers.

En la **taula 7**, també s'informa de la liquidació del pressupost del 2015 per tal de poder veure les possibles desviacions.

La liquidació dels pressupostos reflecteix la contenció en la despesa per part de tots els comuns.

PRESSUPOSTOS I LIQUIDACIONS DE LES ADMINISTRACIONS COMUNALS PER A L'ANY 2015

	PRESSUPOST	LIQUIDACIÓ	DESVIACIÓ
TOTAL INGRESSOS	**138.405.185**	**136.226.365**	**(1,57%)**
Canillo	11.995.664	12.776.083	6,51%
Encamp	29.360.594	27.462.906	(6,46%)
Ordino	11.160.788	11.900.578	6,63%
La Massana	12.359.651	13.349.521	8,01%
Andorra la Vella	37.373.968	33.741.032	(9,72%)
Sant Julià de Lòria (*)	11.630.134	12.229.104	5,15%
Escaldes-Engordany	24.524.385	24.767.141	0,99%
TOTAL DESPESES	**141.536.819**	**125.931.422**	**(11,03%)**
Canillo	11.995.664	9.659.847	(19,47%)
Encamp	29.360.594	25.947.806	(11,62%)
Ordino	11.160.788	10.464.638	(6,24%)
La Massana	12.752.629	11.989.503	(5,98%)
Andorra la Vella	37.373.968	33.364.571	(10,73%)
Sant Julià de Lòria (*)	14.368.791	12.684.995	(11,72%)
Escaldes-Engordany	24.524.385	21.820.062	(11,03%)
RESULTAT PRESSUPOSTARI / LIQUIDACIÓ	**(3.131.635)**	**10.294.943**	**-**

(*) A tancament d'aquesta edició, no es diposen de les dades de 2015 pel que es presenten les dades de 2014.

(EUROS) *Font: Comuns del Principat d'Andorra* [taula 7]

III.4. EVOLUCIÓ DE L'ECONOMIA ANDORRANA DURANT EL 2015

INTRODUCCIÓ

Fins a principis del segle XX, l'economia del Principat d'Andorra era de subsistència, basada en l'agricultura, la ramaderia i el comerç. Va ser a partir de la Segona Guerra Mundial, que l'economia andorrana va començar a créixer de manera significativa, induïda en part pel mateix ritme de creixement dels Estats veïns.

Aquest desenvolupament s'ha reflectit en una economia basada principalment en els sectors turístic i comercial, que han crescut gràcies a unes característiques climàtiques i geogràfiques propícies per a aquests sectors i altament dependent del sector exterior, el sector financer i, en les darreres dècades, també en el desenvolupament del sector de la construcció.

L'any 2015, en un entorn de ralentització en el creixement econòmic, l'economia andorrana ha modificat lleugerament el seu teixit empresarial, les empreses de més de 100 treballadors han augmentat en un 1,07% i les de 5 o menys treballadors s'han incrementat en un 1,08%, mentre que les empreses que tenen entre 6 i 10 assalariats han disminuït en un 5,54%, tot i aquesta variació, les empreses amb 5 o menys treballadors segueixen representant el 80% del teixit empresarial del Principat. A finals de l'any 2015, el Principat d'Andorra té 7.716 empreses i 35.928 assalariats.

Tal com es mostra en els **gràfics 9** i **10**, el sector serveis continua tenint un pes molt rellevant en el mercat laboral andorrà, ocupant un 69,72% de la població, seguit pel sector públic i la construcció amb un 19,20% i 7,81% respectivament. Durant el 2015, el nombre total d'assalariats ha crescut un 1,69%, dels quals un 75,84% correspon al sector serveis amb 452 assalariats i un 14,26% correspon al sector públic amb 85 assalariats. Els sectors de la construcció, el primari, el de les extraccions i de l'energia sumen un augment de 9,90% del nombre total d'assalariats en aquest últim any.

El model econòmic andorrà basat en el turisme, en el sector financer i en els darrers anys en la construcció, fa que sigui molt més vulnerable davant de situacions de desacceleració econòmica en els països del nostre entorn degut al baix grau de diversificació de l'economia, depenent en una part significativa del turisme.

La política del Govern se centra en varis objectius com són incentivar l'activitat en els sectors tradicionals com el turisme amb la celebració de grans esdeveniments i la construcció amb mesures d'impacte directe com la modificació de la *Llei d'ordinació del territori i d'urbanisme* per desbloquejar projectes urbanístics. Per altra banda, el gran objectiu està sent el d'impulsar la diversificació econòmica a través de polítiques orientades a atreure el capital estranger amb la posada en marxa de la Iniciativa Actua.

Andorra està impulsant una diversificació de la seva economia mitjançant polítiques orientades a atreure capital estranger

SECTOR PRIMARI

A partir de la segona meitat del segle XX i fins la dècada dels anys noranta, s'ha produït una regressió del sector primari dins l'economia fins arribar a l'estabilitat dels darrers anys, amb una ocupació de poc més del 3,08% del total de les empreses al 2015. Del total de la població assalariada, n'ocupa el 0,46%. Tanmateix, alguns segments concrets d'aquest sector han tingut un cert pes econòmic fins fa uns anys, principalment en el cultiu del tabac i la ramaderia, que per part del Govern es continuen impulsant amb subvencions.

En les darreres dècades, la importància d'aquest sector ha estat cada vegada menys rellevant, no obstant, els països desenvolupats apli-

DISTRIBUCIÓ DE LES EMPRESES PER SECTORS 2013-2015

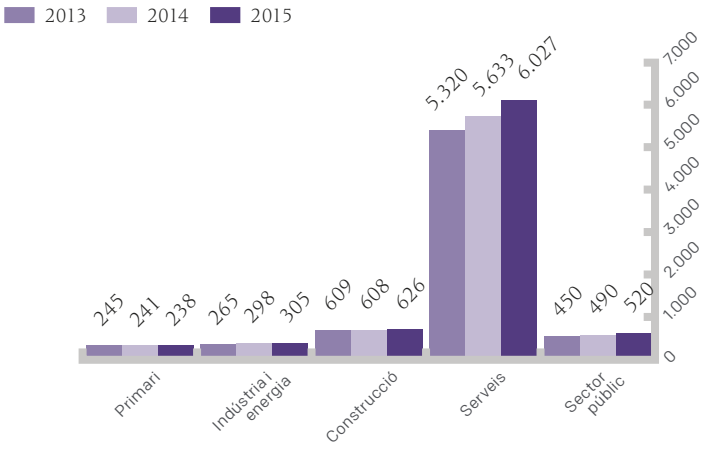

(NOMBRE D'EMPRESES) *Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social* [gràfic 9]

DISTRIBUCIÓ DELS ASSALARIATS PER SECTORS 2013-2015

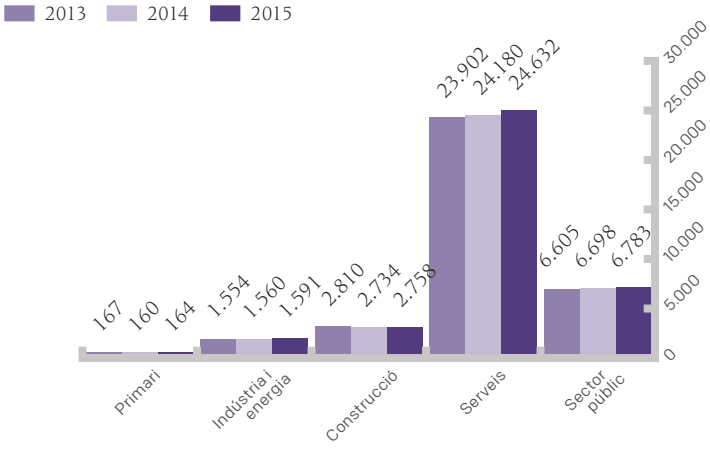

(NOMBRE D'ASSALARIATS) *Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social* [gràfic 10]

quen constantment més esforços per al manteniment i recuperació del sector primari, al ser considerat un factor important per a la preservació del medi natural, així com un element imprescindible per al desenvolupament global. L'any 2010, es va tancar amb 132 empreses enregistrades i el 2015 ja en són 238, amb un increment des del 2010 en el nombre d'assalariats d'un 10,81%.

En aquesta línia, el Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat, juntament amb l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra treballa per a la redinamització del sector primari al Principat, ja que a més de considerar-lo un element de diversificació de l'economia, és un factor clau en la conservació del medi i patrimoni natural d'Andorra. Per aquest motiu, es va impulsar, amb la *Llei d'agricultura i ramaderia* aprovada pel Consell General l'any 2000, una sèrie d'ajudes directes com són l'ajut al foment de pràctiques ramaderes tradicionals de muntanya, ajut al foment del dall dels prats i ajut al foment de la qualitat controlada. Aquests ajuts, els reben els titulars d'explotació que tenen bestiar de renda declarat al Padral i compleixen una sèrie de requisits establerts reglamentàriament. S'ha promogut també la producció de carn de vedella del país amb un segell de qualitat, mitjançant campanyes de promoció del programa de carn de qualitat d'Andorra. El 2013, aquesta iniciativa va merèixer per part dels organismes competents de la UE el reconeixement com a Indicació Geogràfica Protegida (Carn d'Andorra IGP). Al 2015, hi havia 315 explotacions registrades al Registre d'Explotacions Agràries de les quals 114 tenen bestiar de renda i 201 no en tenen.

L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra ha desenvolupat uns estudis sobre la viabilitat del cultiu i posterior transformació de plantes aromàtiques i medicinals així com el pla de recerca de la varietat de patata. La finalitat és trobar varietats que ofereixin un producte de qualitat adaptant-lo a les tendències de consum actual i poder comercialitzar productes agrícoles andorrans amb segells de qualitat.

El Departament d'Agricultura ha donat els darrers anys ajuts al desenvolupament de noves pràctiques agràries que han suposat que a Andorra s'hagin anat implantant nous conreus com la vinya, les plantes medicinals o la tòfona permetent una diversificació de la producció en les explotacions agràries del país.

Des de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, es treballa per potenciar la producció de mel del país sota un segell de qualitat per donar garanties de la seva elaboració. Com a part del projecte de redinamització del sector primari de l'economia andorrana, el departament d'Agricultura està col·laborant amb el Ministeri de Turisme i Medi Ambient per convertir l'agricultura i la ramaderia en patrimoni natural i cultural, passant a ser un nou atractiu turístic del Principat.

SECTOR SECUNDARI

INDÚSTRIA I ENERGIA

A Andorra hi ha dos tipus d'indústries: les extractives, és a dir, que extreuen productes directament de la naturalesa i les manufactureres, que són les que mitjançant maquinària i mà d'obra produeixen elements per a la seva posterior utilització o venda. La indústria extractiva tan sols ocupa un 0,006% dels assalariats del país amb tres empreses, mentre que la indústria manufacturera ocupa el 3,99% amb 295 empreses. El sector manufacturer es caracteritza per una feble demanda interior, una escassa mà d'obra especialitzada i un augment de la competència dels costos de producció. Durant l'any 2015, el nombre d'empreses ha crescut en un 2,431% respecte l'any 2014, i ha augmentat el nombre d'assalariats en un 2,432%.

Els sectors de la indústria i de l'energia tenen un baix pes comparat amb l'estructura productiva del país. Els afiliats a la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) que treballen en l'àmbit de la producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua han representat, durant el 2015, una mitja del 0,44% del total de la població assalariada. El sector energètic andorrà està estretament lligat al context internacional i en particular als països veïns, degut a la gran dependència exterior pel que fa a les seves fonts de subministrament. El Principat ha registrat el 2015 una producció de 99,4 GWh (85,6 GWh de la Central hidroelèctrica de FEDA i 13,8 GWh del Centre de Tractament de Residus d'Andorra) que representa el 17,4% de l'energia consumida. El 2015 la importació d'energia elèctrica ha representat el 83% de l'energia consumida (46% d'Espanya i 37% de França).

Davant aquesta dependència, FEDA ha engegat varis projectes amb l'objectiu de produir més electricitat des d'Andorra diversificant les fonts d'energia del país, reforçant les xarxes elèctriques i amb la promoció de l'ús responsable de l'energia.

El sector elèctric és un sector no liberalitzat on Forces Elèctriques d'Andorra (FEDA) és l'únic productor i importador d'electricitat del país i subministra a la resta de distribuïdors del país com són Nord Andorra, SA, Mútua Elèctrica de Sant Julià, Societat Explotadora i Repartidora del Comú d'Encamp, SA i Unió Elèctrica d'Encamp.

Les empreses a destacar dins d'aquest sector són les relacionades amb la fabricació de fusta, tabac i els productes d'alimentació i begudes, els quals han anat variant en nombre durant aquests últims anys. En canvi, a nivell de producció i distribució d'energia elèctrica,

gas i aigua, el nombre d'empreses s'ha mantingut invariable degut principalment a que es tracta d'empreses parapúbliques.

En relació a l'estructura empresarial i la distribució de treballadors en les empreses, es pot observar un predomini de la petita empresa, doncs un 68,85% de les empreses tenen entre 1 i 5 treballadors (2014: 67,45%), un 15,41% tenen entre 6 i 10 treballadors (2014: 16,78%) i un 11,80% entre 11 i 25 treballadors (2014: 12,08%). Només el 3,94% compta amb una plantilla superior als 25 assalariats (2014: 3,69%).

CONSTRUCCIÓ

L'evolució del sector de la construcció fins a l'any 2007 s'havia caracteritzat per la tendència alcista mantinguda durant l'última dècada tant a Andorra com en altres països del nostre entorn. No obstant, aquesta tendència s'invertí degut, entre altres factors, a l'aturada de transaccions en el mercat immobiliari, iniciant-se una davallada d'activitat en el sector de la construcció que ha continuat durant el 2014. El sector ha experimentat en 5 anys una disminució del 2,72% en el nombre d'empreses (de 625 empreses en el 2009 a 626 empreses en el 2015) i una conseqüent disminució en el nombre d'assalariats del 47,87% (de 5.245 treballadors en el 2009 a 2.758 treballadors en el 2015).

Tot i aquesta desacceleració, el nombre d'assalariats de la construcció encara representa el 7,68% (2009: 13,21%) del total d'assalariats a la CASS al 2015, i el 8,11% de les empreses andorranes (2009: 10,40%).

Per pal·liar aquesta desacceleració i incentivar la despesa en construcció, des del Govern d'Andorra s'estan duent a terme una sèrie de mesures tals com l'aprovació d'uns reglaments que estableixen les mesures d'un programa de subvencions i crèdits preferents per a incentivar la modernització del parc immobiliari, seguretat industrial, accessibilitat, eficiència o estalvi energètic i millora de façanes.

Com ja hem anat veient amb anterioritat en aquest capítol, el teixit empresarial andorrà es caracteritza per un fort predomini de la petita empresa, representant el 70,29% de les empreses del sector de la construcció les que tenen entre 1 i 5 treballadors, un 15,97% tenen entre 6 i 10 treballadors i un 9,90% tenen entre 11 i 25 treballadors; el 3,83% restant, el formen empreses amb més de 25 treballadors.

L'excepcional desenvolupament que va experimentar la construcció els darrers anys va anar molt lligat a l'evolució de les superfícies autoritzades per a l'edificació, produint-se el cim en la tendència alcista durant l'any 2004 degut a la moratòria de maig de 2003. Des d'aleshores, la superfície total autoritzada al Principat va disminuir fins a nivells inferiors als de 1997. Tal com es mostra en el **gràfic 11**, l'any 2008 es va iniciar un canvi en la tendència, seguida durant l'any 2009. A tancament d'aquesta edició, no disposem de les dades de superfície total per construccions i la superfície total autoritzada per a construccions segons tipus d'ús per a l'exercici 2015.

El **gràfic 12** mostra els metres quadrats autoritzats per tipus de construcció.

Tal i com es pot observar en el gràfic anterior, es mostra una clara disminució de la superfície autoritzada per a construccions respecte el 2009. Com hem indicat anteriorment, hi ha diferents factors que han propiciat la desacceleració de la construcció a Andorra. D'una banda, la moratòria de maig de 2003, que va provocar un *boom* en la construcció que poc a poc s'ha anat normalitzant, i per altra banda, l'alentiment del mercat immobiliari andorrà, com ha passat en altres economies europees. Aquest alentiment del mercat immobiliari s'ha produït com a conseqüència de la convergència en el temps de la crisi financera internacional i l'assoliment del límit de la bombolla immobiliària generada en la darrera dècada.

Tanmateix, si ens fixem en el gràfic, durant els anys 2008 i 2009, es va experimentar un augment dels metres quadrats autoritzats a nivell d'apartaments, com a conseqüència de l'aprovació i/o modificació de plans d'urbanisme en la majoria de les parròquies.

SUPERFÍCIE TOTAL AUTORITZADA PER CONSTRUCCIONS 1999-2014

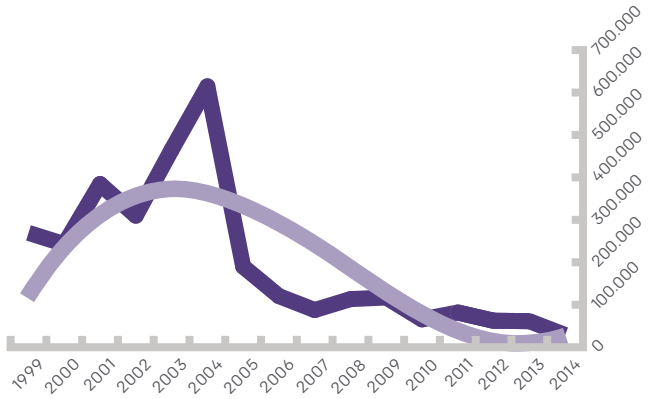

(M²) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [gràfic 11]

SUPERFÍCIE AUTORITZADA PER A CONSTRUCCIONS SEGONS TIPUS D'ÚS 1999-2014

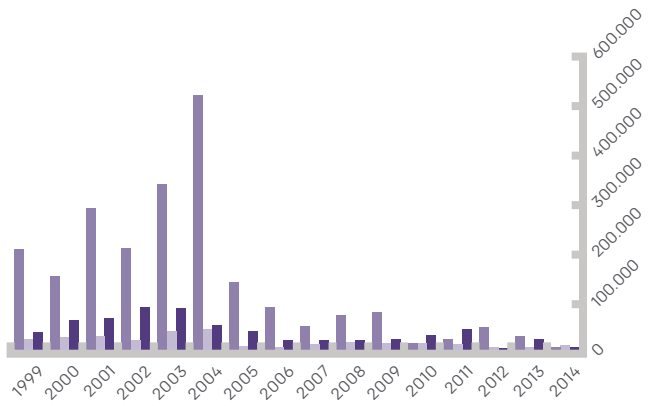

(M²) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [gràfic 12]

NOMBRE D'ASSALARIATS DEL SECTOR TERCIARI 2015

- Comerç i reparació de vehicles de motor (...): 27,59%
- Hoteleria: 14,49%
- Transport, enmagatzematge i comunicacions: 3,36%
- Sistema financer: 6,24%
- Activ. immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials: 13,87%
- Altres activ. socials i de serveis prestats a la comunitat: 8,45%
- Llars que ocupen personal domèstic: 3,70%
- Treball domèstic a la comunitat (comunitat de propietaris): 0,70%
- Organismes extraterritorials: 0,07%
- Adm. pública, defensa i seguretat social obligatòria: 14,02%
- Educació: 1,76%
- Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials: 5,75%

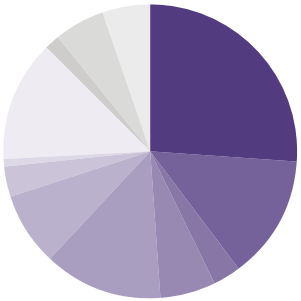

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 13]

Els períodes posteriors ja no s'han vist afectats per a aquestes aprovacions i/o modificacions, observem que és el tipus de construcció per al qual s'ha sol·licitat menys metres quadrats.

SECTOR TERCIARI

El sector terciari és el sector clau del país

SERVEIS

L'absència de matèries primeres i fonts d'energia al Principat, ha fet orientar l'economia cap a l'exterior i donar preferència a les activitats de serveis, bàsicament el turisme, el comerç, l'hoteleria i les finances, en detriment de les de transformació.

El sector terciari és el sector clau de l'economia andorrana. Durant el 2015 ha ocupat a 24.632 persones, representant el 68,56% del total d'assalariats i un total de 6.027 empreses (el 78,11% sobre el total) han estat dedicades als serveis.

Tal com es pot observar en el **gràfic 13**, el sector terciari agrupa principalment activitats i serveis relacionats amb el comerç i el turisme. Tot i això, s'inclouen dins el sector terciari, activitats significativament importants com l'administració pública, les professions lliberals i el sector financer andorrà.

L'estructura empresarial del sector es compon principalment per petites empreses. Així, un 80,88% de les empreses tenen 5 o menys treballadors, les empreses que ocupen entre 6 i 25 treballadors són el 15,55%, mentre que el 2,73% té una plantilla superior als 25 assalariats i només 0,84%, té més de 100 treballadors.

TURISME

Durant el 2015 el Principat d'Andorra va rebre 7.851.152 visitants, dels quals 2.670.444 van ser turistes i 5.180.708 excursionistes, el que representa un creixement global de l'1,57%. Cal remarcar que per tercer any consecutiu el nombre de turistes ha crescut, concretament un 10,6%. Per contra els excursionistes han baixat en un 5,5%, degut essencialment a l'elevat nombre de dies de tancament a l'hivern de l'accés a França, més de 10 dies.

Per tercer any consecutiu el nombre de turistes ha crescut

L'objectiu del Ministeri de Turisme i Comerç és arribar el 2016 als vuit milions de visitants. El gran repte és desestacionalitzar les entrades de visitants i aconseguir tenir una destinació atractiva els 365 dies de l'any.

Per tal d'assolir aquest objectiu, la societat pública Andorra Turisme s'encarrega de la implementació i el control d'accions de màrqueting turístic amb l'objectiu de millorar la competitivitat i l'excel·lència d'Andorra com a destinació turística. El seu Consell d'Administració està presidit pel ministre de Turisme i Comerç.

Entre els àmbits de la seva competència hi ha la realització d'accions en relació directa o indirecta amb la cadena de valor del producte turístic amb la finalitat de comunicar i comercialitzar l'oferta turística d'Andorra, tant pública com privada, com un producte únic.

D'altra banda, des de l'any 2010 l'ens Andorra Convention Bureau té com a objectiu la promoció d'Andorra com a destí per a l'organització d'esdeveniments, reunions, congressos, convencions i viatges d'incentius. Andorra Convention Bureau està integrat per 28 empreses, del sector privat directament relacionades amb el segment de turisme de negocis, Andorra Turisme i altres representants del sector públic.

L'Andorra Convention Bureau té com a objectiu promocionar el país com a destí per l'organització d'esdeveniments varis

En l'àmbit turístic es continuen realitzant esforços per revitalitzar el sector. Per incrementar el nom-

bre de turistes, el Ministeri de Turisme i Comerç, a través d'Andorra Turisme, està portant a terme nombroses accions de comunicació, amb una presència constant en els mercats prioritaris. Quant a comunicació, al 2015 es va fer una inversió en campanyes de 5.325.000 €, dels quals el 45% es va invertir a França, el 36% a Espanya i un 18% en altres mercats, principalment europeus.

Pel que fa a la campanya d'hivern s'ha treballat en un nou concepte creatiu basat en l'eslògan *Andorra és una altra història*, amb un nou espot publicitari i una nova imatge gràfica. A l'estiu, seguint el fil conductor de la campanya d'hivern, també s'ha realitzat un nou espot publicitari i una nova imatge gràfica i s'ha avançat la data d'inici de la campanya per estar presents en els diferents mercats des del primer moment en què els turistes comencen a efectuar les seves reserves. Cal destacar que tant l'espot d'hivern com el d'estiu es van rodar íntegrament a Andorra.

"Andorra és una altra història" *eslògan de la campanya d'hivern*

Per incrementar el nombre de turistes en festius i ponts a la tardor, es va realitzar una nova edició de l'Andorra Shopping Festival. Així mateix s'han fet campanyes als mercats espanyol i francès coincidint amb el període de Rebaixes.

L'estratègia online agafa cada cop més importància amb un nou *look & feel* de www.visitandorra.com per millorar la seva capacitat d'atracció i convertir-lo en un web més actiu amb propostes directes d'oci a l'usuari. A més el web disposa de dos idiomes més: alemany i holandès, en total el web ja es pot consultar en vuit idiomes.

A nivell comercial destacar que s'han iniciat les col·laboracions amb TTOO del mercat xinès, s'ha seguit potenciant el mercat alemany i s'ha incrementat la col·laboració amb els TTOO de diferents mercats ja consolidats: Regne Unit, Rússia, Portugal, Bèlgica i Israel. Concretament, l'aposta a llarg termini pel mercat xinès se centra principalment en les ciutats de Pequín i Xangai.

S'ha seguit apostant pels esdeveniments com a palanca per atraure visitants al Principat. El cost total de les accions va ser de 6.950.000 €, dels quals un 54% es van invertir en esdeveniments culturals i un 46% en esdeveniments esportius. Els principals esdeveniments van ser l'espectacle Scalada Storia del Cirque du Soleil, el Campionat del Món de Mountain Bike i Trial, una etapa íntegra a Andorra de la Vuelta a España, el Patrocini de l'equip de bàsquet Morabanc Andorra, el Free Ride World Tour, la Copa d'Europa d'Esquí Alpí, la Volta als Ports, l'Andorra Outdoor Games i l'Andorra Ultra Trail.

Esdeveniments culturals que tenen lloc a Andorra: l'espectacle Scalada Storia del Cirque du Soleil, el Campionat del Món de Mountain Bike i Trial, una etapa íntegra de la Vuelta España, l'equip de bàsquet Morabanc Andorra, el Free Ride World Tour, la Copa d'Europa d'Esquí Alpí, la Volta als Ports, l'Andorra Outdoor Games i l'Andorra Ultra Trail

El Cirque du Soleil va actuar amb èxit per tercera vegada a Andorra el mes de juliol del 2015 amb Scalada Storia, un espectacle únic a l'aire lliure i exclusiu per a Andorra, amb un impacte econòmic global net estimat de 16,9 milions d'euros, és a dir, un creixement del 26% respecte el 2014. Prop de 96.000 espectadors de les 103.000 places disponibles van gaudir de l'espectacle, el que va suposar un 94% d'ocupació. El Cirque du Soleil tornarà a Andorra aquest estiu amb un espectacle totalment nou, Scalada Vision.

La recuperació de la competitivitat del sector comercial és un dels altres grans objectius d'aquesta legislatura. Per aquest motiu s'està duent a terme un pla estratègic del turisme de compres que permetrà detectar en una primera fase les principals mancances del sector i en una segona l'estratègia i les accions a dur a terme per reposicionar l'oferta actual. Les primeres accions haurien d'implementar-se l'any vinent.

Respecte al sector dels allotjaments turístics, el 2015 Andorra disposava de 344 establiments d'allotjament turístic degudament classificats, amb una capacitat total de 43.420 llits, cosa que representa un 1,19% d'increment respecte a l'any anterior. Per tipologia, al 2015, els hotels continuen representant la majoria dels allotjaments amb 170 establiments suposant un 49,42% de l'oferta total d'allotjaments turístics, per sobre dels altres tipus d'allotjament, amb un lleuger descens respecte al 2014, quan eren el 51,63%, tal com es mostra al **gràfic 14**.

Andorra disposa de 344 establiments d'allotjament turístic amb 43.420 llits en total

Pel que fa a la distribució de llits als hotels per categories durant l'any 2015 destaquem que hi ha 16.773 llits en la categoria de 4 i 5 estrelles, cosa que representa un 60,50% del nombre total de llits hotelers i un 32,28% de l'oferta de llits es troba en la categoria de 3 estrelles; 7,22% per 2 estrelles. Cal

DISTRIBUCIÓ DELS ALLOTJAMENTS TURÍSTICS CLASSIFICATS PER TIPUS 2015

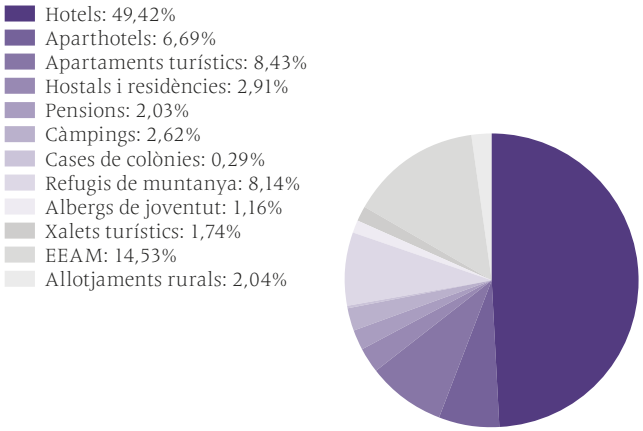

Font: Ministeri de Turisme i Comerç - Departament de Turisme [gràfic 14]

DISTRIBUCIÓ DELS LLITS PER CATEGORIES D'HOTELS 2013, 2014 I 2015

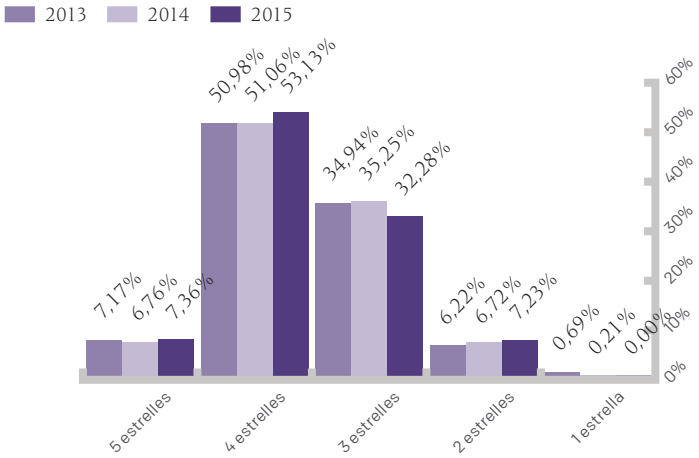

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 15]

destacar que no hi ha cap habitació d'hotel d'1 estrella quan al 2014 hi havia 62 habitacions, tal com es mostra al **gràfic 15**.

La tendència que s'ha evidenciat és la de l'increment dels apartaments moblats per a vacances, comptabilitzant-se 50 empreses d'Explotació d'Apartaments moblats per a vacances (EEAM) que representen 1.962 apartaments i un total de 9.807 llits. Aquesta oferta ha crescut un 10,3% en nombre de llits respecte al 2014.

Pel que fa als allotjaments rurals s'incrementa mica en mica el nombre d'establiments oberts. Durant el 2015 s'obre una casa rural i una borda rural, sent el nombre total d'allotjaments classificats de 7, respecte als 5 classificats al 2014.

Durant el 2015 s'incrementen el nombre d'allotjaments turístics amb pictogrames, sent en total 32 amb el pictograma cicloturisme, 14 amb el pictograma senderisme, 15 amb el pictograma estades esportives i 13 amb el pictograma pesca. Aquests pictogrames permeten posicionar millor els establiments turístics i aquesta especialització resulta clau per diversificar-se, diferenciar-se i desestacionalitzar la temporada turística.

Coincidint amb l'inici d'una nova legislatura al 2015 s'ha repès el projecte de la Nova Llei de l'Allotjament Turístic amb l'objectiu d'augmentar la competitivitat de la industria hotelera en línia amb les pràctiques internacionals. Actualment s'hi està treballant i està previst tenir-ho tot enllestit durant el 2016. Les anteriors lleis daten del 98 i el 2008 respectivament: Llei de l'Allotjament Turístic i Llei de regulació dels apartaments moblats i de les empreses que els exploten.

A més de l'àmplia oferta hotelera, Andorra també es caracteritza per la seva restauració i ofereix una cuina d'avantguarda que combina tradició i modernitat. Per descobrir-la, s'ofereix als visitants trobades i rutes gastronòmiques com la de les bordes i restaurants típics d'alta muntanya. Es potencien els productes agrícoles d'Andorra, destacant la carn de qualitat, la trumfa (patata autòctona), les plantes aromàtiques, les plantes medicinals, la mel i altres productes. Es continua promocionant els Segells Oficials "Andorra producte agrícola" i "Andorra recepta tradicional" que es van crear per tal de donar visibilitat a certs productes que es troben al mercat competint en imatge i qualitat amb produccions foranes. Aquests segells en reconeixen tan l'origen com els criteris de producció establerts reglamentàriament. Algun dels productes "Andorra recepta tradicional" són la botifarra blanca, la botifarra negra, la bringuera, el bull de carnetes, el bull de fetge, el bull de llengua, el bull de ronyó, el bull negre, la donja, l'espetec...

Així mateix se segueix treballant amb la Indicació Geogràfica Protegida (IGP) per la carn de vedella d'Andorra. Aquesta IGP és un reconeixement europeu com un producte de qualitat amb origen d'Andorra, i el nostre país se situa al mapa dels productes alimentaris reconeguts per la UE.

El Govern d'Andorra col·labora amb els comuns, la Unió Hotelera d'Andorra i diverses associacions per promoure trobades culinàries de ressò popular i internacional. S'organitzen esdeveniments gastronòmics de gran rellevància com l'Andorra a taula, les Jornades de cuina d'hivern Valls del Nord "Lo Mandongo", la Massana Fogons, i la Mostra gastronòmica d'Andorra, que se celebra a la parròquia d'Ordino amb una extensa programació que inclou una sèrie de conferències gastronòmiques amb experts d'Andorra i dels països de l'entorn.

Com es detalla en el **gràfic 16**, al 2015, s'ha incrementat lleugerament els visitants amb 0,70% respecte al 2014. S'ha de remarcar un descens del nombre d'excursionistes i turistes de nacionalitat espanyola i cal destacar l'increment del nombre de turistes francesos així com l'increment de turistes d'altres nacionalitats.

De la temporada d'hivern 2015-2016, cal ressaltar l'increment total de turistes en un 1,52% i un augment d'un 4,3% en els dies d'esquí essent un total de 2.447.112 tal com es pot veure al **gràfic 17**.

El Principat d'Andorra disposa del domini esquiable més gran dels Pirineus amb més de 3.075 hectàrees esquiables, recollides en tres estacions dotades de modernes instal·lacions. Aquestes estacions es concentren en els dominis esquiables de GRANDVALIRA i VALLNORD. A més, Andorra compta amb un camp de neu, NATURLANDIA-La Rabassa.

Andorra disposa del domini esquiable més gran dels pirineus amb 3.075 hectàrees esquiables repartides en tres estacions

Els dos dominis esquiables tenen un total de 330 quilòmetres esquiables i diversos circuits per practicar altres activitats i esports d'aventura relacionats amb la neu.

Grandvalira està situada al nord del Principat d'Andorra, a la zona de la frontera amb França. L'espai que ocupa pertany a dos de les set parròquies andorranes (Encamp i Canillo) i està format per sis sectors que es varen unir en un sol domini durant la temporada 2003/2004: Pas de la Casa, Grau Roig, Soldeu, El Tarter, Canillo i Encamp. Si bé fins a la data Andorra disposava del domini esquiable més gran dels Pirineus, d'ençà d'aquest acord, també disposa d'una de les estacions més importants del sud d'Europa.

Grandvalira és l'estació més gran dels Pirineus i de tot el sud d'Europa amb 128 pistes –de tots els nivells-, un total de 210 kilòmetres esquiables (1.926 hectàrees) i amb una capacitat d'acollir 100.700 esquiadors per hora, a més d'una àmplia oferta paral·lela de restauració i activitats d'oci.

Grandvalira és l'estació més gran dels Pirineus i de tot el sud d'europa amb 128 pistes

El domini és l'escenari habitual de competicions internacionals de primer nivell com les proves de la Copa del Món d'esquí alpí femení que van tenir lloc a l'estació andorrana el febrer de 2012 i 2016; el Campionat del Món de Quilòmetre Llançat; la 6ª edició del Skiers Cup Freeride World Tour, el Freeride Junior World Championships i la Total Fight Masters of Freestyle. El 2019, Grandvalira es convertirà en la seu de les finals de la Copa del Món FIS d'Esqui Alpí, el circuit de competició alpina més important del món.

VALLNORD compta amb tres sectors esquiables: Pal, Arinsal i Arcalís amb un total de 1.149 hectàrees, 69 pistes i amb una capacitat d'acollir 55.690 esquiadors per hora.

A més d'una àmplia gamma d'activitats d'hivern, els dos dominis esquiables ofereixen activitats d'estiu per potenciar el turisme familiar fora de la temporada típicament alta al Principat, com un karting o un camp de golf, així com altres activitats d'esport d'estiu més especialitzades i competicions internacionals.

NATURLANDIA, situat a Sant Julià de Lòria, compta amb més de 330 hectàrees dividides en dos sectors, a 1.600 i 2.000 metres d'alçada respectivament. El parc d'aventures d'Andorra disposa de més de 15 km de pistes marcades d'esquí de fons a l'hivern i diversos circuits per a la pràctica d'activitats per gaudir en família durant tot l'any. El ventall és molt extens: rutes de senderisme, amb quad, amb vehicles buggy 4x4, passeig en poni, jeeps a pedals, bumper ball, tallers infantils, llits elàstics, inflables, tir amb arc i un minigolf, entre d'altres. Com a activitats destacades hi ha l'Airtrekk amb la seva tirolina que és el Sky Trail més gran d'Europa. Es tracta d'una estructura de 10 torres i 3 nivells d'alçada formada per diferents circuits de cordes i passarel·les. L'activitat més visitada del parc és, sens dubte, el Tobotronc, el tobogan alpí més llarg del món.

Completa l'oferta d'activitats el parc d'animals de Naturlandia, una àmplia zona ubicada a la Cota 2000 on es poden veure espècies com óssos bruns, llops siberians, el linx boreal, marmotes a l'estiu, tres tipus de daines, cérvols, muflons,

EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE VISITANTS 2003-2015

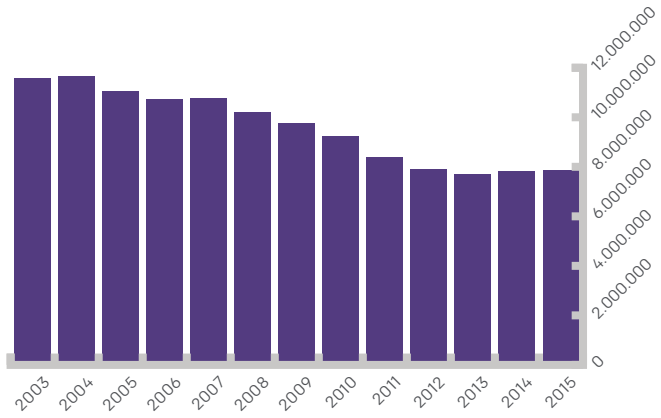

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 16]

EVOLUCIÓ DEL TOTAL DIES D'ESQUÍ

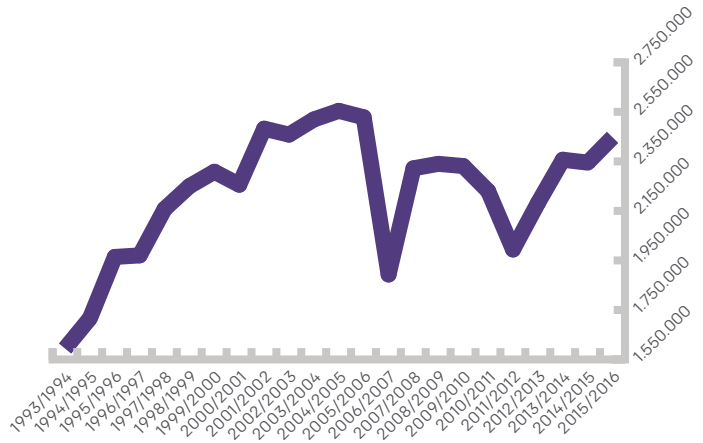

Font: Ski Andorra [gràfic 17]

EVOLUCIÓ DE LES INVERSIONS A LES PISTES D'ESQUÍ

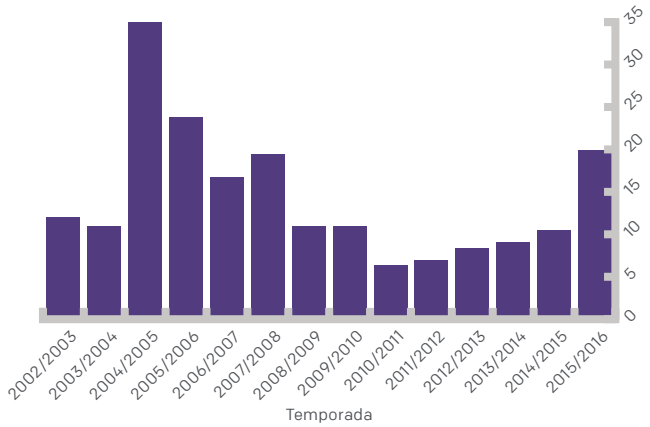

(MILIONS D'EUROS) *Font: Ski Andorra* [gràfic 18]

cabres ibèriques, cabirols i una granja escola on els més petits interactuen amb la ramaderia típica del país. Gràcies als dos espais semi soterrats s'ofereix una visió molt propera dels óssos i llops. El parc també compta amb diferents zones museístiques, una nova zona interactiva i una d'audiovisual. Naturlandia disposa d'una àmplia oferta de restauració i ofereix igualment dos instal·lacions d'allotjament, la Borda rural de Conangle (classificada amb 3 espigues) i l'alberg Naturlandia (classificat amb 1 estrella).

En la **taula 8** s'exposa un detall de les infraestructures disponibles per a la pràctica de l'esquí en tot el Principat, com també un resum de les seves característiques principals.

Les estacions andorranes han realitzat importants inversions que han permès que Andorra disposi actualment d'unes instal·lacions immillorables per a la pràctica de l'esquí, essent de 19.950.000 euros durant la temporada 2015/2016. Un detall de les inversions realitzades durant els últims anys és com presenta al **gràfic 18**.

Un dels atractius turístics que ofereix el Principat són les estades de benestar o d'esbarjo amb aigua termal.

En l'entorn majestuós i privilegiat d'Escaldes-Engordany, Caldea disposa d'unes espectaculars instal·lacions aquàtiques per gaudir durant unes hores del termoludisme: una opció divertida i sense finalitat terapèutica que la d'aprofitar l'aigua en família o en grup d'amics. Els visitants podran gaudir de les mil i una formes de l'aigua termal . Caldea és ideal per als més petits i presenta com a novetat, Likids: el primer spa infantil del món, una opció divertida i lúdica per introduir-se al món del termalisme.

Per als clients que prefereixen la quietud i la tranquil·litat, el centre wellness INÚU proposa estades per a cada client amb o sense tractaments. Per aconseguir el benestar integral del client, INÚU utilitza les propietats de l'aigua termal i combina per a cada cas aquests tractaments més especialitzats de les 5 àrees temàtiques d'experiències: Aqua, Bellesa, Nutrició, Sensorial i Cos i Ment. El centre, d'una arquitectura única, compta amb espais termals amplis i banyats de llum natural, de cabines de tractaments, d'un wellness privat d'ús exclusiu, d'un espectacular gimnàs.

Caldea i Inúu ofereixen termoludisme, quietud i tranquil·litat

Addicionalment, Andorra compta cada dia amb un major nombre d'hotels especialitzats en tractaments de salut i bellesa que complementen l'oferta turística del país.

INFRAESTRUCTURES DE LES PISTES D'ESQUÍ D'ANDORRA 2015

ESTACIÓ	KM DE PISTES	PISTES	CÀNONS	% INNIVACIÓ	REMUNTADORS	CAPACITAT D'ESQUIADORS / HORA
VALLNORD: Pal - Arinsal	63	42	296	45%	30	39.180
VALLNORD: Ordino - Arcalís	30	27	106	60%	14	16.510
GRANDVALIRA	210	128	1.032	65%	64	100.700
TOTAL	**303**	**197**	**1.434**	**57%**	**108**	**156.390**

Font: Ski Andorra [taula 8]

COMERÇ

La rellevància que té el turisme sobre l'economia del país, tal com hem pogut observar anteriorment, fa que els sectors d'activitat que hi estan més directament relacionats siguin els que tenen una participació més important en l'economia del Principat, com és el cas de totes les activitats relacionades amb el comerç. Aquest sector representa el 24,52% de les empreses i el 24,12% dels assalariats del país.

La forta dependència del sector comercial andorrà de la demanda exterior, li atribueix algunes peculiaritats respecte al mateix sector en altres països en què la demanda interna és el principal motor del comerç. Dins del sector comercial, es pot distingir entre el comerç a l'engròs i el comerç al detall. La dependència de les importacions de mercaderies que posteriorment són distribuïdes, dóna lloc a que els mateixos importadors de productes actuïn, en moltes ocasions, com a majoristes i per tant són els titulars del comerç a l'engròs.

El comerç és un dels atractius de la demanda turística d'Andorra i ha estat i és un dels principals pilars de l'economia andorrana, i no només per la representativitat en el nombre total d'empreses i assalariats, sinó perquè l'impost sobre les importacions, suportat pel comerç andorrà i generalment repercutit al consumidor final, ha estat una de les principals fonts d'ingressos de l'Estat andorrà fins a l'actualitat.

La tradició comercial d'Andorra té renom internacional gràcies a la modernitat dels més de 1.500 establiments, els preus més competitius i la flexibilitat horària. La major part dels establiments es troben a les parròquies d'Andorra la Vella (la capital), d'Escaldes-Engordany i al Pas de la Casa. No obstant, la parròquia de Sant Julià de Lòria concentra també alguns dels grans centres comercials.

El fet que el comerç hagi estat un atractiu turístic fins fa poc temps, es deu al diferencial de preus entre Andorra i els Estats veïns, Espanya i França. Actualment, tot i que el Principat no és membre de la UE, està subjecte a taxes que graven el consum, però en un nivell inferior als països de la UE, fet que fa que béns com la perfumeria, la roba de marques prestigioses i les joies siguin atractives per als turistes que es desplacen al Principat d'Andorra.

A més del diferencial de preu, un dels grans avantatges d'Andorra com a destinació de turisme de compres és el fet de concentrar en un espai reduït un gran nombre de comerços innovadors i especialitzats que ofereixen productes d'arreu del món.

El nombre d'empreses i assalariats del comerç andorrà en els anys 2014 i 2015 detallats per tipus d'establiment es presenten a la **taula 9**.

Tal i com succeeix en els altres sectors, la major part de les empreses tenen contractats entre 1 i 25 treballadors, representant en el cas dels comerços i reparació de vehicles un 97,15% sobre el total d'empreses d'aquest sector, mentre que tan sols el 2,85% compten amb més de 25 treballadors.

Un bon indicador de l'estat del comerç andorrà és l'evolució que han experimentat les seves importacions i exportacions durant els últims exercicis. Una de les característiques estructurals que ha tingut sempre l'economia andorrana és el dèficit en la seva balança comercial.

Durant el 2015 es redueixen lleugerament les importacions en un 0,60%. Les exportacions però han experimentat un augment significatiu amb un 9,46% respecte el 2014, assolint els 80 milions. Es presenta en el **gràfic 19** el pes que representa cada tipologia de producte en el valor total de les importacions.

El diferencial de preus entre Andorra i la UE és un dels atractius més valorats pels turistes que es desplacen a Andorra

NOMBRE D'EMPRESES I D'ASSALARIATS

	2014	2015	% S/TOTAL 2015	VAR. (%) 14-15
NOMBRE D'EMPRESES	**1.791**	**1.892**	**100,00%**	**5,64%**
NOMBRE D'ASSALARIATS	**8.670**	**8.668**	**100,00%**	**(0,02%)**
Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor (...)	1.071	1.120	12,92%	4,58%
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes	2.153	2.181	25,16%	1,30%
Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor (...)	5.446	5.367	61,92%	(1,45%)

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social i Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [taula 9]

DISTRIBUCIÓ DE LES IMPORTACIONS PER CAPÍTOLS EN VALORS 2015

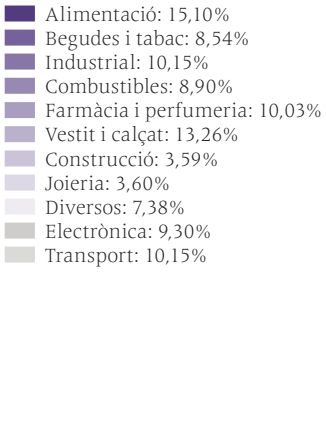

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 19]

EVOLUCIÓ DE LES IMPORTACIONS I EXPORTACIONS

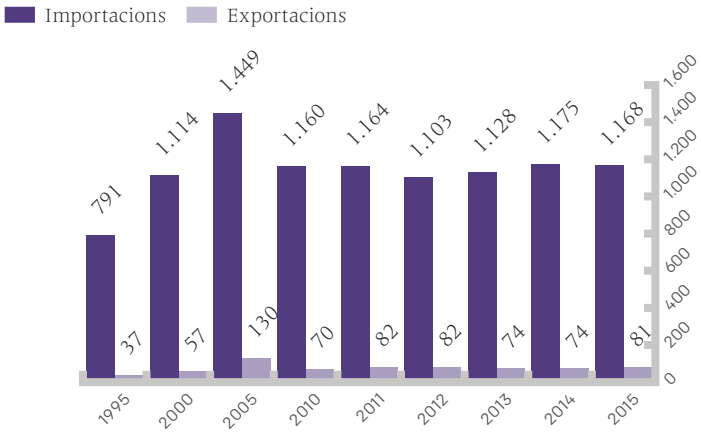

(MILIONS D'EUROS) *Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra* [gràfic 20]

Tot i això, hem de tenir en compte que les xifres de les exportacions no són del tot reals, ja que els turistes que fan les seves compres a Andorra, no han de declarar totes les exportacions que realitzen perquè la legislació espanyola estableix unes franquícies o límit en el valor per tipus de producte per a la seva declaració a l'entrada a l'estat veí. Això succeeix igualment amb França. En el **gràfic 20** es mostra l'evolució de les importacions i exportacions.

Els **gràfics 21** i **22** mostren la distribució geogràfica de les importacions i exportacions segons el país d'origen o destí. Els països amb els quals el Principat té relacions comercials són principalment Espanya i França.

SECTOR FINANCER

El sector financer andorrà és un dels principals pilars de l'activitat econòmica andorrana, per la seva significativa contribució al PIB andorrà (el sector financer i assegurador representa aproximadament el 21%), essent el seu nucli el sistema bancari. També operen al Principat companyies d'assegurances, entitats dedicades a la gestió de patrimonis, a la gestió d'organismes d'inversió i entitats, no bancàries, de crèdit especialitzat.

El sector financer andorrà és un dels principals pilars de l'activitat econòmica andorrana representant, juntament amb el sector assegurador, aproximadament el 21% del PIB andorrà

L'**Institut Nacional Andorrà de Finances** (INAF), que fou creat l'any 1989, és l'òrgan supervisor i regulador prudencial del sistema financer andorrà.

La **Unitat d'Intel·ligència Financera d'Andorra** (UIFAND) és un òrgan independent que té per missió impulsar i coordinar les mesures de prevenció del blanqueig i finançament del terrorisme. Es crea l'any 2000 –iniciant les seves funcions el juliol de 2001 sota la denominació Unitat de Prevenció de Blanqueig– amb la *Llei de cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de diners o valors producte de la delinqüència internacional*, que segueix les indicacions del Comitè MONEYVAL del Consell d'Europa així com les 40 Recomanacions del GAFI.

L'**Agència Estatal de Resolució d'Entitats Bancàries** (AREB) és una entitat de dret públic amb la principal facultat de gestionar els processos de resolució de les entitats bancàries.

El sistema financer està composat a 31 de desembre de 2015 de 4 grups bancaris operatius, 1 entitat de crèdit especialitzat, 8 entitats financeres de gestió d'organismes d'inversió, 3 entitats financeres de gestió de patrimonis i 29 companyies d'assegurances, 14 de les quals són sucursals de companyies d'assegurances estrangeres autoritzades a operar al Principat. El sector bancari, amb 1.563 empleats al Principat d'Andorra, representa aproximadament un 80% del total del nombre d'assalariats del sector financer.

El nombre d'empleats de la banca ha crescut en línia a la seva expansió internacional, tot i la crisi econòmica del 2007. Aquesta evolució positiva demostra la voluntat del sector de disposar de professionals per a donar compliment a tota la legislació bancària que s'està desenvolupant a nivell europeu i mundial en temes de transparència, bones pràctiques del sector, regulació bancària, etc.

El sistema bancari andorrà s'ha caracteritzat sempre, en relació amb altres places financeres, per l'elevada ràtio de solvència fruit d'una política de forta capitalització des del seu inici.

El sistema financer andorrà gaudeix d'uns elevats coeficients de solvència i liquiditat

Cal remarcar que el sistema bancari andorrà, a fi d'assolir una bona imatge en l'àmbit internacional, va establir uns coeficients de solvència i liquiditat molt més exigents als que prevalen a la majoria de països.

Ateses les seves particularitats i essent l'objectiu d'aquesta publicació, el sector bancari el tractarem en el capítol "IV. Sector bancari".

DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA DE LES IMPORTACIONS 2015

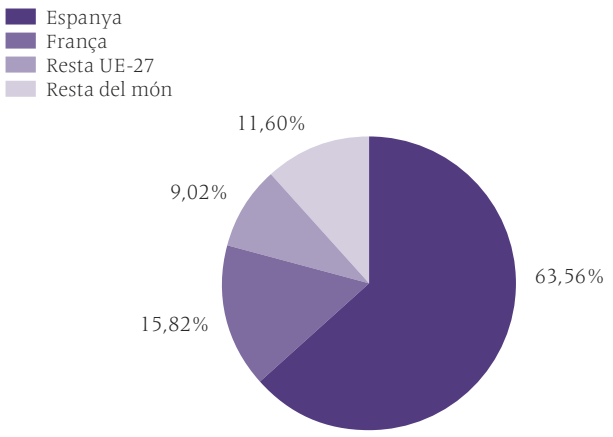

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 21]

DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA DE LES EXPORTACIONS 2015

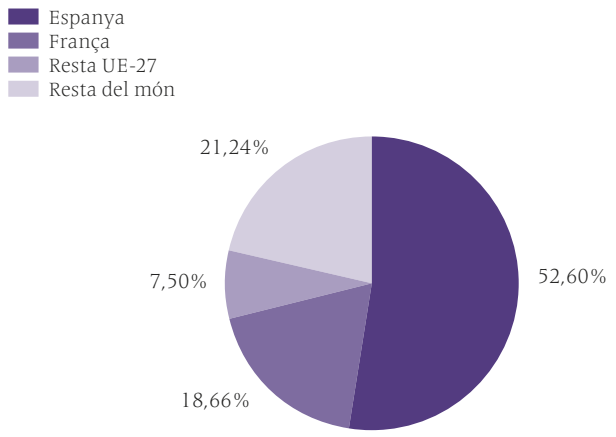

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 22]

EVOLUCIÓ DELS EMPLEATS DEL SECTOR FINANCER ANDORRÀ 1981-2015

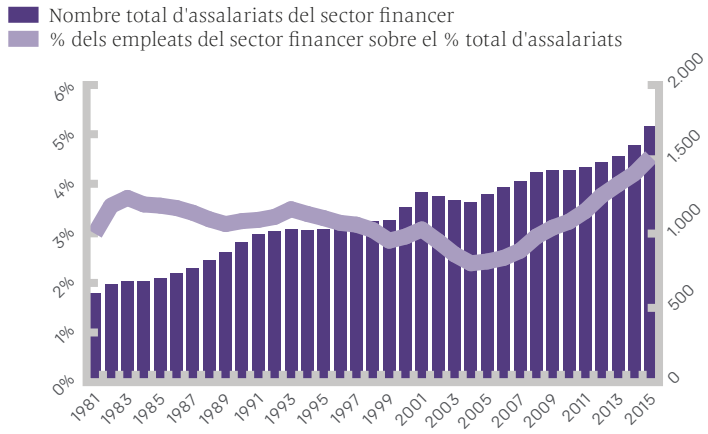

Font: Departament d'Estadística - Govern d'Andorra [gràfic 23]

IV

IV SECTOR BANCARI

El sector bancari és un dels motors de l'economia andorrana

El sector financer, juntament amb el d'assegurances, representa aproximadament el 21% del PIB

El sector bancari gaudeix d'unes excel·lents ràtios de solvència i liquiditat, d'entre les més elevades dels països europeus

IV.1. INTRODUCCIÓ

La saludable economia andorrana està impulsada per un sector bancari solvent i rendible.

El sistema financer és un dels principals pilars de l'economia andorrana que conjuntament amb el sector assegurador contribueixen aproximadament en un 21% al producte interior brut (PIB). Així mateix i en relació a altres places financeres, el sistema financer andorrà, centrat principalment en la banca, es caracteritza per les seves elevades ràtios de solvència i liquiditat, d'un 22,78% i d'un 71,24%, respectivament, gràcies a una gestió conservadora i prudent.

El sector bancari andorrà està constituït per un total de quatre grups bancaris a 31 de desembre del 2015 i té una experiència en aquesta activitat de més de 80 anys. Les principals àrees de negoci són la gestió d'actius i patrimonis, les assegurances i la banca al detall.

Des de les entitats bancàries es presten serveis bancaris (en l'àmbit de la banca comercial i de la banca privada), així com serveis de gestió d'actius, intermediació i assegurances. La legislació andorrana no permet estructures opaques, com poden ser els *trusts*, ni fundacions privades d'interès particular per promoure estructures d'inversió *off shore*, que impedeixen la identificació dels beneficiaris efectius.

Aquest sector, que compta amb un personal altament qualificat i un entorn d'estabilitat política i social, en un país amb més de 700 anys d'història, tradició i dinamisme, està regulat i supervisat per l'Institut Nacional Andorrà de Finances (INAF) que es regeix per la *Llei 10/2013, del 23 de maig*, que entrà en vigor el 20 de juny del 2013 derogant la *Llei 14/2003, de 23 d'octubre*. Així mateix, la Unitat d'Intel·ligència Financera (UIFAND), creada l'any 2000, és un òrgan independent que té per missió impulsar i coordinar les mesures de lluita contra el blanqueig de diners i finançament del terrorisme.

El rigor del sistema bancari andorrà, tant en matèria de supervisió com en l'estricta verificació de l'origen i destí de fons, està avalat per organismes tan experts com el Fons Monetari Internacional (FMI) i el Consell d'Europa. Les entitats bancàries andorranes operen en els mercats internacionals, aplicant els estàndards i les millors pràctiques.

El sistema financer andorrà ha fet front als constants canvis regulatoris en la normativa financera internacional com són l'adaptació a les mesures per a la cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de capitals, la implementació de la legislació recollida a l'Acord Monetari i la iniciativa dels Estats Units d'Amèrica amb la *Foreign Account Tax Compliance Act* (FATCA), entre d'altres.

L'ingrés de l'INAF a l'Organització Internacional de Comissions de Valors (IOSCO) que ofereix un millor marc regulatori permetent eficiències de capital significatives i uns mercats de capitals més amplis, més eficients i més segurs per a benefici de tots els participants dels mercats de capitals arreu del món.

En termes nacionals s'ha de destacar l'harmonització a nivell europeu del marc fiscal andorrà amb la introducció al 2012, de l'impost sobre societats (IS) i l'impost general indirecte (IGI) i l'aprovació de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF) durant el 2014 i entrada en vigor el 2015.

Durant el 2015, el sector financer ha continuat adaptant-se al nou entorn conjuntural amb un increment del 2,84% de recursos gestionats de clients. El marge financer de la banca andorrana s'ha situat en els 139.923 milers d'euros i el marge ordinari ha arribat als 651.736 milers.

Així, el sistema financer andorrà ha confirmat la seva solidesa al llarg de l'any 2015, donant continuades mostres de solvència en un context internacional particularment complex per al sector bancari així com a nivell nacional degut a l'afer BPA. Les excel·lents ràtios de solvència i liquiditat estan entre les més elevades dels països europeus. Aquests indicadors denoten una bona evolució del sistema financer andorrà; la consolidació en el mercat intern i el bon comportament del procés d'internacionalització de la banca andorrana, es tradueix en una diversificació i creixement del seu negoci, així com un increment de les seves estructures i del nombre d'empleats agregat.

En l'actualitat, estem vivint l'adaptació del sector a la normativa bancària europea, el desenvolupament dels estàndards per a la transparència fiscal en el marc de l'OCDE i una consolidació del nou marc fiscal andorrà, entre d'altres. En aquest escenari internacional difícil i complex es diferenciaran les entitats més sòlides, amb millors models de negoci i millors equips de professionals. El sector bancari està preparat per a fer front amb serenitat i confiança als reptes de futur.

AFER BPA

El 10 de març de 2015 l'autoritat administrativa nord-americana Financial Crimes Enforcement Network (d'ara endavant, FinCEN) va qualificar Banca Privada d'Andorra (en endavant, BPA) com a "entitat financera de primer ordre en matèria de blanqueig de capitals".

En data 11 de març de 2015 l'INAF va informar de l'acord pres per part del seu Consell d'Administració on aprovava la intervenció preventiva de l'entitat. Aquesta situació es va prolongar fins el dia 27 d'abril de 2015 quan el Consell d'Administració de l'AREB, en el marc de la Llei 8/2015, del 2 d'abril, de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitats bancàries, va declarar l'obertura del procés de resolució de BPA. L'11 de juny de 2015 es va aprovar el pla de resolució de BPA, el contingut fonamental del qual radica en la segregació del conjunt d'actius i passius de BPA considerats legítims. Aquests actius han passat a formar part del nou banc pont anomenat Vall Banc S.A.U. ("Vall Banc").

El 29 d'octubre de 2015, s'inicia el procés de venda de Vall Banc que va finalitzar el 21 d'abril de 2016 amb la selecció per part de l'AREB de l'oferta de la firma d'inversió nord-americana J.C. Flowers. El mateix dia 21 d'abril el Consell d'Administració de l'AREB aprova la resolució que permet la posada en marxa de Vall Banc, a l'instrumentalitzar la seva capitalització i el traspàs d'actius i passius a la nova entitat.

El 19 de febrer de 2016, el FinCEN va fer pública una nota avalant el procés seguit des del març de 2015 i explica que BPA ja no representa una preocupació de primer ordre en matèria de blanqueig de capitals perquè l'entitat no tornarà a ser operativa i romandrà sota el control de l'AREB. A més, deixa clar que cap mesura especial de la Secció 311 de la USA PATRIOT Act no serà aplicable a les operacions financeres de Vall Banc.

L'11 de maig de 2016 Vall Banc inicia la seva operativa com a entitat bancària, pel que l'ABA l'incorpora entre els seus membres, després de complir amb els tràmits necessaris per a la seva incorporació a l'Associació.

Les institucions andorranes han demostrat un fort compromís i coordinació mitjançant la seva reacció col·lectiva front a l'afer BPA, amb l'objectiu de protegir els dipositants i els empleats front a la pèrdua dels seus estalvis i llocs de treball, respectivament.

El present capítol d'aquesta edició de "Andorra i el seu sistema financer 2015" es centra en l'anàlisi fruit de les quatre entitats Andbank, Mora Banc, Crèdit Andorrà i BancSabadell d'Andorra, entitats operatives a 31 de desembre de 2015.

IV.2. ASSOCIACIÓ DE BANCS ANDORRANS

El sector bancari compta amb un personal altament qualificat i un entorn d'estabilitat política i social

L'**Associació de Bancs Andorrans** (ABA), es va fundar l'11 de novembre de 1960, formalitzant-se mitjançant un document pel qual es preveia l'acord de mantenir una sèrie de reunions de caràcter mensual, les quals es van realitzar fins el dia 17 de novembre de 1993.

En aquella data el Govern d'Andorra va autoritzar per Decret núm. 40/A/93, a les entitats bancàries Banc Agrícol i Comercial d'Andorra, SA i Banca Reig, SA (avui fusionats en Andorra Banc Agrícol Reig, SA); Banca Cassany, SA (avui Banca Privada d'Andorra, SA i en procés de resolució des del dia 15 de juny del 2015); Banc Internacional d'Andorra, SA (avui Mora Banc Grup, SA); Banca Mora, SA (avui Mora Banc, SAU); Crèdit Andorrà, SA; Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, "la Caixa" (després CaixaBank, SA i actualment fusionat dins el Grup Crèdit Andorrà) a constituir una associació amb personalitat jurídica pròpia, l'objecte social de la qual era la representació dels interessos col·lectius dels establiments de crèdit, en particular envers les Administracions Públiques; la informació dels seus membres i del públic en general; l'estudi de qualsevol qüestió d'interès comú, per pròpia iniciativa o a petició del Govern d'Andorra; la redacció i proposta de les recomanacions oportunes per tal d'afavorir l'exercici de la professió de la banca i la cooperació entre diversos establiments de crèdit, així com la creació, l'organització i la gestió de serveis d'interès comú. L'any 2000 es va acceptar la incorporació a l'ABA de BancSabadell d'Andorra, SA.

Cal remarcar que, el 9 d'abril de 1990, dins el marc de l'autoregulació bancària per mitjà de l'ABA, es va establir un conveni relatiu a l'obligació de diligència per part dels establiments bancaris i d'estalvi d'Andorra. Aquest conveni està en procés d'actualització al tancament d'aquesta edició.

Els principals acords assolits en aquest conveni van ésser:

- Aplicació dels criteris establerts pel *Basel Committee on banking regulations and supervisory practices*, conegut com el *Cooke Committee*.
- Obligació de sotmetre a revisió els seus estats financers per part d'auditors externs independents i de trametre aquests estats financers a l'autoritat pública.
- Obligació d'assegurar que la identitat dels seus clients es verifica acuradament.
- Manteniment del principi del secret bancari i cura perquè no s'utilitzi el sistema financer per al blanqueig de capitals que puguin provenir d'una infracció penal greu, d'acord amb allò que disposa el dret andorrà.
- Constitució d'una comissió supervisora de l'aplicació dels acords d'aquest conveni.

En base a aquest conveni, les entitats bancàries han anat adaptant els seus propis codis de conducta, donant especial importància a la prevenció del blanqueig de capitals.

Actualment, l'ABA continua representant els interessos de tots els seus membres i, alhora, garantint la bona pràctica bancària i la imatge corporativa.

L'estructura organitzativa de l'ABA està composta d'una presidència i d'una vicepresidència, rotatives entre els seus membres, i d'un òrgan de direcció permanent configurat per una directora general.

Les principals responsabilitats i tasques de l'ABA són les següents:

- **Representar i defensar, en tots els ordres, els interessos dels seus membres.**
- **Vetllar pel prestigi i la imatge de la professió bancària i pel desenvolupament i competitivitat de la banca andorrana**, tant a escala nacional com internacional. En aquesta línia, durant el 2007 i el 2008, l'ABA va elaborar un estudi consistent en la formulació d'un Pla Institucional que permetés acreditar el sistema financer andorrà davant el seu entorn institucional, tant a Andorra com a l'estranger, i alhora, garantir l'adequació dels estàndards legislatius i regulatoris del sistema financer d'Andorra als diferents estàndards internacionals.
- Prendre iniciatives orientades a **millorar els estàndards tècnics del sector i procurar evitar l'intrusisme professional** i qualsevol altra activitat irregular.
- Propiciar una **cooperació sectorial respectuosa** amb l'exercici de la competència recíproca i informar els seus membres de les qüestions d'interès comú.
- Assegurar la **transparència en l'aplicació de condicions als clients** i procurar el **compliment de les normes deontològiques** inherents a la professió.
- Prestar la seva **col·laboració a les administracions públiques**, per iniciativa pròpia o a petició del Govern, de les corporacions locals i d'altres entitats públiques o parapúbliques, mitjançant l'elaboració d'informes, estudis i recomanacions i projectes d'actuació, previsió o reconversió econòmica.
- **Crear i participar en fundacions i entitats privades** així com participar en institucions i **entitats públiques**, sempre que unes i altres tinguin per objecte promoure el benestar econòmic, cultural, esportiu i social del Principat i, en general, millorar

la qualitat de vida dels seus ciutadans.

En el marc de la promoció del benestar econòmic i social, l'ABA és membre de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra (CCIS) i de la Confederació Empresarial d'Andorra (CEA). Ambdues institucions tenen com a missió ser les portaveus de les empreses davant la societat andorrana; afavorir el diàleg social i garantir un context favorable per al desenvolupament de l'activitat econòmica.

- **Promoure la formació professional del personal de les entitats de crèdit** i, de manera particular, la formació adequada per a la conducta relacionada amb la prevenció del blanqueig de diners i el finançament del terrorisme, per tal de donar compliment a les obligacions que tenen els establiments de crèdit de cara a prevenir el blanqueig i salvaguardar el secret professional.
- **Crear, organitzar i gestionar els serveis d'interès comú dels membres de l'Associació.**
- **Contribuir al desenvolupament cultural i científic de la societat andorrana** i divulgar el coneixement de les funcions i els serveis que presten les entitats de crèdit en el desenvolupament de les activitats econòmiques i mercantils de la societat andorrana, per tal que siguin apreciades correctament.

L'estructura funcional de l'ABA es caracteritza per l'existència d'una sèrie de comissions tècniques formades per membres dels diferents bancs andorrans, que es reuneixen periòdicament a l'ABA. Aquestes comissions tècniques analitzen i tracten temàtiques rellevants en el seu camp d'actuació, sempre amb l'objectiu d'assegurar la bona pràctica bancària, tractant-hi temes d'actualitat i estratègics pel sector.

IV.3. EL SECTOR BANCARI

L'evolució del sector bancari s'ha estimulat mitjançant la prestació de serveis de valor afegit i la forta internacionalització, amb un creixement sostenible i rendible

- ***Prestació de serveis amb valor afegit***
- ***Forta internacionalització***
- ***Sostenibilitat i rendibilitat***

A 31 de desembre del 2015 el sector bancari andorrà està format per 4 grups bancaris. Junts gestionen més de 45 bilions d'euros

Els bancs andorrans compleixen amb els exigents estàndards regulatoris internacionals fet que ha permès construir un sistema bancari robust

L'evolució del sector bancari andorrà ha estat estimulada per la prestació de serveis amb valor afegit i una forta tendència cap a la internacionalització, tot sota un creixement sostenible i rendible.

Prestació de serveis bancaris amb valor afegit: Tot i que històricament la banca andorrana s'ha centrat en la banca al detall i comercial, en els últims anys el seu model de negoci ha anat canviant cap a la prestació de serveis amb valor afegit com poden ser l'assessorament financer o la gestió d'actius. Com a conseqüència d'aquesta evolució, el sector bancari andorrà en l'actualitat gestiona aproximadament €45bn en recursos de clients, tant nacionals com internacionals.

Forta internacionalització: L'ambiciosa estratègia de creixement de la banca andorrana està basada en un model de banca universal i una forta internacionalització. El sector bancari andorrà està present a Europa, Estats Units, Amèrica Llatina i l'Orient Mitjà.

Creixement sostenible i rendible: Els recursos gestionats dels bancs andorrans han crescut significativament en els darrers anys, amb un augment del 92,08% entre l'any 2005 i 2015 amb un accelerament a partir de l'any 2011.

Tot i aquest creixement accelerat, els bancs han mantingut unes ràtios de liquiditat i solvència saludables, característica històrica de la banca andorrana.

Les dades agregades més significatives de la banca andorrana per als exercicis 2014 i 2015 es mostren a la **taula 1**.

	2014	2015
Total actius	14.046.563	14.411.802
Inversió creditícia bruta	6.337.751	6.278.629
Recursos gestionats	43.965.816	45.214.084
Resultat	183.268	168.548
ROE	12,38%	10,93%
ROA	1,38%	1,19%
Ràtio d'eficiència	45,35%	54,15%
Ràtio de solvència	20,75%	22,78%
Ràtio de liquiditat	68,11%	71,24%

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [taula 1]

A 31 de desembre del 2015, el sistema bancari andorrà està format per quatre grups bancaris operatius que inclouen les 5 entitats bancàries següents:

- **Andorra Banc Agrícol Reig, SA**
  Fruit de la fusió, l'agost de 2001, entre *Banc Agrícol i Comercial d'Andorra, SA* (fundat l'any 1930) i *Banca Reig, SA* (fundada l'any 1956) sorgí l'entitat Andorra Banc Agrícol Reig, SA. En aquesta publicació apareixerà sota la denominació ANDBANK.

- **Mora Banc Grup, SA**
  Constituït l'any 1958 sota el nom de *Banca Coma*, l'any 1970 va passar a anomenar-se *Banc Internacional d'Andorra, SA* i el novembre del 2011 *Mora Banc Grup, SA*.

- **Mora Banc, SAU**
  Constituït l'any 1952, amb el nom de *Banca Mora*, el novembre del 2011, va passar a anomenar-se *Mora Banc, SAU*.

  Mora Banc Grup, SA i Mora Banc, SAU operen conjuntament sota la marca MoraBanc i presenten els seus estats financers i altres dades de manera consolidada. En aquesta publicació apareixen sota la denominació GRUP MORABANC.

- **Grup Crèdit Andorrà**
  Constituït l'any 1949, en aquesta publicació, apareix sota la denominació GRUP CRÈDIT ANDORRÀ.

- **BancSabadell d'Andorra, SA**
  Constituït el juny de 2000. En aquesta publicació apareix sota la denominació BANCSABADELL D'ANDORRA.

Les entitats bancàries abans esmentades operen en tots els principals nuclis urbans del país mitjançant una extensa xarxa d'oficines. El nombre total d'oficines bancàries és de 36, repartides per les set parròquies del Principat d'Andorra. En la **taula 2** es detallen les oficines que ofereixen serveis bancaris al Principat, el nombre de caixers automàtics i també el nombre d'empleats de la banca andorrana, tant a Andorra com a l'estranger, a 31 de desembre de 2014 i 2015.

La creixent exigència regulatòria i la internacionalització són els arguments principals per l'augment del nombre de treballadors durant el 2015 que ha estat de 274 persones, un 12,19% més que l'exercici anterior.

En el **mapa 1**, es mostra el procés d'internacionalització que ha dut a terme la banca en la última dècada, i que ha afavorit el creixement i la

diversificació del negoci bancari, cabdal per a poder competir en igualtat de condicions amb la resta de places financeres.

Andbank

ANDBANK és l'entitat financera degana d'Andorra amb més de 85 anys d'experiència en banca privada. L'estratègia internacional, basada en la diversificació geogràfica, ha fet consolidar la posició de lideratge del Grup Andbank que ha crescut en totes les jurisdiccions en les que és present: actualment té presència en 12 països i compta amb 7 llicències bancàries.

Andbank ha crescut internacionalment tot reforçant el compromís amb el Principat d'Andorra.

Un model de negoci únic, que permet oferir un ampli ventall de solucions als seus clients, i la solidesa de l'entitat són els atributs que han fet que les prestigioses revistes *The Financial Times, The European i Global Finance* hagin reconegut Andbank com a millor entitat de Banca Privada d'Andorra el 2015.

Igualment, han estat reconeguts dos dels pilars en els quals es basa la gestió patrimonial del grup: l'esforç en la creació de valor per al client juntament amb la protecció de la seva riquesa.

Actualment, té presència internacional a:

Brasil
- Grup LLA Participaçoes Ltda (Gestora de fons i carteres)
- Andbank (Brasil), S.A. – (Banc)

Espanya
- Medipatrimonia Invest SL (Agent financer d'Andbank España, S.A.U.)
- Andbank Wealth Management SGIIC, SAU (Gestora d'Institucions d'Inversió Col·lectiva)
- Andbank España, S.A.U. (Banc).

Estats Units
- Andbanc Wealth Management, LLC – Holding,
- Andbanc Advisory, LLC (Gestió de carteres i Assessorament financer)

EXPANSIÓ INTERNACIONAL DE LA BANCA ANDORRANA

[mapa 1]

	ANDORRA I ESTRANGER		ANDORRA			
	NOMBRE D'EMPLEATS		NOMBRE D'OFICINES		N. CAIXERS AUTOMÀTICS	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
ANDBANK	1.008	1.181	9	9	23	23
GRUP MORABANC	368	399	9	9	34	34
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	750	813	11	11	45	45
BANCSABADELL D'ANDORRA	122	129	7	7	24	25
TOTAL	**2.248**	**2.522**	**36**	**36**	**126**	**127**
BPA	*701*	*211*	*5*	*5*	*17*	*17*

Font: Associació de Bancs Andorrans

[taula 2]

Les entitats bancàries porten anys treballant en polítiques voluntàries de responsabilitat social corporativa basades en un creixement responsable i representant un compromís front a la societat

– Andbanc Brokerage, LLC (Activitats d'intermediació financera)

Israel
– Sigma Investment House Ltd. (Gestora de fons i de carteres)

Les Bahames
– Andbank Bahamas, Ltd (Banc)

Luxemburg
– Andbank Asset Management Luxemburg, SA (Gestora de fons i carteres)
– Andbank Luxembourg, SA (Banc)

Mèxic
– Columbus de Mexico, SA de CV (Assessor Independent en Inversions)

Mònaco
– Andbank Mònaco SAM (Banc)

Panamà
– Andbank (Panamà) SA (Banc i Casa de Valors amb llicència internacional)

Suïssa
– And Private Wealth, S.A. (Gestora de patrimonis)

Uruguai
– And PB Financial Services, S.A. (Oficina de Representació d'Andorra Banc Agrícol Reig, S.A. i d'Andbank (Panamà), S.A.)
– Quest Capital Advisers Agente de Valores, S.A. (Agència de valors)
– APW Uruguay S.A. (Assessor en Inversions)

MoraBanc
La seva trajectòria en els darrers anys ha estat reconeguda amb el premi The Banker al Banc de l'Any que la revista amb el mateix nom del Grup Financial Times li ha atorgat quatre cops en els darrers set anys.

El grup MoraBanc ofereix serveis de banca comercial, banca privada i wealth management, banca d'inversions, gestió de patrimonis i fons d'inversió, i assegurances, a més de treballar per aportar als seus clients productes diferenciats, exclusius.

Amb fortes arrels a Andorra, centre neuràlgic de les seves operacions, MoraBanc no ha renunciat a l'expansió internacional i actualment té dues gestores de patrimonis: Mora Wealth Management a Zurich (Suïssa) i a Miami (Estats Units), una assessoria financera a Montevideo (Uruguai), un broker dealer a Miami (Estats Units) i una gestora de fons a Luxemburg.

MoraBanc és un banc que aposta per la modernitat i el compromís amb els seus clients sense perdre els valors familiars i la tradició d'un grup que acaba d'incorporar la quarta generació al Consell de l'entitat.

Grup Crèdit Andorrà
Grup Crèdit Andorrà és un grup financer internacional amb activitat a Andorra, Europa i Amèrica en l'àmbit del Wealth Management. El negoci de Banca Comercial es duu a terme en exclusiva a Andorra. La seva gestió està fonamentada en la reputació, la fortalesa del Grup i el creixement sostenible per preservar la confiança que li han atorgat els seus clients al llarg d'una trajectòria de més de 65 anys.

L'estabilitat en els resultats i principals magnituds presentats a tancament de l'exercici, refermen la posició de referència en el sector financer andorrà i han permès al Grup consolidar el projecte internacional a Europa i Amèrica a través d'una oferta de serveis 'boutique' de banca privada basada en un servei independent i expert, a la mida de cada client. Un posicionament reconegut per la publicació financera *Global Banking & Finance Review*, que ha atorgat a Crèdit Andorrà el premi al millor banc d'Andorra en Banca Privada el 2015.

Durant aquest exercici ha destacat també el creixement de l'activitat del grup assegurador i el seu procés d'expansió internacional.

L'activitat de Grup Crèdit Andorrà al món:

- Banca privada
  – Crèdit Andorrà (Andorra)
  – Banco Alcalá (Espanya)
  – Banque de Patrimoines Privés (Luxemburg)
  – Banco Crèdit Andorrà (Panamá), i
  – Oficina de Representación de Crèdit Andorrà y de Banco Crèdit Andorrà (Panamá) en Uruguay
- Gestió d'actius i Wealth Management
  – Crèdit Andorrà Asset Management (Andorra i Luxemburg),
  – Gesalcalá i Alcalá de Pensiones (Espanya),
  – Private Investment Management (Suïssa),
  – Beta Capital Wealth Management (Miami, EUA),
  – CA México Asesores Patrimoniales (Mèxic), i
  – CA Perú Sociedad Agente de Bolsa (Perú)
- Banca comercial (Retail & Corporate):
  – Crèdit Andorrà (Andorra)
- Assegurances
  – Crèdit Assegurances i CA Vincles Actuarial Consulting (Andorra),
  – CA Life Insurance Experts i ERM Risk Management (Espanya), i
  – CA Vincles Actuarial Consulting (Xile)
- Fundació Crèdit Andorrà (Andorra)

BancSabadell d'Andorra
Aquesta entitat, a diferència de la resta, no ha iniciat cap procés d'expansió internacional.

RESPONSABILITAT SOCIAL CORPORATIVA (RSC)

Any rere any, les entitats del sector bancari andorrà estan consolidant les seves polítiques voluntàries de Responsabilitat Social Corporativa, basades en un creixement responsable i presentades com un

compromís amb la societat. Les entitats andorranes presenten les seves polítiques de responsabilitat social corporativa amb l'aplicació de criteris ètics estrictes, en el sí de les mateixes entitats, o mitjançant fundacions.

Les entitats andorranes expliquen en les seves memòries i informes anuals el conjunt d'iniciatives que s'estan portant a terme com a resultat d'aquest compromís amb el desenvolupament de la societat. Els exemples són nombrosos i afecten a diversos camps: la cultura, l'esport, la solidaritat, l'educació o el medi ambient. La presentació d'aquesta informació en els esmentats informes, permet sistematitzar cada cop més la informació com es fa en d'altres països, dirigint-la als col·lectius especialment interessats en l'actuació de l'entitat: accionistes, treballadors, clients, proveïdors, societat, etc. (el que es coneix com a "parts interessades" o stakeholders). Alguna de les entitats segueix en la redacció de l'informe de responsabilitat social corporativa els estàndards GRI (*Global Reporting Initiative*).

Les diferents iniciatives sorgides a nivell internacional per homogeneïtzar la presentació d'aquesta informació no financera, han gaudit d'una àmplia acceptació, ja que permeten la comparació de les entitats, també des d'aquesta nova perspectiva. És en aquesta línia que el 2006 va ser publicada per part de Global Reporting Initiative la nova guia GRI G3 per a l'elaboració de les memòries de sostenibilitat, essent la guia majoritàriament utilitzada a l'hora de presentar la informació sobre les estratègies i actuacions de les organitzacions tant en la dimensió econòmica, com en la dimensió social i en l'ambiental.

A continuació es presenta una síntesi de les activitats en Responsabilitat Social Corporativa desenvolupades per cadascuna de les entitats que integren el sector bancari andorrà.

RSC A ANDBANK

La responsabilitat social corporativa és un element clau de la cultura del Grup Andbank que es basa en els principis de la seva missió com a entitat, visió com a empresa, i valors corporatius que els defineixen com una entitat orientada a la creació de valor per als seus grups d'interès, i amb una gestió i un procediment basats en l'excel·lència dels serveis.

Durant l'any 2015, Andbank ha continuat consolidant i potenciant el projecte social que referma el compromís que l'entitat ha adquirit amb el país, en àmbits com l'econòmic, l'educatiu, el cultural i l'esportiu.

L'entitat continua mantenint ferms lligams amb les comunitats amb què opera, generant valor no a través de grans campanyes corporatives, sinó mitjançant col·laboracions d'alt retorn per a la societat, com l'organització de conferències formatives amb experts sectorials, l'impuls de projectes d'emprenedoria, la contribució a projectes socialment responsables o l'acostament del jovent a valors lligats amb l'esport d'alt nivell, com l'esforç, la tenacitat i la perseverança, valors amb els quals Andbank se sent plenament identificat.

En l'àmbit social destaca la col·laboració amb l'Associació Solidària de col·laboradors d'Andbank (ASCA), el suport al Taller Ocupacional de l'Escola Especialitzada N.S. de Meritxell i la participació en la subhasta d'art solidària de la Massana/Ordino, entre d'altres.

Seguint amb la vessant social i la innovació científica, Andbank, per segon any, ha col·laborat amb la Fundació de Recerca Oncològica Fero, fundada pel reconegut Dr. Josep Baselga, que té com a finalitat és la recerca de solucions contra el càncer.

Pel que fa a la inversió filantròpica, s'ha participat en la 11a conferència de l'EVPA (European Venture Philantropy Association) un dels més grans esdeveniments sobre la responsabilitat social en el sector de la banca privada.

En l'àmbit de l'esport destaquen les col·laboracions amb el Comitè Olímpic Andorrà (COA), la Federació andorrana d'esquí, patrocinant l'Andbank Freestyle Team i l'equip d'esquí de fons, així com la col·laboració al Memorial Manuel Cerqueda d'esquí de veterans, organitzada per l'Esquí Club d'Andorra. Un any més, el Golf ha rebut l'especial suport d'Andbank amb el tradicional Torneig de Golf Andbank. Cal destacar un dels esdeveniments esportius que ha tingut mes ressò, la 1a marxa cicloturista La Purito Andorra - Gran premi Andbank.

Dins de l'àmbit cultural, les col·laboracions amb les Ambaixades espanyola i francesa, la dotació del premi Manuel Cerqueda de novel·la curta i el patrocini de l'exposició "La divina comèdia" de Salvador Dalí, organitzada pel Comú d'Escaldes-Engordany.

Andbank col·labora tant en l'àmbit social com en projectes d'innovació i educatius

RSC A MORABANC

D'acord amb la missió i els valors de MoraBanc, la responsabilitat social és un element estructural en la seva cultura de l'empresa, amb un grau elevat d'implicació en la comunitat andorrana. Per això, la voluntat de MoraBanc és aconseguir fer de l'entitat un referent en aquesta matèria, amb una clara aposta per la qualitat, la sostenibilitat i el respecte del medi ambient. Com a mostra de l'esperit de transparència i de l'aposta per la sostenibilitat, en l'informe anual 2015, l'organització ha donat un pas important amb l'adequació de la informació no financera a un dels principals estàndards internacionals en RSC, la Guia G4 del Global Reporting Initiative. A més,

MoraBanc impulsa iniciatives de caire social i divulgatiu

La Fundació Crèdit Andorrà articula el compromís del banc amb el desenvolupament d'Andorra

Per a donar compliment al principi de la responsabilitat social, BancSabadell d'Andorra ha adoptat estàndards ètics de conducta propis més exigents que els requerits legalment

aquest any ha rebut de nou la qualificació d'entitat neutra en emissions de CO_2. Igualment, impulsa iniciatives de caire social i divulgatiu, amb la Temporada de Música i Dansa, de la qual n'és organitzador des del 2011, com l'exemple més emblemàtic i diverses iniciatives de divulgació de temes científics, amb la implicació dels col·lectius dels professionals liberals. En l'àmbit esportiu, destaca el patrocini del Bàsquet Club Andorra i de l'equip de surf de neu de la Federació Andorrana d'Esquí, liderada per Lluís Marín. Totes aquestes iniciatives tenen una única finalitat, posar de manifest el compromís del grup bancari amb el conjunt de la societat andorrana. En l'apartat de solidaritat, MoraBanc va posar en funcionament la targeta solidària el desembre del 2010 i ha aconseguit que un 49,90% del parc de targetes siguin solidàries. Això implica que les compres dels clients s'arrodoneixen a l'euro o als 10 cèntims d'euro superiors que es destinen a les ONGs amb conveni amb el banc en la proporció que decideix el client. El Grup es compromet a doblar les aportacions del client. El 2015 la recaptació ha estat de 141.839 euros.

RSC A GRUP CRÈDIT ANDORRÀ

Grup Crèdit Andorrà ha destinat una inversió global del 3,66% del total del benefici net a programes i accions en benefici de la comunitat i que són l'expressió més tangible de la vocació de servei que defineix l'essència de l'entitat.

La cultura d'empresa ha marcat el camí a l'hora d'integrar la responsabilitat social corporativa amb tots els stakeholders. Aquest esforç ha estat distingit enguany amb l'obtenció del guardó a la millor entitat en responsabilitat social corporativa d'Andorra 2015, per part de la publicació financera Global Banking & Finance Review, que reconeix el compromís del Banc amb el país i la societat a través de la Fundació Crèdit Andorrà.

El servei al país i a les persones té el reflex més palès en la Fundació Crèdit Andorrà. Amb més de 25 anys d'activitat, la Fundació vertebra el compromís del Banc amb el desenvolupament d'Andorra. Dóna resposta als grans reptes de la societat andorrana, actuant en els àmbits de l'educació, la cultura i l'acció social per dotar-la de les eines necessàries per al seu benestar i desenvolupament futur.

D'altra banda, Crèdit Andorrà manté el seu compromís de donar suport i promoure la iniciativa empresarial i l'esperit emprenedor com a vies per assolir el creixement econòmic i el desenvolupament social del país. Aquest compromís es manifesta a través d'un programa de suport i patrocini a iniciatives de dinamització econòmica i recolzament a sectors estratègics.

Destaquen el suport a l'esquí, fent costat a federacions i clubs, i a les diferents iniciatives promogudes per les estacions. També fan palesa la voluntat de Crèdit Andorrà per estar al costat d'empresaris, professionals i emprenedors a través de l'organització de seminaris, conferències i esdeveniments que ajuden a difondre el coneixement i temes d'interès general per al teixit empresarial.

RSC A BANCSABADELL D'ANDORRA

BancSabadell d'Andorra concep l'RSC com un compromís a mig i llarg termini en el qual el més important és consolidar progressivament un itinerari i una forma de fer. Els valors corporatius de BancSabadell d'Andorra són: la voluntat de servei, la proximitat, l'adaptabilitat, l'orientació comercial, la innovació, la professionalitat, l'ètica i la responsabilitat social, l'austeritat, la prudència i el treball en equip. Conscient que la responsabilitat social és fer un pas més respecte el que està legalment establert, el banc ha adoptat estàndards ètics de conducta propis, més exigents que els requerits legalment, i disposa de diferents mecanismes d'autoregulació. Així, el banc disposa també d'un Codi de conducta, d'un Reglament intern de conducta en l'àmbit del mercat de valors i d'un Comitè d'Ètica Corporativa, que és l'òrgan de control i supervisió dels principis ètics.

BALANÇOS DE SITUACIÓ CONSOLIDATS AGREGATS DE LA BANCA ANDORRANA

El detall dels balanços consolidats agregats de la banca andorrana de l'any 2014 i 2015 es mostra en la **taula 3**.

L'evolució dels balanços de situació consolidats agregats de la banca andorrana des del 2005 es mostra en el **gràfic 1**.

En el capítol "V. Dades d'interès" es poden trobar els balanços de situació consolidats de cada grup bancari per als exercicis 2014 i 2015.

L'evolució dels balanços de situació per entitat bancària andorrana i per als exercicis 2013, 2014, i 2015, és com es mostra al **gràfic 2**.

BALANÇOS DE SITUACIÓ CONSOLIDATS AGREGATS DE LA BANCA ANDORRANA

ACTIU	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Caixa i bancs centrals OCDE	113.305	0,81%	185.023	1,28%	63,30%
INAF	840	0,01%	2.865	0,02%	-
Intermediaris financers	2.329.457	16,58%	2.273.248	15,77%	(2,41%)
Inversions creditícies	6.183.786	44,02%	6.103.343	42,35%	(1,30%)
Cartera de valors	4.079.009	29,04%	4.572.556	31,73%	12,10%
Diferències positives de consolidació	192.816	1,37%	205.082	1,42%	6,36%
Actius immaterials i despeses amortitzables	146.754	1,04%	160.619	1,11%	9,45%
Actius materials	624.335	4,45%	558.453	3,87%	(10,55%)
Comptes de periodificació	132.766	0,95%	127.582	0,89%	(3,90%)
Altres actius	243.495	1,73%	223.031	1,56%	(8,40%)
TOTAL ACTIU	**14.046.563**	**100,00%**	**14.411.802**	**100,00%**	**2,60%**
PASSIU					
INAF	68.345	0,49%	82.387	0,57%	20,55%
Bancs i entitats de crèdit	667.429	4,75%	679.661	4,72%	1,83%
Altres intermediaris financers	127.926	0,91%	58.700	0,41%	(54,11%)
Dipòsits de clients	10.799.442	76,88%	11.120.381	77,16%	2,97%
Deutes representats per títols	347.146	2,47%	350.783	2,43%	1,05%
Fons de provisions per a riscos i càrregues	27.817	0,20%	29.519	0,20%	6,12%
Fons per a riscos generals	25.114	0,18%	22.626	0,16%	(9,91%)
Passius subordinats	206.675	1,47%	252.216	1,75%	22,04%
Comptes de periodificació	72.418	0,52%	91.044	0,63%	25,72%
Altres passius	189.145	1,35%	156.860	1,08%	(17,07%)
Capital social	221.317	1,58%	221.317	1,54%	-
Reserves	1.145.224	8,15%	1.212.991	8,42%	5,92%
Resultats	183.268	1,30%	168.548	1,17%	(8,03%)
Resultats d'exercicis anteriors	-	-	-		-
Dividends a compte	(45.000)	(0,32%)	(45.000)	(0,31%)	-
Interessos minoritaris	10.297	0,07%	9.769	0,07%	(5,13%)
TOTAL PASSIU	**14.046.563**	**100,00%**	**14.411.802**	**100,00%**	**2,60%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [taula 3]

EVOLUCIÓ DELS BALANÇOS DE SITUACIÓ CONSOLIDATS AGREGATS 2005-2015

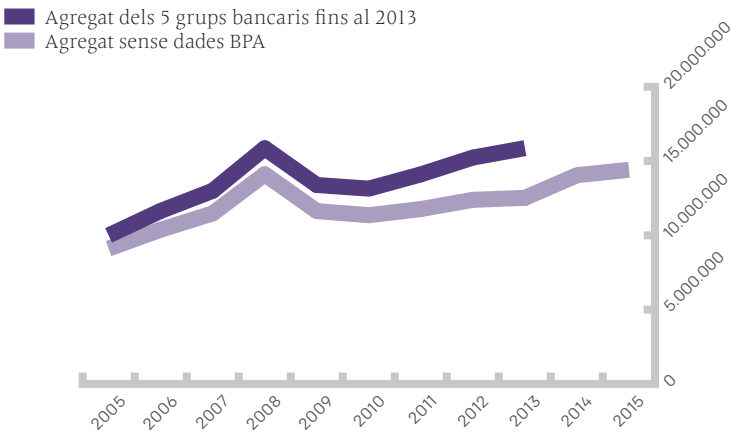

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 1]

EVOLUCIÓ DELS BALANÇOS DE SITUACIÓ PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

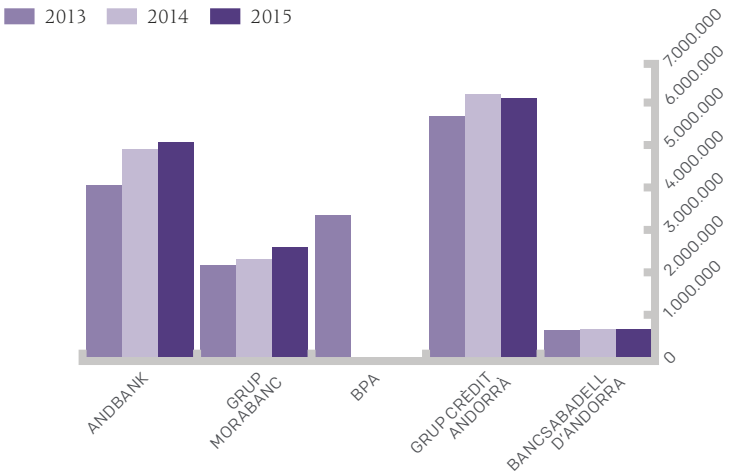

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 2]

EVOLUCIÓ DE L'ACTIU AGREGAT 2005-2015

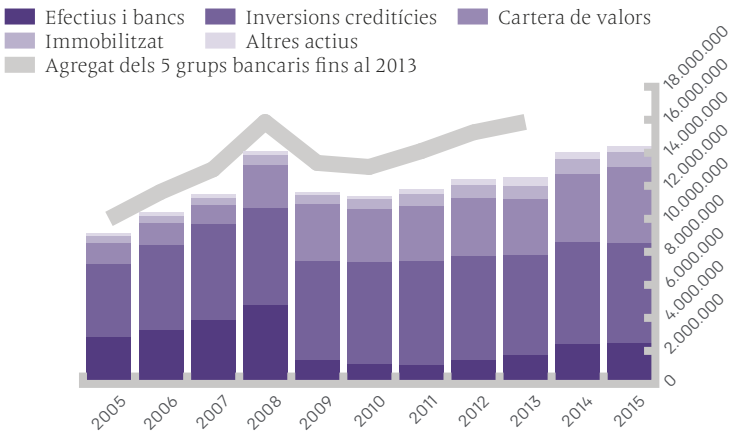

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 3]

COMPOSICIÓ DE L'ACTIU AGREGAT 2015

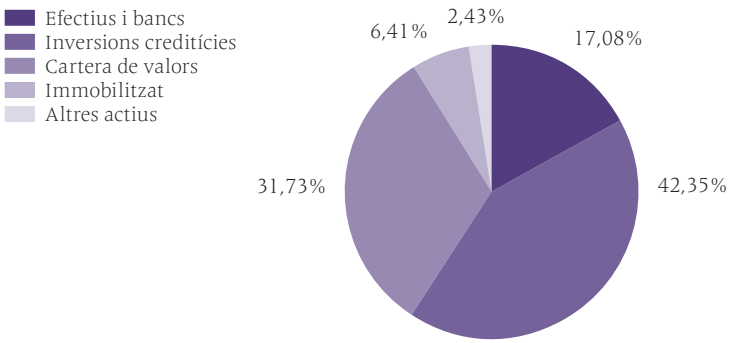

	2015
Efectiu i bancs	2.461.136
Inversions creditícies	6.103.343
Cartera de valors	4.572.556
Immobilitzat	924.154
Altres actius	350.613

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 4]

ACTIU AGREGAT

Els dos grans components de l'actiu agregat de la banca andorrana són el capítol de "Cartera de valors" que representa el 31,73% del total de l'actiu i el d'"Inversions creditícies" que representa el 42,35% del total de l'actiu. El tercer grup component és l'epígraf d'"Efectiu i bancs" que representa el 17,07% i que inclou "Caixa i bancs centrals OCDE, INAF i Intermediaris financers".

L'evolució de l'actiu agregat en els últims deu anys, té com a conseqüència un desplaçament dels dipòsits de clients cap a fora de balanç, en el 2009 es va experimentar una desaceleració del 15,60% i, al 2010, aquesta tendència decreixent es va moderar al tan sols reduir-se un 1,83% respecte el 2009. Ha estat durant els quatre últims períodes on s'ha incrementat de nou el capítol de dipòsits assolint al 2015 el 77,16% de l'actiu total agregat com es pot apreciar en els **gràfics 3** i **4**.

PASSIU AGREGAT

Després de la crisi econòmica mundial iniciada el 2008, els balanços de la banca andorrana s'incrementen a partir del 2010. L'evolució dels dipòsits de clients que es mostra al **gràfic 5**, ha estat directament marcada per la variació dels tipus d'interès i en conseqüència dels mercats de capitals internacionals així com per la política d'expansió de les entitats bancàries sense desmerèixer-ne el seu creixement orgànic.

Segons es mostra al **gràfic 6**, la composició del passiu agregat a tancament de l'exercici 2015 de la banca andorrana està caracteritzat pel significatiu pes relatiu dels "Dipòsits de clients" en l'estructura de finançament de la banca andorrana, representant el 77,16% del passiu agregat (el 76,88% al 2014). Els "Fons propis" representen el 10,02% i els "Resultats" el 0,86%, mentre que la resta del passiu està constituït principalment pels capítols "Altres passius" amb un 6,27% i "Intermediaris financers" amb un 5,69%.

INVERSIÓ CREDITÍCIA BRUTA

L'evolució de la inversió creditícia bruta que es mostra en el **gràfic 7** ha vingut marcada principalment als efectes de la desaceleració econòmica i a una prudència més accentuada en la concessió d'operacions de crèdit per part de les entitats.

Tot i així, la banca andorrana comença a notar un creixement de l'economia que ve materialitzat per una creixent demanda en la inversió creditícia.

Les dades que es mostren a la **taula 4** i al **gràfic 8** corresponen a la inversió creditícia bruta, ja que no inclouen el "Fons de provisió per a insolvències". Són dades que no incorporen saldos d'inversió creditícia amb "Bancs i Entitats de Crèdit" sinó exclusivament inversió creditícia de clients.

L'epígraf d'"Inversions creditícies" representa un 42,35% del total de l'actiu agregat, format bàsicament

INVERSIÓ CREDITÍCIA BRUTA PER ENTITAT BANCÀRIA

	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
ANDBANK	1.899.489	29,97%	1.859.849	29,62%	(2,09%)
GRUP MORABANC	1.077.883	17,01%	1.055.629	16,82%	(2,06%)
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	2.983.333	47,07%	2.993.065	47,67%	0,33%
BANCSABADELL D'ANDORRA	377.046	5,95%	370.086	5,89%	(1,85%)
TOTAL	**6.337.751**	**100,00%**	**6.278.629**	**100,00%**	**(0,93%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [taula 4]

per préstecs i crèdits a clients. El total d'inversió creditícia concedida amb garanties reals és del 77,15%. D'aquestes, com es mostra en el **gràfic 9**, el 17,69% són garanties de valors, el 51,10% garanties hipotecàries i el 8,35% garanties dineràries. La situació del crèdit és de "Normal" i "Vençut" en un 95,72% i 0,25%, respectivament i "Dubtós" en un 4,03%.

La ràtio de morositat agregada de la banca andorrana és del 4,03% a 31 de desembre de 2015 (crèdits dubtosos / inversió creditícia a clients), disminuint 0,09 punts respecte a la dada de l'any 2014. Tot i que aquesta ràtio havia experimentat una tendència alcista en els darrers exercicis en línia amb el deteriorament de la situació econòmica, la ràtio de morositat de la banca andorrana es manté en nivells considerablement inferiors als enregistrats per les entitats de crèdits dels països del nostre entorn.

La ràtio de morositat ha disminuït respecte l'any 2014

EVOLUCIÓ DEL PASSIU AGREGAT 2005-2015

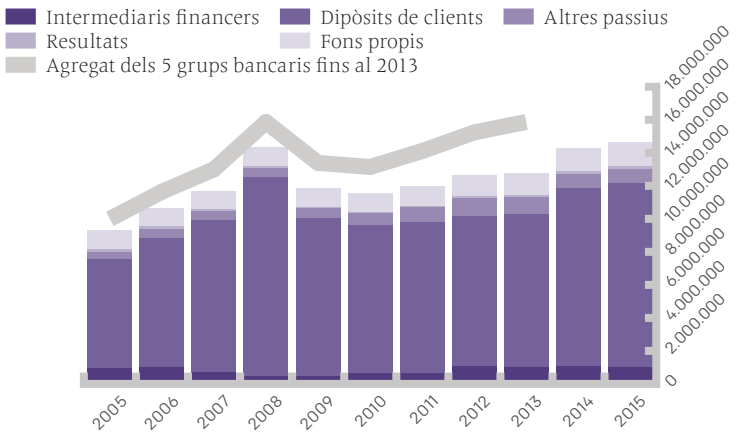

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 5]

EVOLUCIÓ DE LA INVERSIÓ CREDITÍCIA BRUTA AGREGADA 2005-2015

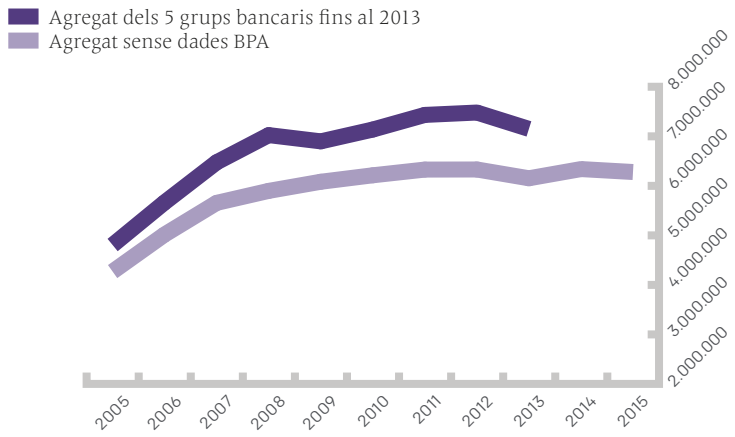

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 7]

COMPOSICIÓ DEL PASSIU AGREGAT 2015

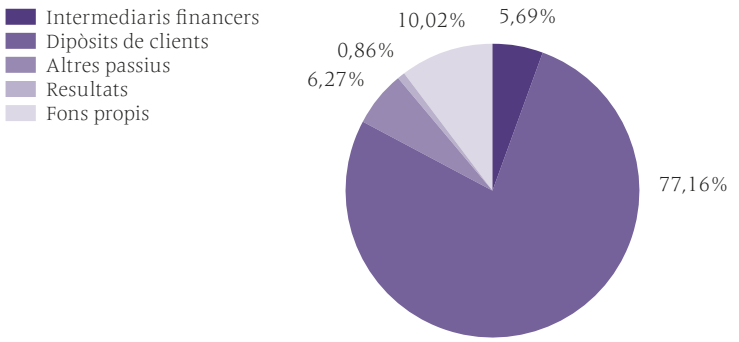

	2015
Intermediaris financers	820.747
Dipòsits de clients	11.120.381
Altres passius	903.049
Resultats	123.548
Fons propis	1.444.077

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 6]

EVOLUCIÓ DE LA INVERSIÓ CREDITÍCIA BRUTA PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

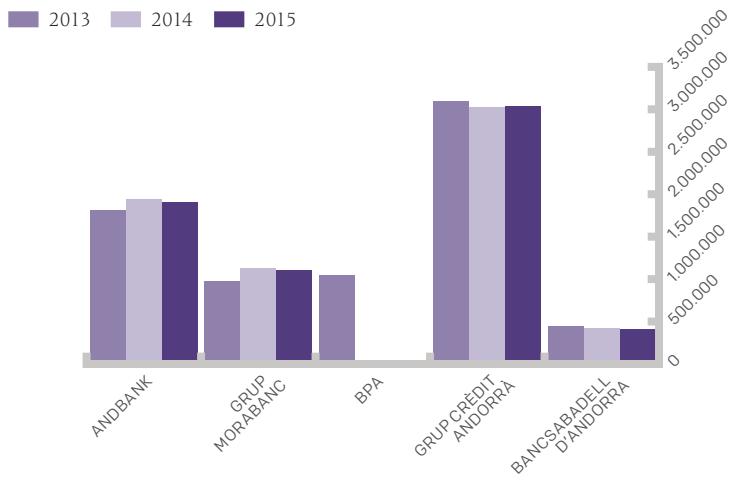

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 8]

GARANTIES DE LES INVERSIONS CREDITÍCIES 2015

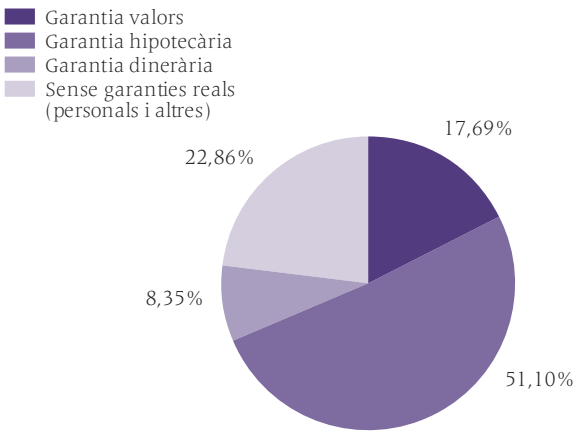

Font: Associació de Bancs Andorrans [gràfic 9]

EVOLUCIÓ DEL PASSIU DE CLIENTS AGREGAT 2005-2015

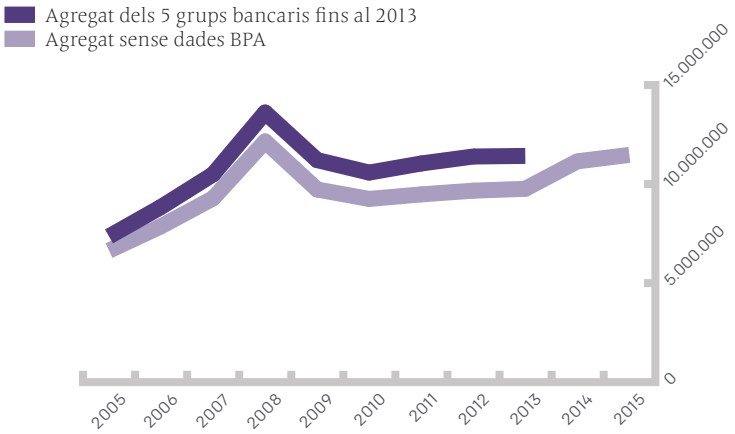

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 10]

PASSIU DE CLIENTS

La incertesa generada per la crisi financera internacional havia propiciat durant el 2008 un traspàs significatiu de recursos de clients gestionats fora de balanç cap a productes més segurs, especialment dipòsits; no obstant, l'alça experimentada pels mercats de capitals internacionals durant els exercicis 2009 i 2010 va generar una disminució del passiu de clients (dipòsits de clients gestionats per les entitats bancàries i emissions de productes estructurats realitzades pels bancs) d'aproximadament el 5% en relació amb l'any 2009, al ser transferits part dels recursos gestionats de clients cap a fora de balanç. Aquesta tendència s'ha vist modificada els últims anys amb una consolidació dels dipòsits amb un increment del 2,97% i un increment significatiu dels recursos gestionats de clients fora de balanç d'un 2,80% com es pot observar en el gràfic 10 i la taula 5.

El gràfic 11 mostra l'evolució del passiu de clients durant els tres últims exercicis. Aquesta evolució dels passius de clients està alineada amb l'increment experimentat en els recursos de clients gestionats fora de balanç tot i la gran volatilitat dels mercats borsaris.

Els dipòsits dels clients superen els 11 bilions d'euros, un 2,97% més que l'any 2014

RÀTIO D'INVERSIÓ CREDITÍCIA BRUTA SOBRE EL PASSIU DE CLIENTS

En el gràfic 12 podem apreciar l'evolució de la ràtio d'inversió creditícia bruta sobre el passiu de clients enregistrat per les diferents entitats bancàries andorranes durant els exercicis 2013, 2014 i 2015.

PASSIU DE CLIENTS PER ENTITAT BANCÀRIA

	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
ANDBANK	3.741.084	33,56%	3.808.128	33,20%	1,79%
GRUP MORABANC	1.855.558	16,65%	2.101.160	18,32%	13,24%
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	5.020.999	45,04%	5.022.382	43,78%	0,03%
BANCSABADELL D'ANDORRA	528.947	4,75%	539.494	4,70%	1,99%
TOTAL	**11.146.588**	**100,00%**	**11.471.164**	**100,00%**	**2,91%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [taula 5]

MEDIACIÓ DE CLIENTS PER ENTITAT BANCÀRIA

	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
ANDBANK	17.775.518	53,59%	19.125.396	56,10%	7,59%
GRUP MORABANC	5.428.385	16,37%	5.090.058	14,93%	(6,23%)
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	8.788.381	26,50%	8.699.252	25,51%	(1,01%)
BANCSABADELL D'ANDORRA	1.174.090	3,54%	1.178.998	3,46%	0,42%
TOTAL	**33.166.374**	**100,00%**	**34.093.704**	**100,00%**	**2,80%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [taula 6]

RECURSOS GESTIONATS AGREGATS

Els **gràfics 13** i **14** mostren com, tot i els esdeveniments que han marcat l'any 2015, els recursos gestionats per les entitats bancàries andorranes, entesos com a dipòsits de clients i mediació de clients tant custodiats com no custodiats, han experimentat un creixement del 2,84% durant l'exercici 2015 fins arribar a la xifra de 45.214 milions d'euros, un import que marca un any més un màxim històric. L'increment en la mediació de clients (accions, fons d'inversió, obligacions, etc.) ha estat del 2,80% que representa el 75,41% dels recursos gestionats. L'increment dels dipòsits de clients han augmentat en un 2,97%.

L'evolució del volum agregat de recursos gestionats de la banca andorrana fora de balanç, prenent en consideració els recursos de fora de balanç i altres recursos gestionats per societats gestores i entitats bancàries pertanyents als grups bancaris, entre el 2014 i el 2015 és com es mostra a la **taula 6**.

EVOLUCIÓ DEL PASSIU DE CLIENTS PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

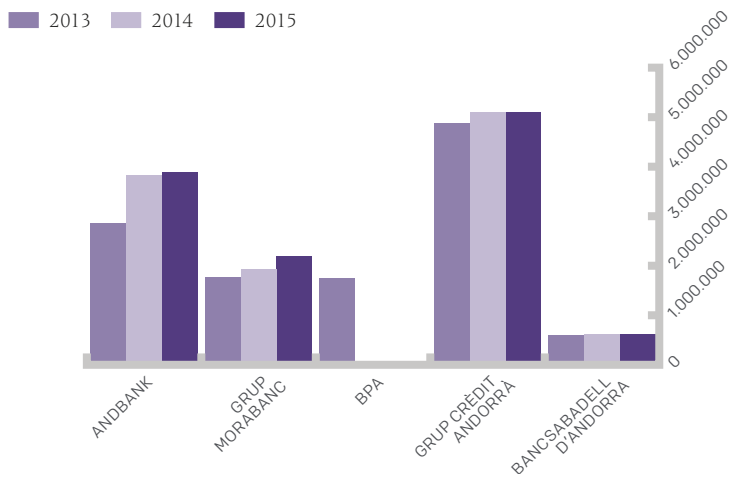

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 11]

EVOLUCIÓ DELS RECURSOS GESTIONATS AGREGATS 2005-2015

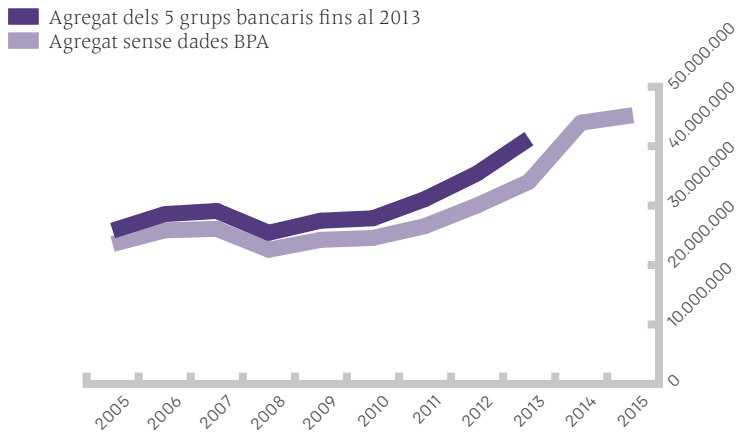

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 13]

EVOLUCIÓ DE LA RÀTIO D'INVERSIÓ CREDITÍCIA BRUTA SOBRE EL PASSIU DE CLIENTS PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

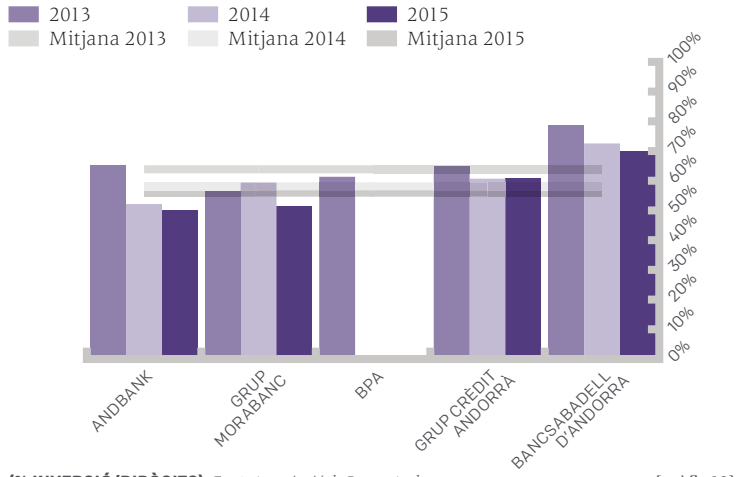

(% INVERSIÓ/DIPÒSITS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 12]

EVOLUCIÓ DELS RECURSOS GESTIONATS PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

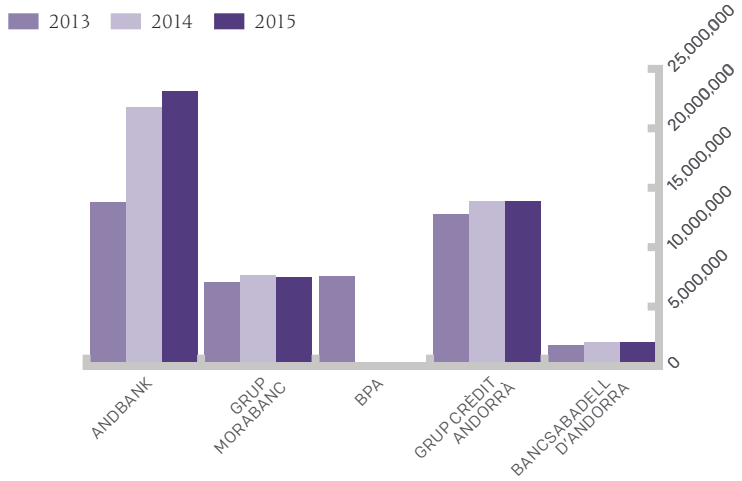

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 14]

EVOLUCIÓ DELS RECURSOS GESTIONATS AGREGATS 2005-2015

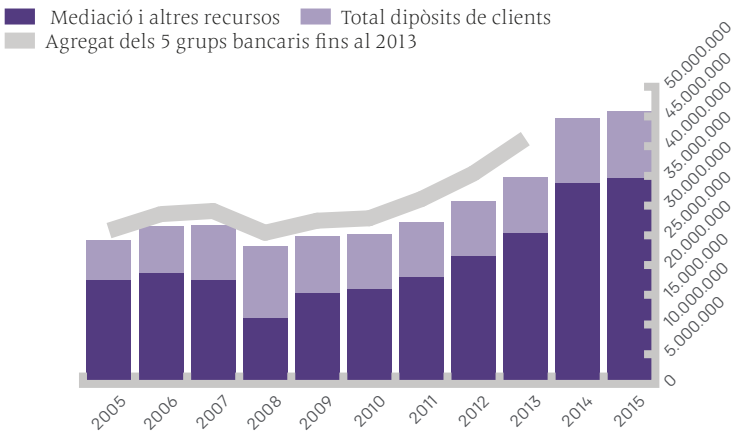

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 15]

L'augment dels recursos gestionats, tant dins com fora de balanç, demostra la solidesa i el nivell de confiança que els clients de la banca andorrana tenen en les entitats, en un any marcat pel procés d'intervenció i resolució de BPA

En el gràfic 15 es presenta l'evolució dels recursos gestionats per les entitats bancàries en els darrers deu anys, així com la seva distribució entre dipòsits de clients i recursos de mediació de clients.

Des del 2010, els tipus d'interès s'han anat reduint fins arribar a tipus d'interès tous o fins i tot negatius. El 2015, s'ha caracteritzat per una gran volatilitat en els mercats financers.

COMPTES D'ORDRE CONSOLIDATS AGREGATS DE LA BANCA ANDORRANA

El detall dels comptes d'ordre agregats de la banca andorrana de l'any 2014 i 2015 es mostra en la taula 7.

En el capítol "V. Dades d'interès" es poden trobar els comptes d'ordre consolidats de cada grup bancari. Presentem en el gràfic 16 l'evolució dels comptes d'ordre agregats per entitat per als exercicis 2013, 2014 i 2015.

La composició dels comptes d'ordre agregats el 31 de desembre de 2015 és com mostra al gràfic 17.

COMPTES DE PÈRDUES I GUANYS CONSOLIDATS AGREGATS DE LA BANCA ANDORRANA

En la taula 8 es mostra el detall dels comptes de pèrdues i guanys consolidats agregats de la banca andorrana per als anys 2014 i 2015.

En el capítol "V. Dades d'interès" es poden trobar els comptes de pèrdues i guanys consolidats per als quatre grups bancaris per als exercicis 2014 i 2015.

En relació als resultats, la banca andorrana ha tancat l'any amb un benefici net atribuït de 168 milions d'euros, xifra que suposa un descens del 8,03%. Aquests resultats estan influïts pels baixos tipus d'interès en el marc de la Unió Europea, que pressiona a la baixa el marge financer, i pels costos creixents derivats de l'expansió internacional i de l'adaptació al nou marc normatiu del sector bancari europeu. Malgrat això, la banca andorrana va tancar l'exercici passat amb un ROE (el rendiment que obtenen els accionistes dels fons invertits en la societat) del 10,93%, per sobre del ROE de la banca espanyola (estimada entre el 5,2% i el 5,5% el 2015, segons Standard & Poor's) i de la mitjana de la banca europea (situada al 8%, segons la mateixa agència de qualificació).

COMPTES D'ORDRE AGREGATS

	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Passius contingents	345.451	0,67%	346.137	0,73%	0,20%
Compromisos i riscos contingents	1.009.627	1,96%	912.654	1,93%	(9,60%)
Operacions de futur	11.261.484	21,90%	8.858.619	18,70%	(21,34%)
Dipòsits de valors i altres títols en custòdia	34.318.489	66,74%	32.861.897	69,37%	(4,24%)
Altres comptes d'ordre amb funcions exclusives de control administratiu	4.488.900	8,73%	4.391.880	9,27%	(2,16%)
TOTAL	**51.423.951**	**100,00%**	**47.371.187**	**100,00%**	**(7,88%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [taula 7]

El resultat agregat del sector ascendeix a 168 milions d'euros

La banca va tancar l'exercici 2015 amb un ROE del 10,93%, per sobre de la mitjana de la banca europea situada al 8% segons S&P

COMPTES DE PÈRDUES I GUANYS CONSOLIDATS AGREGATS DE LA BANCA ANDORRANA

	2014	2015	VAR. (%) 14-15
Interessos i rendiments assimilats	290.877	282.853	(2,76%)
Interessos i càrregues assimilables	(150.583)	(144.599)	(3,97%)
Rendiments de valors de renda variable	8.037	1.669	(79,23%)
MARGE FINANCER	**148.331**	**139.923**	**(5,67%)**
Comissions per serveis netes	336.258	392.175	16,63%
Resultats d'operacions financeres	124.155	116.907	(5,84%)
Altres resultats ordinaris	10	2.730	-
MARGE ORDINARI	**608.754**	**651.735**	**7,06%**
Despeses de personal	(169.371)	(209.881)	23,92%
Despeses generals	(106.699)	(143.061)	34,08%
Amortitzacions d'actius netes de recuperacions	(46.958)	(53.436)	13,80%
Provisions per a depreciació d'actius netes de recuperacions	(10.014)	(6.437)	(35,72%)
MARGE D'EXPLOTACIÓ	**275.712**	**238.920**	**(13,34%)**
Pèrdues per deterioramentd'actius	-	(35)	-
Provisions per a insolvències netes de recuperacions	(90.163)	(52.231)	(42,07%)
Provisions per a riscos i càrregues netes de recuperacions	(3.792)	(1.774)	(53,22%)
Dotacions als fons per a riscos generals	(20.508)	(10.979)	(46,46%)
RESULTAT ORDINARI	**161.249**	**173.901**	**7,85%**
Resultats extraordinaris	35.355	4.469	(87,36%)
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	**196.604**	**178.370**	**(9,27%)**
Impostos sobre societats	(12.506)	(7.873)	(37,05%)
Impost sobre societats estranger	(780)	(1.799)	-
RESULTAT CONSOLIDAT	**183.318**	**168.698**	**(7,98%)**
Resultats atribuits a la minoria	(50)	(150)	-
RESULTATS ATRIBUÏTS AL GRUP	**183.268**	**168.548**	**(8,03%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [taula 8]

EVOLUCIÓ DELS COMPTES D'ORDRE PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

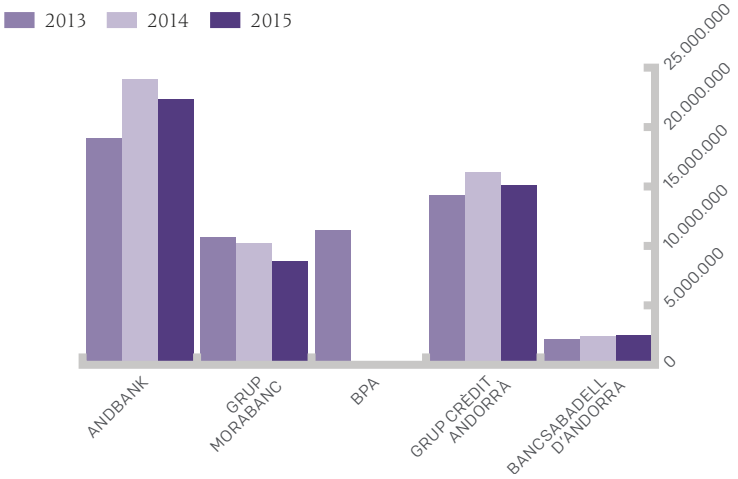

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 16]

ESTRUCTURA DELS COMPTES D'ORDRE AGREGATS 2015

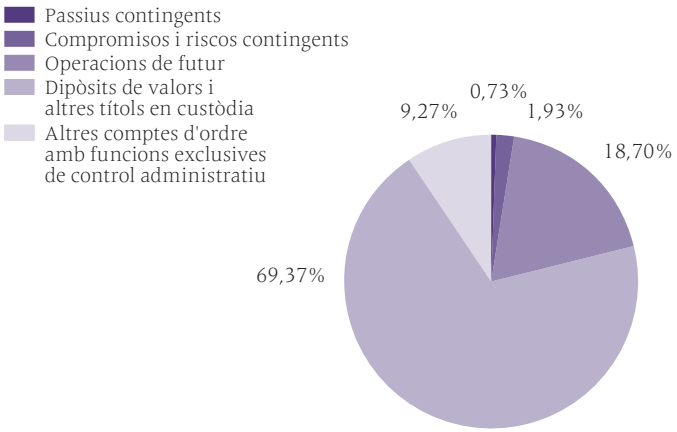

Font: Associació de Bancs Andorrans [gràfic 17]

EVOLUCIÓ DEL COMPTE DE RESULTATS DEL SECTOR BANCARI A ANDORRA

EVOLUCIÓ DEL MARGE FINANCER AGREGAT 2005-2015

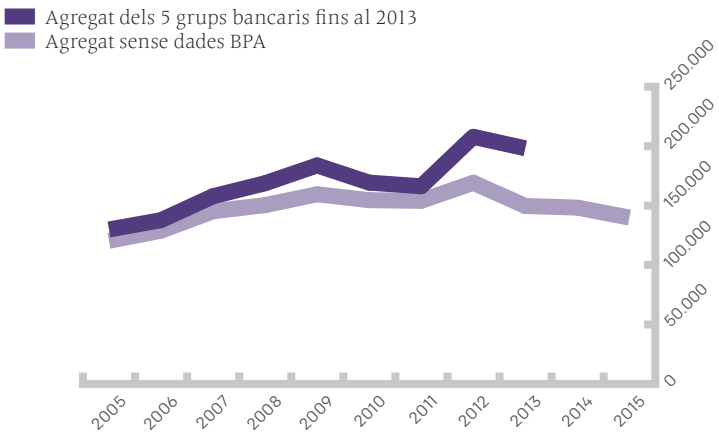

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 18]

EVOLUCIÓ DEL MARGE ORDINARI AGREGAT 2005-2015

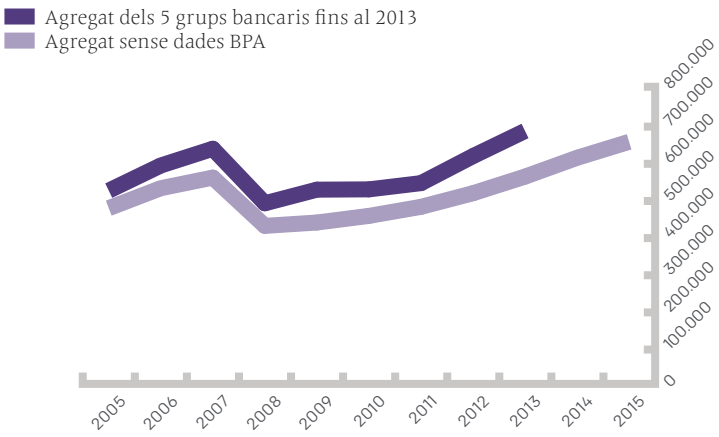

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 20]

EVOLUCIÓ DEL MARGE FINANCER PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

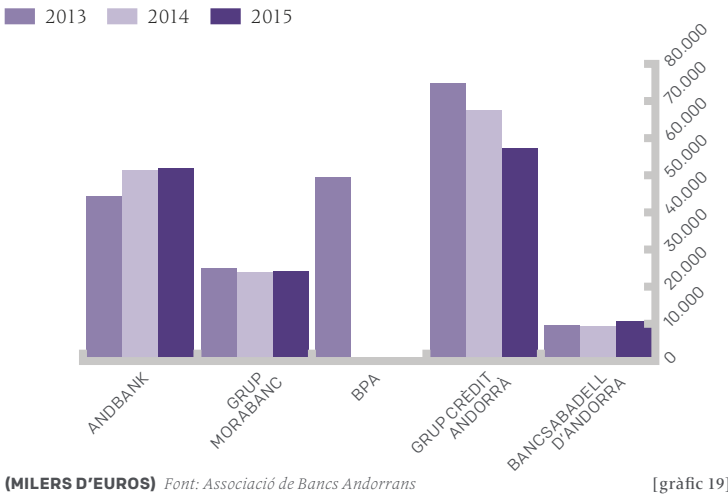

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 19]

EVOLUCIÓ DEL MARGE ORDINARI PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

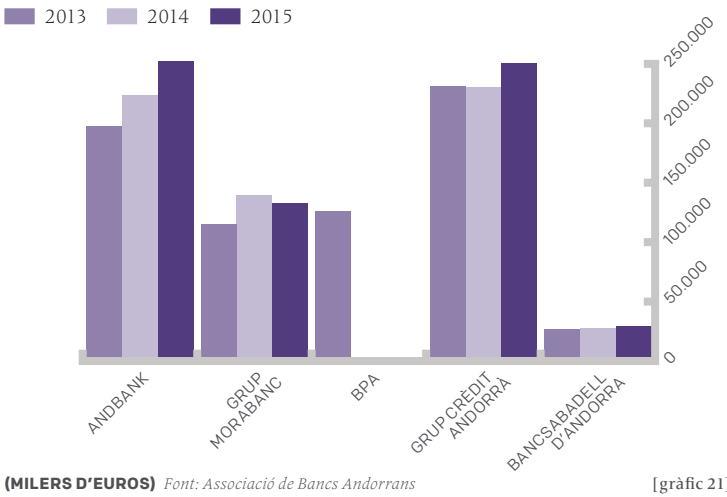

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 21]

EVOLUCIÓ MARGE ORDINARI AGREGAT 2005-2015

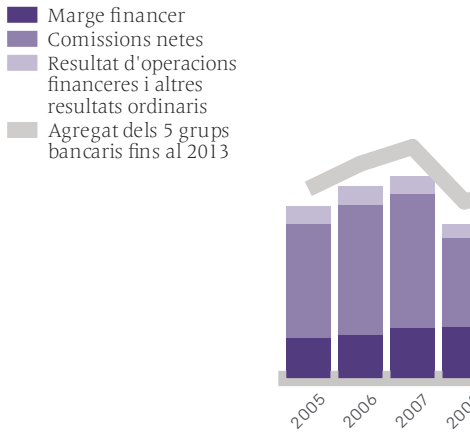

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans*

EVOLUCIÓ DEL MARGE D'EXPLOTACIÓ AGREGAT 2005-2015

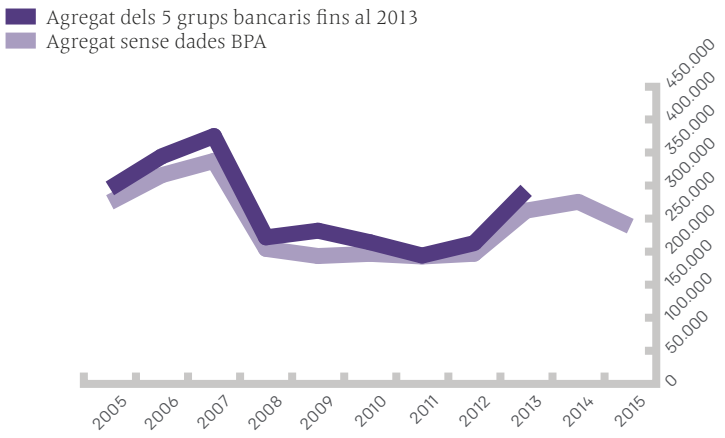

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 23]

EVOLUCIÓ DE LES DESPESES DE TRANSFORMACIÓ PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

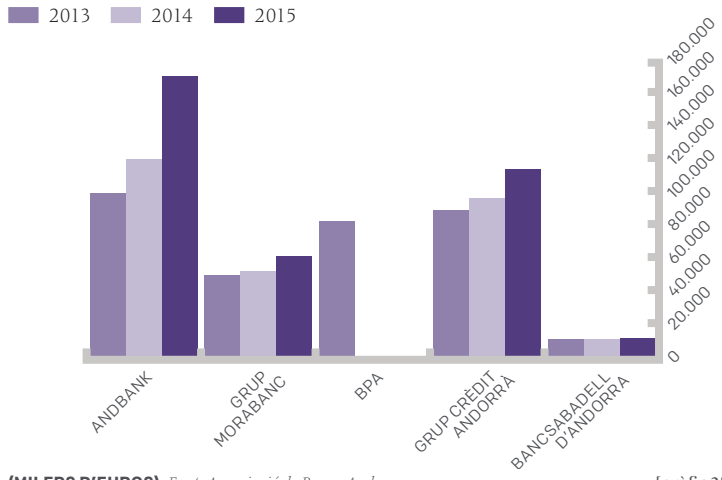

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 25]

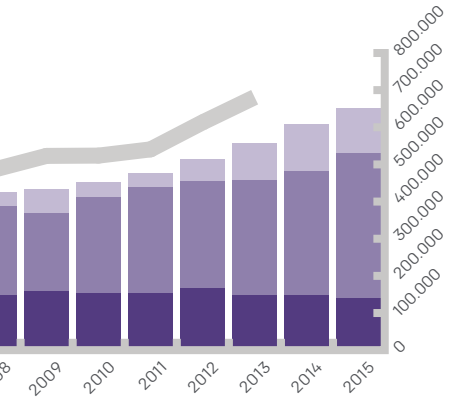

[gràfic 22]

EVOLUCIÓ DEL MARGE D'EXPLOTACIÓ PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

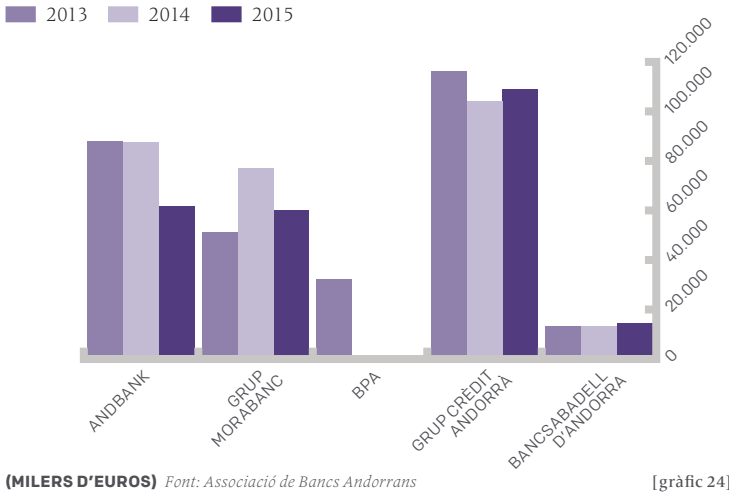

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 24]

EVOLUCIÓ DE LA COMPOSICIÓ DE LES DESPESES DE TRANSFORMACIÓ AGREGADES 2005-2015

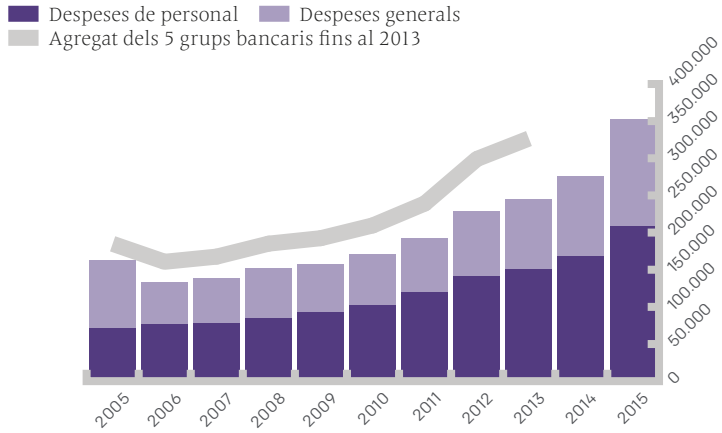

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 26]

EVOLUCIÓ DELS INDICADORS DEL SECTOR BANCARI A ANDORRA

EVOLUCIÓ DE LA RÀTIO D'EFICIÈNCIA DE LES ENTITATS BANCÀRIES 2013-2015

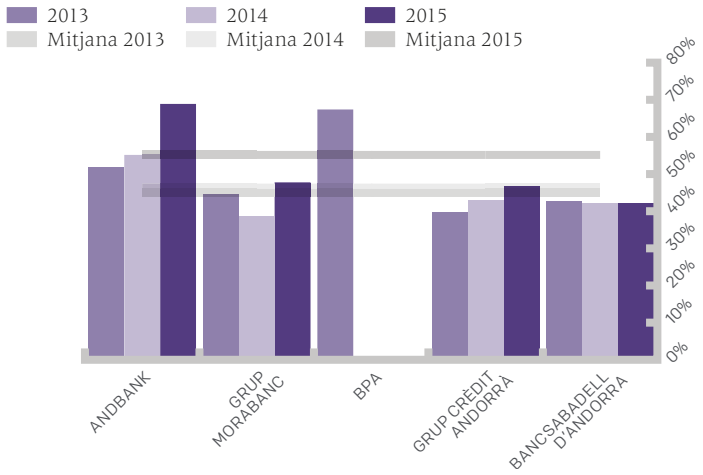

Font: Associació de Bancs Andorrans [gràfic 27]

EVOLUCIÓ DELS RECURSOS PROPIS AGREGATS 2005-2015

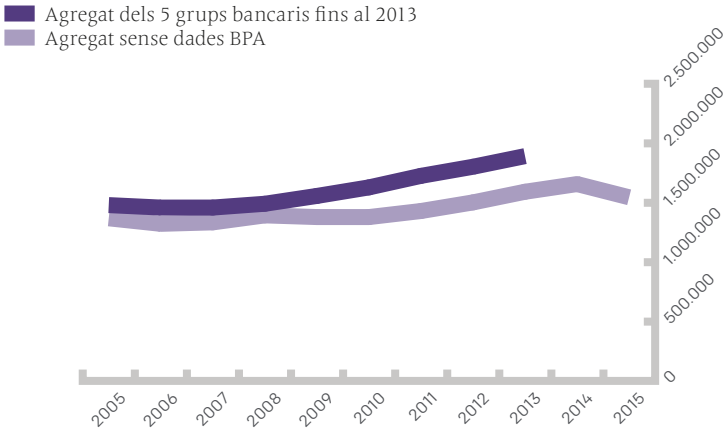

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 29]

EVOLUCIÓ DEL RESULTAT AGREGAT 2005-2015

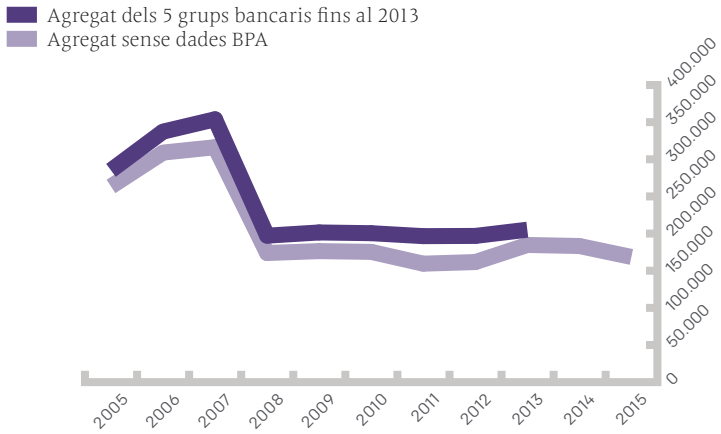

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 28]

EVOLUCIÓ DELS RECURSOS PROPIS PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

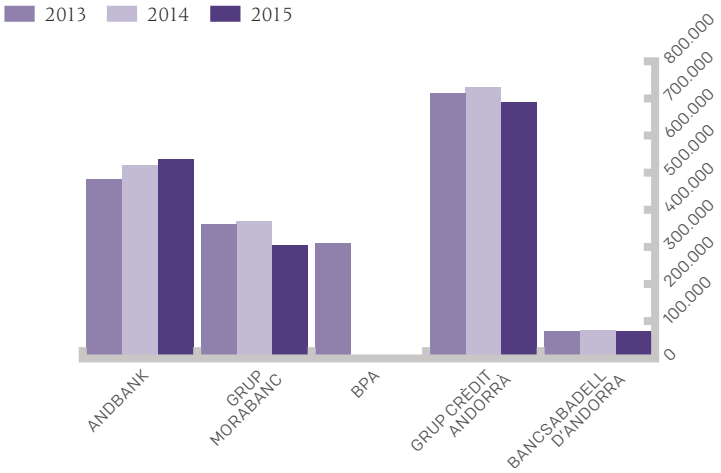

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 30]

SOLVÈNCIA I LIQUIDITAT

El Consell General va aprovar el 29 de febrer de 1996 la *Llei de regulació dels criteris de solvència i liquiditat de les entitats financeres* de la qual se'n va publicar un Text Refós en data 12 de febrer de 2014. Aquesta llei pretén mantenir la solidesa de l'estructura del sistema financer andorrà i té com a origen una recomanació del Comitè de Basilea (*Basel Committee on Banking Regulations and Supervisory Practices*).

A fi d'aconseguir que el sistema financer andorrà obtingués una bona imatge de solvència en l'àmbit internacional, es van establir uns coeficients de solvència i liquiditat molt més exigents als que prevalien a la majoria de països que els utilitzaven i es van establir uns mínims del 10% i del 40%, respectivament.

En el **quadre 10** i en els **gràfics 31** i **32**, es mostra l'evolució dels dos coeficients per a cada entitat bancària durant els exercicis 2014 i 2015 que, tal com es pot apreciar, superen àmpliament els mínims legals establerts així com el de les principals entitats bancàries internacionals, tant amb models de banca privada, com *retail* o universal.

Durant l'exercici 2015, la banca andorrana ha reforçat els balanços i ha millorat la solvència. A 31 de desembre, la ràtio de solvència dels quatre bancs es va situar en un 22,78%. Aquesta xifra supera en 203 punts bàsics la ràtio de l'any passat que estava situada en un 20,75% i duplica les exigències de la normativa bancària andorrana que fixa aquest coeficient en un mínim del 10%

Al tancament de l'exercici 2015, la ràtio de solvència dels 4 bancs es va situar en un 22,78%, superant la ràtio de l'any anterior i duplicant les exigències normatives andorranes

RESULTAT PER ENTITAT BANCÀRIA

	2014	2015	VAR. (%) 14-15
ANDBANK	64.269	54.048	(15,90%)
GRUP MORABANC	40.187	34.885	(13,19%)
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	71.544	72.005	0,64%
BANCSABADELL D'ANDORRA	7.268	7.610	4,71%
TOTAL	**183.268**	**168.548**	**(8,03%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [taula 9]

	SOLVÈNCIA		LIQUIDITAT	
	2014	2015	2014	2015
ANDBANK	16,68%	20,72%	61,22%	76,60%
GRUP MORABANC	27,36%	28,50%	68,90%	76,03%
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	20,26%	21,82%	73,82%	65,14%
BANCSABADELL D'ANDORRA	22,99%	20,77%	89,37%	59,09%
RÀTIO AGREGADA	**20,75%**	**22,78%**	**68,11%**	**71,24%**

Font: Associació de Bancs Andorrans [taula 10]

EVOLUCIÓ DE LA RÀTIO DE SOLVÈNVIA I DELS RECURSOS PROPIS AJUSTATS 2005-2015

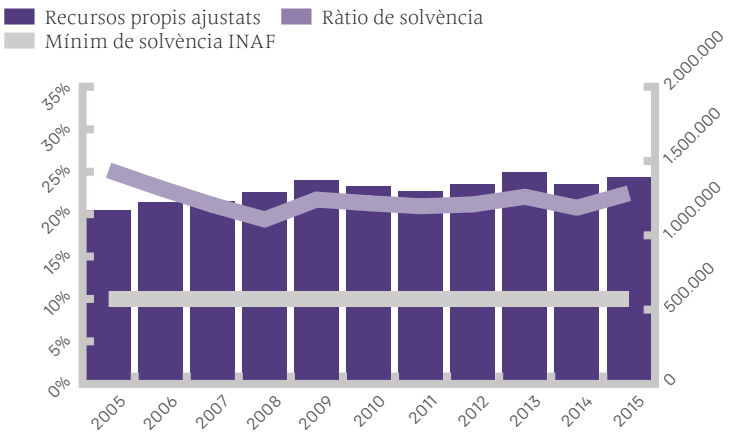

(PERCENTATGE/MILERS D'EUROS) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 31]

EVOLUCIÓ DE LA RÀTIO DE LIQUIDITAT AGREGADA 2005-2015

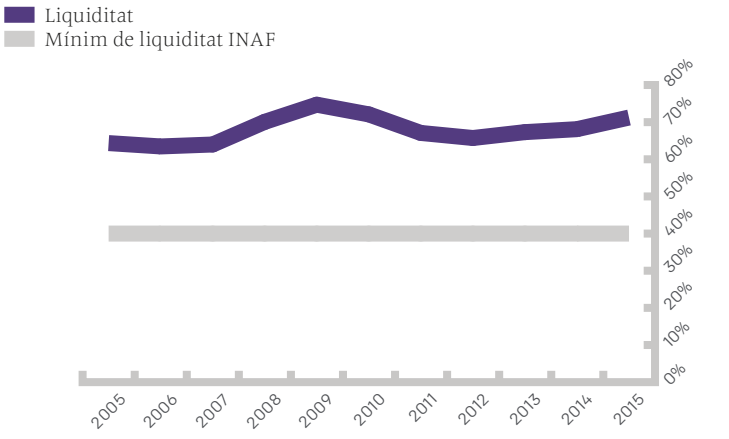

(PERCENTATGE) *Font: Associació de Bancs Andorrans* [gràfic 32]

RENDIBILITAT DELS FONS PROPIS MITJANS PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

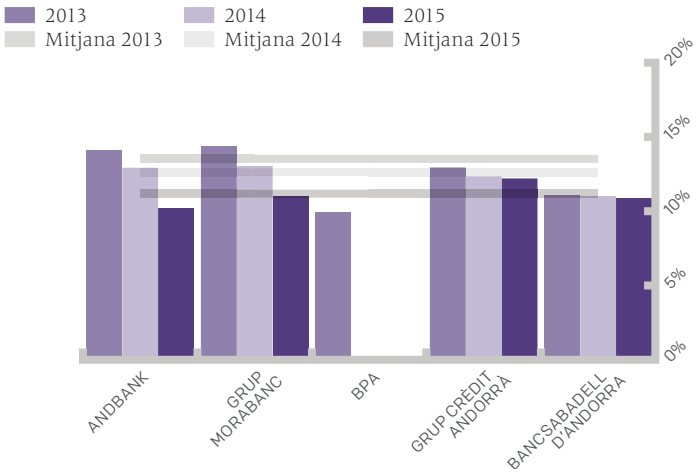

Font: Associació de Bancs Andorrans [gràfic 33]

RENDIBILITAT DELS ACTIUS MITJANS PER ENTITAT BANCÀRIA 2013-2015

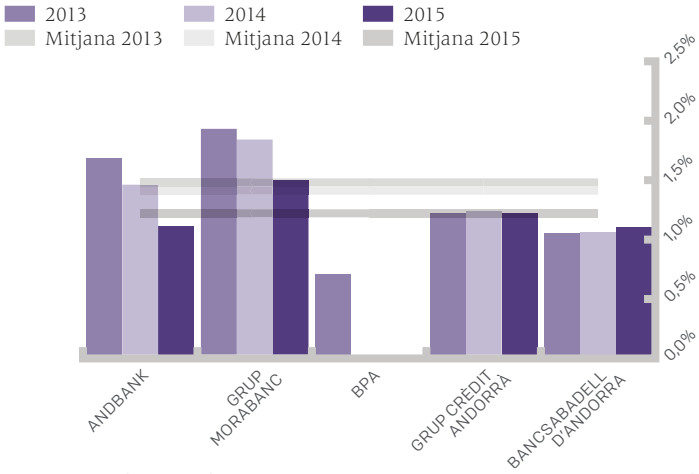

Font: Associació de Bancs Andorrans [gràfic 34]

Respecte a la ratio de liquiditat, la banca andorrana també ha augmentat. La ràtio de liquiditat agregada a 2015 assolida per les entitats agrupades a l'ABA va ser del 71,24%, 313 punts bàsics més que la de 2014, quan va arribar a un 68,11%. Aquesta xifra està molt per sobre de la ràtio de liquiditat que exigeix la normativa bancària andorrana.

La ràtio de liquiditat assolida pels bancs andorrans durant l'any 2015 va ser del 71,24%, més de 300 punts bàsics sobre l'any anterior, xifra molt superior a les exigències normatives andorranes

Aquestes dues ràtios mostren la gestió conservadora i prudent de la banca andorrana.

Addicionalment, amb data 2 de febrer de 2011, el Consell General del Principat d'Andorra va aprovar la *Llei 1/2011 de creació d'un sistema de garantia de dipòsits per a les entitats bancàries* (modificada per la nova *Llei 8/2015 de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitats bancàries*) amb la finalitat de garantir la devolució dels fons en efectiu i de valors dipositats envers els seus dipositants. L'esmentada llei que, per tal que el sistema de garantia pugui complir les obligacions que li són atribuïdes en aquesta llei, totes les entitats bancàries autoritzades per operar a Andorra han de crear i mantenir una reserva indisponible afectada al compliment de les garanties cobertes, i que un import equivalent a aquesta reserva s'ha de mantenir invertit en actius líquids i segurs que compleixin una sèrie de requisits establerts per la llei a tal efecte.

La Llei 8/2015 de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitats bancàries té per finalitat poder garantir la devolució dels fons en efectiu i de valors als seus dipositants

RENDIBILITAT DELS RECURSOS PROPIS MITJANS (ROE)

La rendibilitat mitjana dels recursos propis de la banca andorrana per l'exercici anual acabat el 31 de desembre de 2015 que es mostra a la **taula 11** i al **gràfic 33**, ha estat del 10,93% (calculada: beneficis/recursos propis).

La rendibilitat mitjana dels recursos propis (ROE) de l'any 2015 ha estat del 10,93%

RENDIBILITAT DELS ACTIUS MITJANS (ROA)

Tant la rendibilitat dels actius mitjans (ROA) com la dels recursos propis mitjans (ROE) estan per sobre de la mitja del sector bancari europeu, tal i com es mostra a la **taula 12** i al **gràfic 34**.

Tant la rendibilitat del ROA com del ROE estan per sobre de la mitja del sector bancari europeu

RÀTINGS

Un altre dels indicadors de la solvència de les entitats bancàries són els *ràtings* elaborats per agències especialitzades com Fitch Ratings, Moody's o Standard & Poor's.

El **quadre 13** mostra els *ràtings* de les entitats bancàries andorranes publicats per Fitch Ratings el 2 de juliol de 2015 (Ràtings disponibles a tancament de l'edició a 31 de maig de 2016).

Pel que fa al *ràting* sobirà del Principat d'Andorra, Standard & Poor's ha dut a terme cinc avaluacions des del 3 d'octubre de 2014, situant el ràting en BBB- a 12 de febrer de 2016.

El 12 de març del 2015, dos dies després de que el FinCEN nomenés a BPA "*entitat financera de primer ordre en matèria de blanqueig de capitals*", l'agència publicava una nova avaluació on rebaixava un esglaó el ràting a llarg termini establint-lo en BBB i mantenia el ràting d'A-2 de curt termini amb perspectiva negativa.

L'informe recollia l'augment del perfil de risc del país com a conseqüència de l'anunci fet pel FinCEN destacant-ne la incertesa que en deriva de cara al futur i els riscs als que potencialment s'exposava el sector financer. No obstant, l'informe destacava l'adequada capitalització de la banca andorrana, amb unes ràtios de solvència al tom del 22% i unes ràtios de liquiditat del 70%.

En data 27 de març de 2015 l'agència emeté una nova avaluació on degut a les incerteses generades per l'afer BPA, rebaixava el ràting d'Andorra a BBB-/A-3 i mantenia la vigilància negativa de tres mesos. Per l'agència, el perfil risc del sector financer andorrà s'havia incrementat però destacava que els seus bancs segueixen estant adequadament capitalitzats.

En data 12 de febrer de 2016 l'agència manté el rating d'Andorra en BBB-/A-3 i perspectiva negativa tal com ja havia fet en els informes precedents del 25 de setembre de 2015. Els avaluadors consideren que s'han fet progressos importants en el full de ruta de resolució de l'afer BPA però que encara resta pendent el desenllaç definitiu.

D'altra banda, l'agència constata que l'economia andorrana es manté en el camí del creixement iniciat el 2014 i augura creixements moderats, entre l'1% i el 2% per al període 2016-2019.

Addicionalment, l'11 de setembre de 2015 l'agència de ràting Fitch valora per primera vegada el ràting sobirà del Principat d'Andorra, situant el ràting a BBB amb perspectiva estable. El passat 11 de març de 2016 l'agència manté el ràting.

RENDIBILITAT DELS RECURSOS PROPIS MITJANS (ROE)

	2014	2015
ANDBANK	12,67%	9,93%
GRUP MORABANC	12,79%	10,78%
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	12,09%	11,92%
BANCSABADELL D'ANDORRA	10,77%	10,59%
RÀTIO AGREGADA	**12,38%**	**10,93%**

Font: Associació de Bancs Andorrans [taula 11]

RENDIBILITAT DELS ACTIUS MITJANS (ROA)

	2014	2015
ANDBANK	1,43%	1,08%
GRUP MORABANC	1,81%	1,47%
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	1,21%	1,19%
BANCSABADELL D'ANDORRA	1,03%	1,07%
RÀTIO AGREGADA	**1,38%**	**1,19%**

Font: Associació de Bancs Andorrans [taula 12]

RÀTINGS

	RÀTINGS		AGÈNCIA
	LLARG TERMINI	CURT TERMINI	
ANDBANK	BBB	F3	Fitch Ratings
GRUP MORABANC	BBB-	F3	Fitch Ratings
GRUP CRÈDIT ANDORRÀ	BBB	F3	Fitch Ratings
BANCSABADELL D'ANDORRA (*)	-	-	-

(*) Participat al 51% per Banc Sabadell

Font: Informes de Fitch Ratings a juny de 2015. [taula 13]

V

V
DADES D'INTERÈS[1]

V.1. GRUPS BANCARIS ANDORRANS

ANDORRA BANC AGRÍCOL REIG, SA

Ed. Centre de Negoci
C/ Manuel Cerqueda i Escaler, 4-6
AD700 Escaldes-Engordany
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 873333 – Fax +376 863905
www.andbank.com

President honorari:
Sr. Òscar Ribas Reig

President:
Sr. Manel Cerqueda Donadeu

Vicepresident:
Sr. Oriol Ribas Duró

Director general:
Sr. Ricard Tubau Roca

Director general adjunt de serveis corporatius:
Sr. José Luis Muñoz Lasuén

Director general adjunt d'Inversions:
Sr. Santiago Mora Torres

BALANÇOS DE SITUACIÓ CONSOLIDATS D'ANDORRA BANC AGRÍCOL REIG, SA (ANDBANK) A 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

ACTIU	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Caixa i bancs centrals OCDE	40.560	0,83%	76.818	1,52%	89,39%
INAF	210	-	210	-	-
Intermediaris financers	1.268.929	25,90%	1.030.201	20,34%	(18,81%)
Inversions creditícies	1.853.800	37,85%	1.816.948	35,88%	(1,99%)
Cartera de valors	1.169.515	23,88%	1.646.256	32,51%	40,76%
Diferències positives de consolidació	136.338	2,78%	149.630	2,95%	9,75%
Actius immaterials i despeses amortitzables	76.110	1,55%	85.115	1,68%	11,83%
Actius materials	166.631	3,40%	93.298	1,84%	(44,01%)
Comptes de periodificació	50.373	1,03%	49.134	0,97%	(2,46%)
Altres actius	135.935	2,78%	116.386	2,30%	(14,38%)
TOTAL ACTIU	**4.898.401**	**100,00%**	**5.063.996**	**100,00%**	**3,38%**
PASSIU					
INAF	4.212	0,09%	13.115	0,26%	-
Bancs i entitats de crèdit	328.880	6,71%	454.037	8,97%	38,06%
Altres intermediaris financers	97.615	1,99%	27.160	0,54%	(72,18%)
Dipòsits de clients	3.675.575	75,04%	3.634.453	71,77%	(1,12%)
Deutes representats per títols	65.509	1,34%	173.675	3,43%	-
Fons de provisions per a riscos i càrregues	12.898	0,26%	15.674	0,31%	21,53%
Fons per a riscos generals	8.493	0,17%	4.729	0,09%	(44,32%)
Passius subordinats	-	-	50.000	0,99%	-
Comptes de periodificació	34.024	0,69%	41.112	0,81%	20,83%
Altres passius	132.434	2,71%	97.616	1,92%	(26,29%)
Capital social	78.842	1,61%	78.842	1,56%	-
Reserves	395.650	8,08%	418.849	8,27%	5,86%
Resultats	64.269	1,31%	54.048	1,07%	(15,90%)
Resultats d'exercicis anteriors	-	-	-	-	-
Dividends a compte	-	-	-	-	-
Interessos minoritaris	-	-	686	0,01%	-
TOTAL PASSIU	**4.898.401**	**100,00%**	**5.063.996**	**100,00%**	**3,38%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

(1) Les dades d'interès corresponen a les persones i als càrrecs ocupats fins el 31 de maig de 2016

COMPTES D'ORDRE CONSOLIDATS D'ANDORRA BANC AGRÍCOL REIG, SA (ANDBANK) A 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Passius contingents	87.101	0,37%	94.412	0,43%	8,39%
Compromisos i riscos contingents	302.173	1,27%	244.533	1,11%	(19,08%)
Operacions de futur	6.612.725	27,89%	5.294.332	24,01%	(19,94%)
Dipòsits de valors i altres títols en custòdia	15.388.132	64,90%	15.177.880	68,85%	(1,37%)
Altres comptes d'ordre amb funcions exclusives de control administratiu	1.319.827	5,57%	1.234.818	5,60%	(6,44%)
TOTAL	**23.709.958**	**100,00%**	**22.045.975**	**100,00%**	**(7,02%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

COMPTES DE PÈRDUES I GUANYS CONSOLIDATS D'ANDORRA BANC AGRÍCOL REIG, SA (ANDBANK) PER ALS EXERCICIS ANUALS ACABATS EL 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

	2014	2015	VAR. (%) 14-15
Interessos i rendiments assimilats	135.466	146.367	8,05%
Interessos i càrregues assimilables	(90.450)	(95.652)	5,75%
Rendiments de valors de renda variable	5.354	198	(96,30%)
MARGE FINANCER	**50.370**	**50.913**	**1,08%**
Comissions per serveis netes	120.527	158.963	31,89%
Resultats d'operacions financeres	49.198	37.780	(23,21%)
Altres resultats ordinaris	164	1.469	-
MARGE ORDINARI	**220.259**	**249.125**	**13,11%**
Despeses de personal	(79.193)	(105.639)	33,39%
Despeses generals	(40.060)	(63.441)	58,36%
Amortitzacions d'actius netes de recuperacions	(11.289)	(19.391)	71,77%
Provisions per a depreciació d'actius netes de recuperacions	(3.608)	(582)	(83,87%)
MARGE D'EXPLOTACIÓ	**86.109**	**60.072**	**(30,24%)**
Pèrdues per deteriorament d'actius	-	-	-
Provisions per a insolvències netes de recuperacions	(7.479)	(8.042)	7,53%
Provisions per a riscos i càrregues netes de recuperacions	(737)	(1.742)	-
Dotacions als fons per a riscos generals	(3.100)	(200)	(93,55%)
RESULTAT ORDINARI	**74.793**	**50.088**	**(33,03%)**
Resultats extraordinaris	(3.389)	6.588	-
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	**71.404**	**56.676**	**(20,63%)**
Impostos sobre societats	(6.562)	(722)	(89,00%)
Impost sobre societats estranger	(573)	(1.906)	-
RESULTAT CONSOLIDAT	**64.269**	**54.048**	**(15,90%)**
Resultats atribuits a la minoria	-	-	-
RESULTATS ATRIBUÏTS AL GRUP	**64.269**	**54.048**	**(15,90%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

MORA BANC GRUP, SA

Av. Meritxell, 96
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 884488 - Fax +376 884499
www.morabanc.com

President honorari:
Sr. Joan Mora Font

President:
Sr. Francesc Mora Sagués (*)

Conseller delegat:
Sr. Pedro González Grau

MORA BANC, SAU

Av. Meritxell, 96
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 884488 - Fax +376 884499
www.morabanc.com

President:
Mora Fills, SA. representada pel
Sr. Jordi Mora Magriñà (**)

Conseller delegat:
Sr. Pedro González Grau

BALANÇOS DE SITUACIÓ CONSOLIDATS DE BANC INTERNACIONAL D'ANDORRA, SA, BANCA MORA, SAU (GRUP MORABANC) A 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

ACTIU	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Caixa i bancs centrals OCDE	23.404	1,02%	25.465	0,99%	8,81%
INAF	210	0,01%	210	0,01%	-
Intermediaris financers	549.893	23,94%	681.093	26,36%	23,86%
Inversions creditícies	1.050.926	45,76%	1.021.877	39,55%	(2,76%)
Cartera de valors	513.111	22,34%	695.703	26,92%	35,59%
Diferències positives de consolidació	9.771	0,43%	9.179	0,36%	(6,06%)
Actius immaterials i despeses amortitzables	8.746	0,38%	10.204	0,39%	16,67%
Actius materials	107.468	4,68%	105.041	4,07%	(2,26%)
Comptes de periodificació	16.268	0,71%	16.691	0,65%	2,60%
Altres actius	16.980	0,74%	18.402	0,70%	8,37%
TOTAL ACTIU	**2.296.777**	**100,00%**	**2.583.865**	**100,00%**	**12,50%**
PASSIU					
INAF	2.073	0,09%	16.394	0,63%	-
Bancs i entitats de crèdit	24.187	1,05%	44.683	1,73%	84,74%
Altres intermediaris financers	-	-	-	-	-
Dipòsits de clients	1.855.558	80,79%	2.101.160	81,32%	13,24%
Deutes representats per títols	-	-	-	-	-
Fons de provisions per a riscos i càrregues	12.902	0,56%	12.265	0,48%	(4,94%)
Fons per a riscos generals	2.981	0,13%	12.470	0,48%	-
Passius subordinats	56.675	2,47%	52.216	2,02%	(7,87%)
Comptes de periodificació	12.070	0,53%	16.634	0,64%	37,81%
Altres passius	23.250	1,01%	19.290	0,75%	(17,03%)
Capital social	42.407	1,85%	42.407	1,64%	-
Reserves	249.489	10,86%	256.465	9,93%	2,80%
Resultats	40.187	1,75%	34.885	1,35%	(13,19%)
Resultats d'exercicis anteriors	-	-	-	-	-
Dividends a compte	(25.000)	(1,09%)	(25.000)	(0,97%)	-
Interessos minoritaris	(2)	-	(4)	-	-
TOTAL PASSIU	**2.296.777**	**100,00%**	**2.583.865**	**100,00%**	**12,50%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

(*) Transcorregut el període estatutari pel qual va ser nomenat el Sr. Francesc Mora Sagués, per acord del Consell d'Administració en la sessió del dia 26 d'abril de 2016, ratificat per la Junta General d'accionistes del mateix dia, es nomenà al Sr. Jordi Mora Magriñà nou President de Mora Banc Grup, SA. Nomenament pendent d'obtenir les pertinents autoritzacions de l'INAF.

(**) Transcorregut el període estatutari pel qual va ser nomenada Mora Fills, SA, per acord del Consell d'Administració en la sessió del dia 26 d'abril de 2016, ratificat per la Junta General d'accionistes del mateix dia, es nomenà al Sr. Oscar Aristot Borràs nou President de Mora Banc, SAU. Nomenament pendent d'obtenir les pertinents autoritzacions de l'INAF.

(1) Les dades d'interès corresponen a les persones i als càrrecs ocupats fins el 31 de maig de 2016

COMPTES D'ORDRE CONSOLIDATS DE BANC INTERNACIONAL D'ANDORRA, SA, BANCA MORA, SAU (GRUP MORABANC) A 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Passius contingents	82.117	0,83%	75.224	0,90%	(8,39%)
Compromisos i riscos contingents	204.169	2,07%	216.841	2,58%	6,21%
Operacions de futur	1.470.886	14,92%	1.189.921	14,18%	(19,10%)
Dipòsits de valors i altres títols en custòdia	6.845.518	69,42%	5.601.293	66,74%	(18,18%)
Altres comptes d'ordre amb funcions exclusives de control administratiu	1.258.350	12,76%	1.308.902	15,60%	4,02%
TOTAL	**9.861.040**	**100,00%**	**8.392.181**	**100,00%**	**(14,90%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

COMPTES DE PÈRDUES I GUANYS CONSOLIDATS DE BANC INTERNACIONAL D'ANDORRA, SA, BANCA MORA, SAU (GRUP MORABANC) PER ALS EXERCICIS ANUALS ACABATS EL 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

	2014	2015	VAR. (%) 14-15
Interessos i rendiments assimilats	34.397	31.831	(7,46%)
Interessos i càrregues assimilables	(11.552)	(9.137)	(20,91%)
Rendiments de valors de renda variable	93	408	-
MARGE FINANCER	**22.938**	**23.102**	**0,71%**
Comissions per serveis netes	76.086	76.899	1,07%
Resultats d'operacions financeres	37.125	29.364	(20,91%)
Altres resultats ordinaris	156	157	0,64%
MARGE ORDINARI	**136.305**	**129.522**	**(4,98%)**
Despeses de personal	(28.311)	(33.398)	17,97%
Despeses generals	(22.944)	(27.159)	18,37%
Amortitzacions d'actius netes de recuperacions	(9.510)	(8.452)	(11,13%)
Provisions per a depreciació d'actius netes de recuperacions	(189)	(1.947)	-
MARGE D'EXPLOTACIÓ	**75.351**	**58.566**	**(22,28%)**
Pèrdues per deteriorament d'actius	-	-	-
Provisions per a insolvències netes de recuperacions	(22.943)	(6.040)	(73,67%)
Provisions per a riscos i càrregues netes de recuperacions	(3.330)	(527)	(84,17%)
Dotacions als fons per a riscos generals	(2.981)	(9.489)	-
RESULTAT ORDINARI	**46.097**	**42.510**	**(7,78%)**
Resultats extraordinaris	(2.583)	(5.071)	96,32%
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	**43.514**	**37.439**	**(13,96%)**
Impostos sobre societats	(3.328)	(2.555)	(23,23%)
Impost sobre societats estranger	-	-	-
RESULTAT CONSOLIDAT	**40.186**	**34.884**	**(13,19%)**
Resultats atribuits a la minoria	1	1	-
RESULTATS ATRIBUÏTS AL GRUP	**40.187**	**34.885**	**(13,19%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

GRUP CRÈDIT ANDORRÀ

Av. Meritxell, 80
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 888000 - Fax +376 888021
www.creditandorragroup.com

President:
Sr. Jaume Casal Mor

Vicepresident:
Sr. Antoni Pintat Mas

Conseller delegat:
Sr. Josep Peralba Duró

Director general:
Sr. Xavier Cornella Castel

BALANÇOS DE SITUACIÓ CONSOLIDATS DE GRUP CRÈDIT ANDORRÀ A 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

ACTIU	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Caixa i bancs centrals OCDE	41.291	0,67%	62.722	1,03%	51,90%
INAF	210	-	2.235	0,04%	-
Intermediaris financers	439.076	7,09%	518.702	8,49%	18,13%
Inversions creditícies	2.909.195	46,95%	2.908.672	47,64%	(0,02%)
Cartera de valors	2.231.116	36,00%	2.035.989	33,34%	(8,75%)
Diferències positives de consolidació	46.707	0,75%	46.273	0,76%	(0,93%)
Actius immaterials i despeses amortitzables	59.172	0,95%	62.538	1,02%	5,69%
Actius materials	324.055	5,23%	326.959	5,35%	0,90%
Comptes de periodificació	59.035	0,95%	57.667	0,94%	(2,32%)
Altres actius	87.372	1,41%	84.863	1,39%	(2,87%)
TOTAL ACTIU	**6.197.229**	**100,00%**	**6.106.620**	**100,00%**	**(1,46%)**
PASSIU					
INAF	22.868	0,37%	20.310	0,33%	(11,19%)
Bancs i entitats de crèdit	310.816	5,02%	178.129	2,92%	(42,69%)
Altres intermediaris financers	30.158	0,49%	31.210	0,51%	3,49%
Dipòsits de clients	4.775.752	77,06%	4.883.694	79,97%	2,26%
Deutes representats per títols	245.247	3,96%	138.688	2,27%	(43,45%)
Fons de provisions per a riscos i càrregues	1.618	0,03%	1.135	0,02%	(29,85%)
Fons per a riscos generals	10.000	0,16%	5.427	0,09%	(45,73%)
Passius subordinats	150.000	2,42%	150.000	2,46%	-
Comptes de periodificació	21.658	0,35%	31.610	0,52%	45,95%
Altres passius	29.343	0,47%	34.467	0,56%	17,46%
Capital social	70.000	1,13%	70.000	1,15%	-
Reserves	467.926	7,55%	500.858	8,20%	7,04%
Resultats	71.544	1,15%	72.005	1,18%	0,64%
Resultats d'exercicis anteriors	-	-	-	-	-
Dividends a compte	(20.000)	(0,32%)	(20.000)	(0,33%)	-
Interessos minoritaris	10.299	0,16%	9.087	0,15%	(11,77%)
TOTAL PASSIU	**6.197.229**	**100,00%**	**6.106.620**	**100,00%**	**(1,46%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

(1) Les dades d'interès corresponen a les persones i als càrrecs ocupats fins el 31 de maig de 2016

COMPTES D'ORDRE CONSOLIDATS DE GRUP CRÈDIT ANDORRÀ A 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Passius contingents	156.371	0,99%	156.487	1,06%	0,07%
Compromisos i riscos contingents	431.673	2,73%	356.714	2,41%	(17,36%)
Operacions de futur	2.903.771	18,35%	2.084.764	14,11%	(28,20%)
Dipòsits de valors i altres títols en custòdia	10.554.967	66,70%	10.416.970	70,47%	(1,31%)
Altres comptes d'ordre amb funcions exclusives de control administratiu	1.777.663	11,23%	1.766.268	11,95%	(0,64%)
TOTAL	**15.824.445**	**100,00%**	**14.781.203**	**100,00%**	**(6,59%)**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

COMPTES DE PÈRDUES I GUANYS CONSOLIDATS DE GRUP CRÈDIT ANDORRÀ PER ALS EXERCICIS ANUALS ACABATS EL 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

	2014	2015	VAR. (%) 14-15
Interessos i rendiments assimilats	104.630	90.724	(13,29%)
Interessos i càrregues assimilables	(40.655)	(35.495)	(12,69%)
Rendiments de valors de renda variable	2.574	1.032	(59,91%)
MARGE FINANCER	**66.549**	**56.261**	**(15,46%)**
Comissions per serveis netes	125.475	142.131	13,27%
Resultats d'operacions financeres	35.758	47.945	34,08%
Altres resultats ordinaris	(375)	921	-
MARGE ORDINARI	**227.407**	**247.258**	**8,73%**
Despeses de personal	(55.863)	(64.409)	15,30%
Despeses generals	(39.546)	(48.279)	22,08%
Amortitzacions d'actius netes de recuperacions	(24.083)	(23.674)	(1,70%)
Provisions per a depreciació d'actius netes de recuperacions	(5.210)	(3.377)	(35,18%)
MARGE D'EXPLOTACIÓ	**102.705**	**107.519**	**4,69%**
Pèrdues per deteriorament d'actius	-	-	-
Provisions per a insolvències netes de recuperacions	(56.240)	(29.637)	(47,30%)
Provisions per a riscos i càrregues netes de recuperacions	281	535	90,39%
Dotacions als fons per a riscos generals	(10.000)	-	-
RESULTAT ORDINARI	**36.746**	**78.417**	**-**
Resultats extraordinaris	37.271	(2.084)	-
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	**74.017**	**76.333**	**3,13%**
Impostos sobre societats	(2.215)	(4.284)	93,41%
Impost sobre societats estranger	(207)	107	-
RESULTAT CONSOLIDAT	**71.595**	**72.156**	**0,78%**
Resultats atribuits a la minoria	(51)	(151)	-
RESULTATS ATRIBUÏTS AL GRUP	**71.544**	**72.005**	**0,64%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

BANCSABADELL D'ANDORRA, SA

Av. del Fener, 7
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 735600 - Fax +376 735601
www.bsa.ad

President:
Sr. Josep Permanyer Cunillera

Conseller delegat:
Sr. Miquel Alabern Comas

Director general:
Sr. Josep Segura Solà

BALANÇOS DE SITUACIÓ CONSOLIDATS DE BANCSABADELL D'ANDORRA, SA A 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

ACTIU	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Caixa i bancs centrals OCDE	8.050	1,23%	20.018	3,05%	-
INAF	210	0,04%	210	0,03%	-
Intermediaris financers	71.559	10,94%	43.252	6,58%	(39,56%)
Inversions creditícies	369.865	56,54%	355.846	54,14%	(3,79%)
Cartera de valors	165.267	25,26%	194.608	29,61%	17,75%
Diferències positives de consolidació	-	-	-	-	-
Actius immaterials i despeses amortitzables	2.726	0,42%	2.762	0,42%	1,32%
Actius materials	26.181	4,00%	33.155	5,04%	26,64%
Comptes de periodificació	7.090	1,08%	4.090	0,62%	(42,31%)
Altres actius	3.208	0,49%	3.380	0,51%	5,36%
TOTAL ACTIU	**654.156**	**100,00%**	**657.321**	**100,00%**	**0,48%**
PASSIU					
INAF	39.192	5,99%	32.568	4,95%	(16,90%)
Bancs i entitats de crèdit	3.546	0,54%	2.812	0,43%	(20,70%)
Altres intermediaris financers	153	0,02%	330	0,05%	-
Dipòsits de clients	492.557	75,30%	501.074	76,23%	1,73%
Deutes representats per títols	36.390	5,56%	38.420	5,84%	5,58%
Fons de provisions per a riscos i càrregues	399	0,06%	445	0,07%	11,53%
Fons per a riscos generals	3.640	0,56%	-	-	-
Passius subordinats	-	-	-	-	-
Comptes de periodificació	4.666	0,71%	1.688	0,26%	(63,82%)
Altres passius	4.118	0,63%	5.487	0,83%	33,24%
Capital social	30.068	4,60%	30.068	4,57%	-
Reserves	32.159	4,92%	36.819	5,60%	14,49%
Resultats	7.268	1,11%	7.610	1,17%	4,71%
Resultats d'exercicis anteriors	-	-	-	-	-
Dividends a compte	-	-	-	-	-
Interessos minoritaris	-	-	-	-	-
TOTAL PASSIU	**654.156**	**100,00%**	**657.321**	**100,00%**	**0,48%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

(1) Les dades d'interès corresponen a les persones i als càrrecs ocupats fins el 31 de maig de 2016

COMPTES D'ORDRE CONSOLIDATS DE BANCSABADELL D'ANDORRA, SA A 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

	2014	% S/TOTAL	2015	% S/TOTAL	VAR. (%) 14-15
Passius contingents	19.862	0,98%	20.014	0,93%	0,77%
Compromisos i riscos contingents	71.612	3,53%	94.566	4,39%	-
Operacions de futur	274.102	13,51%	289.602	13,46%	5,65%
Dipòsits de valors i altres títols en custòdia	1.529.872	75,42%	1.665.754	77,41%	8,88%
Altres comptes d'ordre amb funcions exclusives de control administratiu	133.060	6,56%	81.892	3,81%	(38,45%)
TOTAL	**2.028.508**	**100,00%**	**2.151.828**	**100,00%**	**6,08%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

COMPTES DE PÈRDUES I GUANYS CONSOLIDATS DE BANCSABADELL D'ANDORRA, SA PER ALS EXERCICIS ANUALS ACABATS EL 31 DE DESEMBRE DE 2014 I 2015

	2014	2015	VAR. (%) 14-15
Interessos i rendiments assimilats	16.384	13.931	(14,97%)
Interessos i càrregues assimilables	(7.926)	(4.315)	(45,56%)
Rendiments de valors de renda variable	16	31	93,75%
MARGE FINANCER	**8.474**	**9.647**	**13,84%**
Comissions per serveis netes	14.170	14.182	0,08%
Resultats d'operacions financeres	2.074	1.818	(12,34%)
Altres resultats ordinaris	65	183	-
MARGE ORDINARI	**24.783**	**25.830**	**4,22%**
Despeses de personal	(6.004)	(6.435)	7,18%
Despeses generals	(4.149)	(4.182)	0,80%
Amortitzacions d'actius netes de recuperacions	(2.076)	(1.919)	(7,56%)
Provisions per a depreciació d'actius netes de recuperacions	(1.007)	(531)	(47,27%)
MARGE D'EXPLOTACIÓ	**11.547**	**12.763**	**10,53%**
Pèrdues per deteriorament d'actius	-	(35)	-
Provisions per a insolvències netes de recuperacions	(3.501)	(8.512)	-
Provisions per a riscos i càrregues netes de recuperacions	(6)	(40)	-
Dotacions als fons per a riscos generals	(4.427)	(1.290)	(70,86%)
RESULTAT ORDINARI	**3.613**	**2.886**	**(20,12%)**
Resultats extraordinaris	4.056	5.036	24,16%
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	**7.669**	**7.922**	**3,30%**
Impostos sobre societats	(401)	(312)	(22,19%)
Impost sobre societats estranger	-	-	-
RESULTAT CONSOLIDAT	**7.268**	**7.610**	**4,71%**
Resultats atribuits a la minoria	-	-	-
RESULTATS ATRIBUÏTS AL GRUP	**7.268**	**7.610**	**4,71%**

(MILERS D'EUROS) *Font: Informe anual entitat bancària*

VALL BANC, SAU

Av. Carlemany, 119
AD700 Escaldes-Engordany
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 750700 - Fax +376 750701
www.vallbanc.ad

Vall Banc, S.A.U. és una entitat bancària constituïda en data 17 de juliol de 2015 pel Consell d'Administració de l'Agència Estatal de Resolució d'Entitats Bancàries (AREB), segons el que estableix l'article 17 de la *Llei 8/2015, del 2 d'abril, de mesures urgents per implantar mecanismes de reestructuració i resolució d'entitats bancàries*. El passat 21 d'abril de 2016 s'aprova la resolució de BPA que ha permès la posada en marxa de Vall Banc, al possibilitar la seva capitalització i el traspàs d'actius i passius lícits de BPA. En data 11 de maig de 2016 Vall Banc inicia la seva operativa.

President:
Sr. César Goyache País

Conseller delegat:
Sr. Fernando Vázquez de Lapuerta

BANCA PRIVADA D'ANDORRA, SA

C/ de la Unió, 3
AD700 Escaldes-Engordany
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 873500 - Fax +376 873519
www.bpa.ad

Banca Privada d'Andorra és una entitat en procés de resolució per part de l'AREB.

Administrador únic:
Sr. Fernando Vázquez de Lapuerta

(1) Les dades d'interès corresponen a les persones i als càrrecs ocupats fins el 31 de maig de 2016

V.2. ALTRES DADES D'INTERÈS

GOVERN D'ANDORRA

Ed. Administratiu de Govern
C/ Prat de la Creu, 62-64
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 875700
www.govern.ad

LA COMPOSICIÓ DEL GOVERN D'ANDORRA ÉS COM SEGUEIX:

Cap de Govern:
M. I. Sr. Antoni Martí Petit

Ministre de Finances:
M. I. Sr. Jordi Cinca Mateos

Ministre d'Afers Exteriors:
M. I. Sr. Gilbert Saboya Sunyé

Ministre d'Administració Pública, Transports i Telecomunicacions:
M. I. Sr. Jordi Alcobé Font

Ministre d'Afers Socials, Justícia i Interior:
M. I. Sr. Xavier Espot Zamora

Ministre de Turisme i Comerç:
M. I. Sr. Francesc Camp Torres

Ministre d'Ordenament Territorial:
M. I. Sr. Jordi Torres Falcó

Ministra de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat:
M. I. Sra. Sílvia Calvó Armengol

Ministre d'Educació i Ensenyament Superior:
M. I. Sr. Eric Jover Comas

Ministra de Cultura, Joventut i Esports:
M. I. Sra. Olga Gelabert Fàbrega

Ministre de Salut:
M.I. Sr. Carles Alvarez Marfany

Secretari General del Govern:
Sr. Jordi Casadevall Touseil

INSTITUT NACIONAL ANDORRÀ DE FINANCES (INAF)

C/ Bonaventura Armengol, 10
Ed. Montclar, bloc 2, 4a planta
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 808898 - Fax +376 865977
www.inaf.ad

President:
Sr. Raül González Fernández

Directora general:
Sra. Maria Cosan Canut

ASSOCIACIÓ DE BANCS ANDORRANS (ABA)

C/ Ciutat de Consuegra, 16
Ed. l'Illa, esc. A, 2n pis
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 807110 - Fax +376 867110
www.aba.ad

President:
Sr. Xavier Cornella Castel

Vicepresident:
Sr. Pedro González Grau

Directora general:
Sra. Esther Puigcercós Font

UNITAT D'INTEL·LIGÈNCIA FINANCERA D'ANDORRA (UIFAND)

C/ Dr. Vilanova, 15-17 (planta -4)
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 806730 - Fax +376 828842
www.uifand.ad

Director:
Sr. Carles Fiñana Pifarré

UNITAT DE PREVENCIÓ I LLUITA CONTRA LA CORRUPCIÓ (UPLC)

Ed. Administratiu de Govern
C/ Prat de la Creu, 62-64
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 875606 - Fax +376 875695
www.uprevencio.ad

Cap de la unitat:
Sra. Clàudia Cornella Durany

(1) Les dades d'interès corresponen a les persones i als càrrecs ocupats fins el 31 de maig de 2016

AGÈNCIA ESTATAL DE RESOLUCIÓ D'ENTITATS BANCÀRIES (AREB)

C/ Bonaventura Armengol, 10
Ed. Montclar, bloc 1, 2a planta
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 885671 - Fax +376 816451
www.areb.ad

President:
Sr. Albert Hinojosa Besolí

Conseller delegat:
Sr. Cesar Goyache Pais

ANDORRA DESENVOLUPAMENT I INVERSIÓ, SA (ADI)

C/ Camí de la Grau
Ed. Prat del Rull, 2n pis,
Despatx 212
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 812020 - Fax: +376 812021
www.adi.ad

Directora:
Sra. Imma Jiménez González

AGÈNCIA ANDORRANA FISCAL I DE FRONTERES (AAFF)

Baixada del Molí, 26
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 885005 - Fax: +376 816244
www.impostos.ad

Director:
Sr. Albert Hinojosa Besolí

CAMBRA DE COMERÇ, INDÚSTRIA I SERVEIS D'ANDORRA (CCIS)

C/ Prat de la Creu, 8, baixos,
Despatx 107
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 809292 - Fax +376 809293
www.ccis.ad

President:
Sr. Marc Pantebre Palmitjavila

Directora:
Sra. Pilar Escaler Penella

CONFEDERACIÓ EMPRESARIAL ANDORRANA (CEA)

C/ Prat de la Creu, 59-65,
esc. B, 2n pis
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 800020 - Fax +376 800024
www.cea.ad

President:
Sr. Xavier Altimir Planes

Directora:
Sra. Sílvia Gabarre Iglesias

COL·LEGI D'ECONOMISTES D'ANDORRA (COEA)

C/ Bonaventura Armengol, 15,
6è pis
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 868678 - Fax +376 807817
www.coea.net

Degana:
Sra. Neus Cornella Ayerbe

Secretari:
Sr. David Berruezo

UNIVERSITAT D'ANDORRA (UDA)

Plaça de la Germandat, 7
AD600 Sant Julià de Lòria
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 743000 - Fax +376 743043
www.uda.ad

Rector:
Magfc. Sr. Miquel Nicolau

AGÈNCIA ANDORRANA DE PROTECCIÓ DE DADES (APDA)

C/ Dr. Vilanova, 15, Nova seu del
Consell General (planta -5)
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 808115 - Fax +376 808118
www.apda.ad

Cap:
Sr. Joan Crespo Piedra

(1) Les dades d'interès corresponen a les persones i als càrrecs ocupats fins el 31 de maig de 2016

INSTITUT D'ESTUDIS ANDORRANS (IEA)

Av. Rocafort, 21-23
Ed. Molí, 3r pis
AD600 Sant Julià de Lòria
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 742630 - Fax +376 843585
www.iea.ad

President:
M. I. Sr. Eric Jover Comas

Director:
Sr. Jordi Guillamet Anton

ANDORRA TURISME

C/ Prat de la Creu, 59-65,
esc. D, 4t pis
AD500 Andorra la Vella
(Principat d'Andorra)
Tel. +376 891189 - Fax +376 828123
www.andorra.ad

President:
M. I. Sr. Francesc Camp Torres

Director:
Sr. Betim Budzaku

A · B · A

ASSOCIACIÓ DE BANCS ANDORRANS